

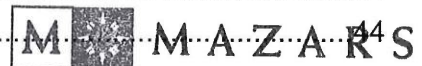
**CDA en gelieerde Organen en Organisaties  
op landelijk niveau**

**Activiteitenverslag 2018**

# Activiteitenverslag CDA 2018

## Inhoudsopgave

Inhoudelijk verslag.....	3
I Sector Politiek & Bestuur.....	3
1. Binnenland.....	3
1.1. Partijbestuur.....	3
1.2. Dagelijks Bestuur.....	4
1.3. Toetsingscommissie.....	5
1.4. Integriteits- en Royementscommissie.....	5
1.5. Commissie van Beroep.....	6
1.6. Auditcommissie.....	6
1.7. Fonds Wetenschappelijk Instituut.....	6
1.8. Professor Steenkampfonds.....	7
1.9. Onderzoekscommissie.....	7
2. Werkgroepen en activiteiten.....	8
2.1. Partijcongressen.....	8
2.2. CDA Senioren (voorheen Landelijk Ouderen Platform).....	8
2.3. Basisgroep Sociale Zekerheid.....	9
2.4. Netwerk diversiteit (voorheen CDA Kleurrijk).....	12
2.5. CDA Stedennetwerk.....	13
2.6. CDA Duurzaamheidsnetwerk.....	14
2.7. Gesprekken met maatschappelijke organisaties.....	15
2.8. Debatpartij.....	15
2.9. Partijvernieuwing - vervolg op Taskforce Politieke Partij Nieuwe Stijl.....	17
2.10. Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen.....	18
2.11. Eerste Kamer- en Europese Parlementsverkiezingen.....	18
3. Buitenland.....	19
3.1. Commissie Buitenland.....	19
3.2. Bijeenkomsten.....	19
3.3. Bilaterale en internationale contacten.....	20
3.4. Activiteiten Europese Volkspartij.....	20
3.5. Europese Parlementsverkiezingen.....	20
3.6. Eduardo Frei Stichting.....	21
II. Sector Communicatie.....	42
1. Strategische communicatie en marketing.....	43
2. Evenementen.....	44



21 JUNI 2019



3.	Ledenwerving en ledenbinding .....	47
4.	Publieksvoorlichting .....	48
5.	Redactie .....	49
6.	Online communicatie .....	51
7.	Huisstijl, vormgeving, ontwerpservice en webwinkel .....	54
8.	Permanente campagne en Verkiezingen .....	55
III.	Sector HRM/Steenkampinstituut .....	59
1.	CDA-leden / vrijwilligers .....	59
2.	Lokale en provinciale bestuurders .....	60
3.	(Nieuwe) Talenten – Ambitieuze Leden / politici .....	61
4.	(Kandidaat-)raadsleden .....	63
5.	Fracties en fractievoorzitters .....	64
6.	Wethouders .....	64
7.	(Kandidaat-)burgemeesters .....	65
8.	Vorbereiding Gemeenteraadsverkiezingen 2018 .....	65
9.	Overige activiteiten Steenkampinstituut .....	66
10.	Overige HRM-activiteiten .....	69
IV.	Wetenschappelijk Instituut voor het CDA .....	71
V.	CDJA .....	93



# Inhoudelijk verslag

## I Sector Politiek & Bestuur

### 1. Binnenland

#### 1.1. Partijbestuur

Het Partijbestuur bestaat uit de leden van het Dagelijks Bestuur, de voorzitters van alle provinciale afdelingen, de voorzitters van CDJA en CDAV en vijf vrijgekozen leden. Adviseurs van het Partijbestuur zijn de voorzitters van de CDA-fracties in de Eerste en Tweede Kamer en van de delegatie in het Europees Parlement, de directeur van het Wetenschappelijk Instituut en de voorzitter van de Bestuurdersvereniging.

De leden en adviseurs van het Partijbestuur waren in 2018 als volgt:

#### DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter	Mw. G.R. (Ruth) Peetoom
1e Vice-voorzitter	Dhr. F.A.M. (Frank) Kerckhaert
Secretaris	Dhr. R.E.N. (Rutger) Ploum
Penningmeester	Dhr. H.P.J. (Bart) van Meijl
DB-lid	Dhr. S.W. (Sebastiaan) den Bak (sinds 2 juni 2018, daarvoor dhr. E. (Efstathios) Andreou)
DB-lid	Dhr. P.J. (Pieter-Jan) van Zanten
DB-lid	Mw. M.J.D. (Rianne) Donders-De Leest

#### VRIJGEKOZEN LEDEN PARTIJBESTUUR

Grote steden	Dhr. A.E. (Alwyn) de Jong
Bedrijfsleven/ondernemers	Dhr. T.P. (Theo) Koekkoek
Ouderen en zorg	Dhr. R.T.B. (Reginald) Visser
Sociale Zaken	Mw. J. (Janny) Bakker-Klein

#### VOORZITTERS PROVINCIALE AFDELINGEN

Groningen	Dhr. H.G.Th. (Gert) Brouwer
Friesland	Dhr. T. (Theo) Joosten
Drenthe	Dhr. R. (Robert) Kleine
Overijssel	Dhr. M.R.J. (Maarten) Westerduin
Gelderland	Dhr. J. (Jeroen) de Jong (sinds 6 oktober 2018, daarvoor dhr. P.C. (Peter) Drenth)
Utrecht	Dhr. P.J.M.M. (Paul) van den Biggelaar
Flevoland	Dhr. W.G. (Wim) Faber
Noord-Holland	Dhr. G.E. (Gido) Oude Kotte
Zuid-Holland	Dhr. A.J. (Relus) Breeuwsma
Zeeland	Dhr. V.A.J. (Victor) Slenter
Brabant	Mw. I. (Inge) van Dijk
Limburg	Dhr. H.J.G. (Harold) Schroeder



## CDJA/CDAV

Vz. CDJA	Mw. L.A.D. (Lotte) Schipper
Vz. CDAV	Mw. J. (Josine) Westerbeek-Huitink

## ADVISERENDE LEDEN (niet-stemhebbend)

Vz. EK-fractie	Dhr. E.C. (Elco) Brinkman
Vz. TK-fractie	Dhr. S. (Sybrand) van Haersma Buma
Vz. Eurodelegatie	Mw. E.M.R. (Esther) de Lange
Directeur WI	Dhr. P.H.J. (Pieter Jan) Dijkman
Vz. BSV	Dhr. J.C.G.M. (John) Berends

De taken van het Partijbestuur zijn onder meer:

- het leiding geven aan alle politieke en organisatorische activiteiten van en binnen de partij;
- de zorg voor de handhaving van de statuten en reglementen;
- de bespreking van het politieke beleid van de fracties in de Eerste en Tweede Kamer en van de CDA-delegatie in de EVP-fractie;
- de voorbereiding en organisatie van de verkiezing van de leden van de Eerste en Tweede Kamer en het Europees Parlement;
- het opstellen van concept- of model-programma's ten behoeve van verkiezingen van vertegenwoordigende lichamen;
- de zorg voor het beheer van geldmiddelen en eigendommen van het CDA;
- de voorbereiding van de besluitvorming van Partijcongressen.

Het partijbestuur is in 2018 tien keer bij elkaar geweest, waarvan één heilweekend en twee heidagen. Belangrijke punten van aandacht voor het partijbestuur in 2018 waren:

- het vaststellen van een advieslijst voor de Europese verkiezingen en de Eerste Kamerverkiezingen;
- het vaststellen van het concept-verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen;
- het vaststellen van de visiestukken in het kader van partijvernieuwing, zoals de resultaten van de Taskforce Politieke Partij Nieuwe Stijl, als ook de 7 bouwstenen van partijvernieuwing;
- het vaststellen van het uitvoeringsplan in het kader van partijvernieuwing;
- het vaststellen van een procedure en een profielschets in het kader van de verkiezing van de partijvoorzitter;
- vaststellen van een herijkte Landelijke Bijdrageregeling.

### 1.2. *Dagelijks Bestuur*

Het Dagelijks Bestuur heeft de dagelijkse leiding over alle politieke en organisatorische activiteiten van en binnen de partij. Het kan in spoedeisende gevallen namens het Partijbestuur beslissingen nemen, en bereidt de besluitvorming van het Partijbestuur voor. Verder is het Dagelijks Bestuur onder meer verantwoordelijk voor het personeelsbeleid van het CDA-bureau.

Voor de samenstelling van het DB zie onder 1.1.



21 JUNI 2019



### 1.3. Toetsingscommissie

De Toetsingscommissie adviseert het Partijbestuur ter zake van de toetsing van de hoofd- en nevenfuncties van kandidaat-Kamerleden en -Europarlementariërs en de toetsing van (voorgenomen) cumulaties van functies (de zogenoemde dubbelmandaten).

De basis hiervoor wordt gevonden in art. 114 van de Statuten dat luidt als volgt:

*“Uitgesloten is de cumulatie van politieke functies, partijfuncties en/of maatschappelijke functies die het aanzien van het politieke ambt of van de partij schaadt, doordat de cumulatie tot een belangenvermenging leidt die de integriteit van de politieke besluitvorming aantast of tot een zodanige belasting van de betrokken persoon leidt, dat in redelijkheid geen behoorlijke vervulling van de politieke functie en/of partijfunctie is te verwachten.”*

Het Partijbestuur neemt uiteindelijk, gehoord hebbende het advies van de Toetsingscommissie, een definitieve beslissing.

In 2018 is de Toetsingscommissie één keer bij elkaar gekomen ter toetsing van de functies van de kandidaten voor de Eerste Kamer en van de functies van de kandidaten voor het Europees Parlement.

De Toetsingscommissie bestaat uit:

Voorzitter	Mw. drs. R.A. (Rixt) Meines-Westra
	Mr. drs. H. (Hugo) Doornhof
	Mw. mr. L.B.F.M. (Louise) Hellwig
	Mw. mr. J.G.J. (Annie) Kamp
	Mw. H.J. (Herma) Nap-Borger

Het ambtelijk secretariaat werd gevoerd door mr. F.J. (Frank) Dunsbergen.

### 1.4. Integriteits- en Royementscommissie

De Integriteits- en Royementscommissie is enerzijds belast met de beslissing over de inbehandelingsneming van een voordracht tot ontzetting uit het lidmaatschap van het CDA, oordeelsvorming ter zake van die voordracht en kennisgeving van haar uitspraak ter flattering aan het Partijbestuur. Anderzijds adviseert de commissie het partijbestuur over kwesties die de integriteit van CDA politici betreffen.

In 2018 is de Integriteits- en Royementscommissie één keer telefonisch bijeen geweest. De commissie heeft zich hierbij gebogen over één integriteitskwestie.

De leden van de Integriteits- en Royementscommissie waren in 2018 als volgt:

Voorzitter	Mw. mr. P.C. (Tineke) Ladders-Elfferich
	Mr. W.M.M. (Wim) van Fessem
	Drs. A.B.A.M. (Anton) Ederveen
	Dr. G. (Geart) Benedictus
	Mw. prof. mr. dr. J.E. (Janne) Nijman
	Dhr. J. (Jan) ten Hoopen

Het ambtelijk secretariaat werd gevoerd door mr. F.J. (Frank) Dunsbergen.

**M A Z A R S**

### 1.5. Commissie van Beroep

De Commissie van Beroep beslist op ingestelde beroepen tegen beslissingen van partijorganen en/of verbanden, waartegen krachtens statuten of reglementen beroep kan worden ingesteld. In 2018 zijn geen beroepszaken aanhangig gemaakt.

De leden van de Commissie van Beroep waren in 2018 als volgt:

Voorzitter	Mw. mr. Y.E.M.A. (Yvonne) Timmerman-Buck
	Dhr. mr. H. (Hans) Franken
	Mw. G.W. (Willemien) van Montfrans-Hartman
	Dhr. mr. W.F.C. (Willem) Stevens
	Dhr. mr. A. (André) Flikweert
Griffier	Dhr. mr. R. (Reinier) Fleurke

Het ambtelijk secretariaat werd gevoerd door mr. F.J. (Frank) Dunsbergen.

### 1.6. Auditcommissie

De Auditcommissie is volgens de statuten belast met het jaarlijks onderzoek van de balans en de rekening van baten en lasten van de partij, van de bijzondere organen en van de bijzondere organisaties. Zij brengt daarvan verslag uit aan het Partijcongres. De commissie adviseert het Partijbestuur over financiële aangelegenheden.

De Auditcommissie is in 2018 vier keer bij elkaar gekomen. Zij heeft onder andere gesproken over de jaarrekening over 2017 en de begroting voor 2019. Daarnaast heeft zij in 2018 toezicht gehouden op de voortgang van de grote projecten, waaronder het traject Partijvernieuwing.

De leden van de Auditcommissie waren in 2018 als volgt:

Voorzitter	Dhr. J.H.M. (Johan) Luiks RA
	Drs. R.J. (Remco) Swart
	Mw. drs. M.J. (Mechteld) van den Beld
Adviseur	Dhr. H.P.J. (Bart) van Meijl RB (penningmeester dagelijks bestuur)
Adviseur	Drs. J.M. (Jeroen) van der Kolk (directeur partijbureau) (sinds 11 oktober 2018, daarvoor mw. mr. H.M.C. (Hilde) Westera)
Adviseur	Dhr. M.P.R. (Marco) Kampmeijer (controller partijbureau)

### 1.7. Fonds Wetenschappelijk Instituut

Het Fonds Wetenschappelijk Instituut heeft als doelstelling het verlenen van financiële steun aan het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA voor het verrichten van haar activiteiten, waardoor de politieke overtuiging van het CDA kan doorwerken in het politieke werk van de partij.

Het bestuur van het fonds vergaderde in 2018 tweemaal, eenmaal op 12 april over de jaarrekening 2017 van het fonds en van het WI en eenmaal op 15 oktober over de begrotingen en de jaarplannen voor 2019.



21 JUNI 2019

De leden van het bestuur waren in 2018 als volgt:

Voorzitter	Drs. G. (Gerrit) Goedhart
Penningmeester	Mr. drs. L. (Bert) Jongsma
	Ir. J.A.G. (Joost) Verheijen
	Mw. drs. G. (Guusje) Dolsma
	Dhr. W.J. (Willem Jelle) Berg
Adviseur	Drs. P.H.J. (Pieter Jan) Dijkman (directeur Wetenschappelijk Instituut)
Adviseur	Dhr. H.P.J. (Bart) van Meijl RB (partijpenningmeester)
Adviseur	Drs. J.F. (Hans) Huibers (penningmeester Wetenschappelijk Instituut)

### 1.8. Professor Steenkampfonds

Het Steenkampfonds heeft als doelstelling ondersteuning te verlenen aan scholings- en vormingsactiviteiten. Op grond van die doelstelling levert het fonds een belangrijke bijdrage aan de werkzaamheden van het Steenkampinstituut.

Het fondsbestuur vergaderde in 2018 vier maal. Het bestuur heeft in maart de jaarrekening voor 2017 besproken en in september de begroting en het jaarplan voor 2019.

De leden van het bestuur (niet zijnde het bestuur in de zin van de KvK inschrijving) waren in 2018 als volgt:

Voorzitter	Ir. R. (Rein) Willems
Secretaris	Mr. G.H.H.J. (Geert) Janssen
Penningmeester	Drs. G.P.M. (Geert) van den Goor
	Drs. G. (Gerrit) de Jong
	Drs. M. (Marianne) Luyer
	Drs. J.S.J. (Hans) Hillen
	Mw. mr. Y.E.M.A. (Yvonne) Timmerman-Buck
Adviseur	Dhr. H.P.J. (Bart) van Meijl RB (partijpenningmeester)
Adviseur	Drs. H.C.E. (Herman) Broeksma (Senior Learning & Development) (vanaf 11 oktober 2018, daarvoor drs. J.M. (Jeroen) van der Kolk)

### 1.9. Onderzoekscommissie

De Onderzoekscommissie heeft niet vergaderd in 2018. De bijeenkomst van de Onderzoekscommissie is voorzien voor 2019. De commissie buigt zich tijdens die vergadering over de stemming voor de kandidatenlijsten voor de Eerste Kamerverkiezingen en de Europese verkiezingen.

Dhr. J. (Sjaak) van der Tak
Mw. mr. I.P. (Irene) Michiels van Kessenich

 MAZARS

21 JUNI 2019



## **2. Werkgroepen en activiteiten**

### **2.1. Partijcongressen**

Zie hoofdstuk II sector communicatie onder paragraaf 1.1.

### **2.2. CDA Senioren (voorheen Landelijk Ouderen Platform)**

CDASenioren (CDAS) is een netwerk van senioren, gelieerd aan het CDA en is lokaal, provinciaal, landelijk en op Europees niveau actief. En dat gebaseerd op de uitgangspunten van het CDA: gerechtigheid, gespreide verantwoordelijkheid, solidariteit en rentmeesterschap. De meeste provincies kennen een provinciaal CDAS-platform.

CDAS wil de positie van senioren in onze samenleving en in de politiek versterken, zeker daar waar senioren ongelijk dreigen te worden behandeld ten opzichte van andere generaties. CDAS wil daarom een belangrijke speler zijn in de maatschappelijke en politieke arena. De politiek kan niet zonder deskundige, positief ingestelde senioren, die willen samenwerken met de beide Kamerfracties, de CDA-delegatie in het Europees parlement, met het Partijbestuur en de bijzondere organisaties binnen het CDA. In de maatschappelijke arena wil CDAS ook een grote rol spelen in het zelf participeren of anderen helpen te participeren in onze samenleving. Als CDAS behartigen we de belangen van senioren door CDA-gremia gevraagd en ongevraagd van advies te dienen op het gebied van seniorenbeleid. CDAS heeft een informatiefunctie ten opzichte van de CDA-fracties in de genoemde overheden. Tevens bieden we een podium waar senioren hun mening en ideeën kunnen geven over wat er onder hen leeft.

#### **Algemeen Bestuursvergaderingen (AB)**

Als AB zijn we in 2018 driemaal bij elkaar geweest in het Partijbureau in Den Haag. Ons platform bestaat uit maximaal twee afgevaardigden per provincie en maximaal een afgevaardigde namens elk van de zogenoemde grote steden, maar hiervan wordt ook in 2018 alleen door Rotterdam gebruik gemaakt. Enkele leden van de Tweede en Eerste Kamer en het Europees Parlement hebben een "standing invitation" voor het AB. In de AB-vergaderingen wordt door de provinciale afgevaardigden teruggekoppeld over de provinciale activiteiten en over de verschillende onderwerpen, ouderen aangaande, waaraan in provinciaal verband aandacht is besteed.

De AB-vergaderingen in 2018 kennen een huishoudelijk gedeelte en ontvangen een of meerdere (externe) sprekers en zijn gehouden op

*7 maart*


Als gast ontvangen we Franck Kerckhaert vanuit het DB van het Partijbestuur, hij spreekt met ons over de gedachte partijvernieuwing.

*30 mei*

In het morgengedeelte van deze AB-vergadering hebben we een gesprek met Jeroen van der Kolk, hoofd HRM en ontwikkeling op het Partijbureau, over de voorgenomen partijvernieuwing.

*21 november*

Bij afwezigheid van de gedachte spreker, praten we in het morgengedeelte over pensioenen o.l.v. Jaap van der Spek en met Frank Kerckhaert over de laatste stand van zaken in het kader van partijvernieuwing.

 MAZARS

21 JUNI 2019



### *Samenstelling AB*

We hebben afscheid genomen van Theo Kriebber, die vanuit Limburg deel uitmaakte van ons AB, in zijn opvolging is dit jaar nog niet voorzien.

Vanuit Zuid-Holland komt Peter Pex ons versterken, hij is de opvolger van Virginie Werner-de Graan.

Dit jaar is bekend geworden, dat Teus Dorrepaal de eerste vertegenwoordiger in het AB vanuit Friesland zal zijn.

### *Samenstelling DB*

In de samenstelling van het DB heeft zich ook dit jaar geen wijziging voorgedaan.

Reginald Visser, voorzitter, Arie Slob, secretaris, Jan Beumer, vice-voorzitter en Jaap van der Spek, penningmeester.

Het DB is driemaal bij elkaar geweest, tweemaal in Utrecht en eenmaal in Den Haag, te weten op 7 maart, 25 april en 15 oktober.

### *Commissies*

CDAS kent een aantal commissies waarin verscheidene leden vanuit het AB/DB, soms aangevuld met externe deskundigen, zitting hebben.

We kennen de commissies Wonen, Zorg, Welzijn en Mobiliteit (WZWM), Communicatie en Inkomen en pensioenen. Deze commissies staan onder leiding van respectievelijk Ria Aartsen-den Harder, Henk Klein Kranenburg, die Theo Morskate is opgevolgd en Paul Winkes.

De commissie Communicatie voert onder leiding van Theo Morskate de redactie van het digitale ledenblad CorDAad, dat dit jaar driemaal is verschenen.

### *Europese Senioren Unie (Esu)*

In elke AB-vergadering vindt een terugkoppeling plaats vanuit dit gremium, waarvan de vergaderingen worden bezocht door onze afvaardiging Lenny Geluk-Poortvliet en Monique Vogelaar.

### *Andere externe contacten*

In 2018 is een begin gemaakt met het leggen van contacten met andere politieke partijen en CNVSenioren, tot concrete afspraken heeft dit nog niet geleid.

### *Financiën*

In het kader van de bezuinigingen heeft het landelijk bestuur ook voor dit jaar een lager subsidie toegekend, dan we gewend waren, te weten € 2.500, waarbij wel is aangegeven, dat voor projecten afzonderlijk subsidie kan worden aangevraagd.

## **2.3. Basisgroep Sociale Zekerheid**

### **Resoluties**

Op het CDA-congres van juni heeft de basisgroep 3 resoluties ingediend die alle drie zijn aangenomen.

De eerste resolutie ging over werk voor mensen met een arbeidsbeperking. Het werk moet lonen, mensen mogen niet van bijstand afhankelijk blijven. Dus niet meer onder het bijstandsregime vallen met het lage inkomen en allerlei eisen die daarbij horen.



21 JUNI 2019

De tweede resolutie wil mensen met schulden een nieuw perspectief bieden. Aangepakt moet worden de negatieve rol van overheidsinstanties bij ontstaan en oplossen van schulden, kwaliteitseisen aan bewindvoerders, beslagvrije voet werkelijk toepassen, enz.. De derde resolutie betrof het oplossen een specifiek probleem bij schulden (terugvordering over het vorige jaar).

Met de eerste twee resoluties gaven we als CDA eerder dan de CU aan waar we stonden. Terwijl de Christen Unie een week later wel alle media-aandacht kreeg, met een visie die niet socialer was dan de onze.

Dank aan de CDA-leden die bereid waren onze resoluties te steunen zodat ze konden worden ingediend.

De voorbereiding van de resoluties is in goed overleg gebeurd met Kamerlid René Peters. Dat hebben we zeer gewaardeerd. Nu komt het aan op het waarmaken.

### **Bijeenkomsten van de basisgroep**

In de bijeenkomst van begin **maart** hebben we weer eens gekeken naar het doel van de basisgroep. De uitkomst is we een groep van ervaringsdeskundigen zijn die hun stem willen laten horen in het CDA omdat die nu te weinig doorklinkt. (We zijn niet een sociale actiegroep in het CDA waar het niet per se nodig is dat er armen en/of uitkeringsgerechtigden bij zitten.)

Ook hebben we de verschillende mogelijkheden geïnventariseerd om onze stem te laten horen. We kwamen op bijna twintig.

De vier werkgroepjes rond de schuldenproblematiek die eind vorig jaar waren opgezet gingen verder met hun werkzaamheden.

In **april** hadden we een uitgebreid gesprek met kamerlid **Evert Jan Slootweg**. Veel zaken rond de zorg zijn besproken, waaronder: WMO-indicatie niet jaarlijks, maar voor meerdere jaren. Echtparen worden fysiek gescheiden als een van de twee volledige zorg nodig heeft. Gemeente doet net alsof er wel mantelzorg is. Breng het vastgoed van verzorgingstehuizen apart onder, dan leidt het niet af van de hoofdtaak. We konden elkaar daar grotendeels in vinden. Scheiding van een echtpaar bij zorg is een kwestie van slecht beleid van het tehuis.

Met kamerlid **René Peters** hadden we die dag eveneens een gesprek. Het ging over werken met loondispensatie voor mensen met een arbeidsbeperking en over de schuldhulpverlening. Afgesproken is om samen te werken aan een resolutie over de schuldenproblematiek. Uiteindelijk zijn het drie resoluties geworden. Zie hierboven.

Ook heeft de basisgroep gereageerd op de voorstellen over **vernieuwing van de partij**. De lijn van de reactie is: Wanneer de inzet is om iedereen er bij te betrekken, dus ook armen en uitkeringsgerechtigden dan is dat een goede zaak. De hamvraag is of dat ook gebeurt.

In **juni** spraken we met kamerlid **Erik Ronnes** vooral over de woningbouw. De algemene inkomenssituatie kwam eerst aan de orde. Ieder gaat er op vooruit is de inschatting, maar berekeningen zijn zeer complex. Pas achteraf weet je het zeker en pas dan kan worden bijgestuurd.

Bij de woningbouw ligt nu de prioriteit op meer huizen bouwen. Verkoop van sociale huurwoningen? Is zaak gemeenten, maar uitgangspunt zou moeten zijn dat het totale aantal sociale huurwoningen niet daalt. Het is een slechte zaak wanneer gemeenten het contingent

sociale huurwoningen naar beneden bijstelt. Ook zijn zorgen van de basisgroep over de financiële effecten van de energietransitie voor lagere inkomens gedeeld.

In deze vergadering van de basisgroep vond de **voorzittersoverdracht** plaats. Na 27 jaar heeft Arend Jansen de voorzittershamer overgedragen. Hij heeft zich al die jaren met hart en ziel ingezet om de stem van armen en uitkeringsgerechtigden binnen het CDA te laten horen. Het was lastig om een opvolger te vinden die zowel arm en/of uitkeringsgerechtigde is en in staat is om de groep te laten bloeien. Daarom is gekozen voor een interim-voorzitter voor een periode van 2 jaar om de kwaliteiten die er in de groep zijn naar boven te laten komen, en daarna weer een arme en/of uitkeringsgerechtigde als voorzitter te vinden. We zijn blij dat Jan Eerbeek bereid was om als interim-voorzitter de basisgroep de komende 2 jaar te helpen.

De bijeenkomst in **september** had een bijzonder onderdeel. Partijvoorzitter Ruth Peetoom was aanwezig en reikte **Arend Jansen** de zilveren speld van het CDA uit voor zijn werk en inzet voor het CDA.

Onder leiding van Jan Eerbeek gaan we aan de slag om **hoofdthema's** te vinden en wat daar dan bij speelt. We komen tot drie hoofdthema's: schuldenproblematiek; wonen; sociale infrastructuur. Met dit laatste wordt bedoeld: de regels kunnen wel goed zijn, maar functioneert het ook, komen mensen wel aan hun recht.

In **oktober** kwam kamerlid **René Peters**. Hij wil proberen de koopkrachtontwikkeling te monitoren van met name eenverdieners en alleenstaanden met hoge zorgkosten. Het idee blijft dat iedereen er op vooruit gaat, maar bij deze groepen lijkt het risico het hoogst dat het anders uitpakt. Verder is het voorstel over loondispensatie voor mensen met een arbeidsbeperking nu van de baan, omdat het niet aan de eisen kon voldoen.

De bijeenkomst van eind **november** stond vooral in het teken van het nadenken over een **armoedeconferentie** binnen het CDA.

### **Communicatie / Open Forum**

Open Forum verscheen 8 maal digitaal. Dit blad is voor de Basisgroep een belangrijk middel om bij CDA-ers onder de aandacht te brengen wat er leeft bij armen en andere uitkeringsgerechtigden.

### **Leden / bestuur**

Het aantal leden van de Basisgroep is 20.

In het bestuur is Jan Eerbeek voorzitter als opvolger van Arend Jansen, André Reumkes kwam in het bestuur als penningmeester, Louis Flapper is secretaris, Madeline Andringa en Nico van Jaarsveld zijn lid.

### **Financiën**

De financiële bijdrage van de partij bedroeg ook dit jaar € 3.200, daarnaast mochten we enkele kleinere giften ontvangen. De gelden zijn voor meer dan 80% nodig voor de reiskosten omdat de meeste leden niet over een zodanig inkomen beschikken dat zij dit zelf kunnen betalen.





### **De Basisgroep en haar vertegenwoordiging**

De CDA Basisgroep Sociale Zekerheid is een landelijke werkgroep van het CDA. De leden van de Basisgroep zijn uitkeringsgerechtigd of zijn dit geweest. De werkgroep die sinds 1986 bestaat heeft als doelstelling de stem van de uitkeringsgerechtigden met een minimum-uitkering, maar ook van de werkende armen, zo goed mogelijk te laten doorklinken zodat er volwaardig rekening met hen wordt gehouden zowel binnen als buiten het CDA.

Uitgangspunt is dat mensen, met en zonder een betaalde baan, samen verantwoordelijk zijn voor de samenleving van nu en de toekomst.

### **Werkwijze Basisgroep**

De Basisgroep geeft gevraagd en ongevraagd advies maar ook haar mening aan de partij en CDA-politici op alle bestuurlijke niveaus. Zij formuleert heldere standpunten over onderwerpen op het brede sociale terrein, in het bijzonder die de positie van uitkeringsgerechtigden en (werkende) armen betreffen. Zij geeft het blad Open Forum uit als digitale nieuwsbrief en een papieren uitgave bij CDA-congressen.

### **Relatie met en ondersteuning van de Partij en de CDA Tweede Kamerfractie**

De Basisgroep is een (kritische) werkgroep van het CDA op het brede sociale domein.

Op basis van geplande overlegmomenten vindt er wederzijdse informatie uitwisseling plaats met de CDA-fractie op het brede sociale domein.

### **Relatie met de (lokale) samenleving**

Het lokale niveau neemt voor het sociale terrein in toenemende mate een belangrijkere plaats in omdat de uitwerking van sociale wetgeving van het rijksniveau verschoven is naar het gemeentelijke en deels regionale niveau.

Uitgangspunt daarbij is dat de leden vanuit hun eigen ervaringen als uitkeringsgerechtigde, of leven om en nabij het bestaansminimum, die gewijzigde rol zo actief mogelijk invullen. Het zijn netwerkende ervaringsdeskundigen op lokaal, regionaal en/of landelijk niveau die vertrekken vanuit de samenwerkingsgedachte en daarbij zoveel als mogelijk bondgenootschappen aangaan.

### **Tot slot**

Veel dank zijn we verschuldigd aan allen, binnen en buiten het CDA, die ons werk mogelijk maken.

## **2.4. Netwerk diversiteit (voorheen CDA Kleurrijk)**

### **Samenstelling en werkwijze**

In het afgelopen jaar hebben verschillende leden zich samen gebogen over de stand van zaken van diversiteit in de partij en in de samenleving. Op basis van een gesprek eind 2017 - Koffie drinken met het bestuur- hebben CDA leden drie prioriteiten benoemd op het terrein van diversiteit, waar zij de komende tijd aan gaan werken:

1. Multiculturaliteit in de stad;
2. herkenbare boodschap en
3. voorbeeld figuren.

De leden zijn in 2018 drie keer bijeen gekomen. Twee maal op het partijbureau en eenmaal in de Tweede Kamer op uitnodiging van Chris van Dam.



In gezamenlijkheid is besloten de naam van het netwerk te veranderen van CDA Kleurrijk naar Netwerk diversiteit.

## **2.5. CDA Stedennetwerk**

De inzet van het CDA-stedennetwerk stond in 2018 gedurende het eerste kwartaal in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018. In de navolgende kwartalen heeft het netwerk iets meer op de achtergrond gefunctioneerd, vanuit de ervaring dat de electorale spanningsboog van de stedelijke afdelingen kort na raadsverkiezingen steevast wat minder strak gespannen is.

In de context van het CDA-stedennetwerk heeft navolgende inzet plaatsgevonden c.q. zijn de volgende activiteiten georganiseerd:

- Een drietal grotere bijeenkomsten van het Stedelijk Netwerk (G44= G40 + G4) c.q. het Stedenteam (= reguliere frequentie).
- Een viertal bijeenkomsten van het G5-netwerk (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven).
- De inzet in het kader van de agendering van de uitdagingen van het CDA in de grote steden richting de CDA TK-fractie en overige stakeholders.
- Ondersteuning via digitale infrastructuur.
- Specifieke (extra) inzet tbv een aantal CDA steden met specifieke problematiek en/of uitdagingen.

De output van dit type activiteiten is dat de stedelijke afdelingen (waar mogelijk) tot gemeenschappelijke standpuntbepaling komen richting het landelijk CDA en bovenal richting de samenleving. Een concreet voorbeeld hiervan is het gezamenlijke stadspamflet dat de steden in de aanloop naar de raadsverkiezingen van 2018 hebben gepubliceerd en dat de nodige persaandacht verkreeg.

Genoemde inzet werd en wordt aangestuurd/gecoördineerd onder verantwoordelijkheid van het bestuurslid (Grote) Steden, Alwyn de Jong (waar nodig in afstemming met het Dagelijks Bestuur).

### **Stedelijk Netwerk**

In 2011 is het Stedelijk Netwerk (G36= G32+G4) opgericht. Een netwerk dat van 2012-2014 werd uitgediept (en werd uitgebreid met een aantal randgemeenten/'overloopsteden'). Een netwerk waarin deelnemers in toenemende mate gebruik zijn gaan maken van elkaars initiatieven en expertise (best practices, lessons learned). In 2015 is dit netwerk omgevormd tot het 'Stedenteam', dat wil zeggen tot een team met een relatief vaste bezetting (per G36 stad 2-3 deelnemers). De focus van dit team ligt steevast op de raadsverkiezingen. Daarbij wil het (waar mogelijk) activistisch opereren, vanuit een gezamenlijk vastgestelde strategie. Per 2016 is dit team 'full swing' operationeel geworden. Ingaande 2016 zijn bovendien een aantal volledig nieuwe lijnen uitgezet, waaronder een HRM-lijn met aandacht voor 'opcoming', stedelijke talenten en een lijn 'van buiten naar binnen', waarbij niet-CDA'ers kennis kunnen maken met het CDA als partij met 'stedelijk smoel'.

### **Stedenteam**

Ten behoeve van het Stedenteam zijn in 2018 wederom een aantal netwerkbijeenkomsten georganiseerd (deze vinden sinds 2016 normaliter plaats te Utrecht), ditmaal ter voorbereiding op GR18 en nadien ter voorbereiding op de strategie en inzet ten behoeve van

**M M A Z A R S**

GR22. In lijn met de bestuurlijke indeling van Nederland is het G36-netwerk in de loop van 2018 bovendien uitgebreid tot een G44-netwerk (=G40+G4).

### **G5 Netwerk**

De G5-steden treffen elkaar (aanvullend op bijeenkomsten van het Stedelijk Netwerk) ook periodiek in gezelschap van Sybrand Buma en/of stedelijk Kamerlid Chris van Dam, voorzitter Ruth Peetoom en incidenteel de landelijk campagneleider om a) de politiek-strategische agenda op elkaar af te stemmen (waar mogelijk) en b) activiteiten af te stemmen (en synergie te creëren).

### **Virtuele ondersteuning via digitale infrastructuur**

Het delen van lessons learned door elkaar te zien is cruciaal. Los van netwerkbijeenkomsten is ook in 2018 voorzien in digitale infrastructuur die dit ondersteunt. De communicatie tbv het Stedenteam verloopt sinds 2016 overigens voornamelijk via WhatsApp en social media (FB): de specifieke stedenwebsite zal daarom worden uitgefaseerd.

### **Extra inzet**

Een aantal stedelijke afdelingen en fracties hadden in 2018, om uiteenlopende redenen, behoefte aan extra begeleiding. Bestuurslid Alwyn de Jong heeft hier in 2018 de nodige tijd aan besteed. In 2018 betrof dit 4 steden.

### **Overig**

Op diverse plekken en binnen diverse gremia is extra aandacht gecreëerd voor de positie van het CDA in de stad. Dit geldt voor de CDA TK-fractie en het landelijk partijbestuur, binnen interne (o.a. in Bestuursforum-BSV) & externe media (waaronder kranten) en binnen de overige partijorganen etc. Waar mogelijk is samengewerkt met partners als het CDJA en de nieuwe (hybride) netwerken die het CDA rijk is.

## **2.6. CDA Duurzaamheidsnetwerk**

### **Inleiding**

Hierbij een beknopt overzicht van de activiteiten van de netwerkorganisatie CDA Duurzaamheidsberaad, onlangs omgedoopt in CDA Duurzaamheidsnetwerk.

### **Nieuwe voorzitter**

In 2018 hebben we een nieuwe voorzitter gekozen in een actieleden bijeenkomst. We hebben afscheid genomen van Klaas Jan de Jong en de nieuwe voorzitter gekozen Leen van den Oever. Ook zijn de taken opnieuw ingevuld van secretaris, penningmeester en beheerder van twitter en de website met nieuwe bestuursleden.

### **Bestuursvergaderingen**

In 2018 hebben regelmatig bestuursvergadering plaatsgevonden in Zoetermeer en Utrecht mede ter voorbereiding van de ledenactiviteiten en ook het selecteren van de kandidaten van de nieuwe voorzitter. Een aantal data: 3 juli, 28 augustus, 23 oktober (keuze secretaris, penningmeester, twitter, website van bestuur).

### **Actieleden vergaderingen**

In 2018 hebben we verschillende bijeenkomsten gehad voor de actieleden. Hier volgt een overzicht:

28 februari actieleden vergadering Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK), Domplein 4,

 MAZARS



3512 JC Utrecht. Het tijdstip was van 13.30 tot 15.30 uur. Deze vergadering is met name bedoeld om bij te praten over de actuele stand en (beoogde)aanpak van het visie traject Duurzame Landbouw als ook de invulling van de Duurzame Dag 2018. Thema daar is circulaire duurzame economie met voorbeelden van best go /practices in gemeenten en provincies.

*16 mei Duurzame dag* Utrechts Centrum voor de Kunsten UCK, locatie Domplein 4, 3512 JC Utrecht. Het programma startte om 13.00 uur en sloot omstreeks 16.15 af met een borrel. Het is een netwerkdag met voorbeelden die provincies en gemeenten kunnen inspireren bij het opstellen of bijstellen van hun programma's voor bevordering circulaire economie. Tijdens de Duurzame Dag maakte je kennis met praktische voorbeelden. Naast aandacht voor successen kwamen ook tips in de vorm van do's en dont's aan de orde. Wij boden op onze netwerkdag daarmee een praktische opmaat voor een concrete circulaire economie aanpak inde lokale / regionale situatie. Hoe bevordert je circulaire economie praktisch en stimulerend vertaald op lokaal / regionaal niveau.

*22 september actieleiden vergadering* Locatie : Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK), Domplein 4, 3512 JC Utrecht, lokaal 017. Het tijdstip is van 13.30 tot 15.30 uur. Er zijn voor deze bijeenkomst een tweetal eminente sprekers: Marjolein de Kreij manager Milk Supply van Vreugdenhil Dairy Foods over duurzaam zuivelbeleid , waarop aansluitend Martin Scholten, algemeen directeur Animal Sciences Group van de WUR, met een over de relatie met circulaire landbouw. Er was gelegenheid tot vragen en discussie. Op de agenda van deze vergadering stonden nog een beperkt aantal overige agendapunten staan. De drie belangrijkste zijn de benoeming van 4 nieuwe bestuursleden, het bespreken van de profielschets voor de nieuwe voorzitter en verder de inhoud en de voorbereiding van de deelsessie voor het CDA-Duurzaamheidsberaad op uitnodiging van het partijbestuur op het partijcongres van november aanstaand.

*3 november Deelsessie Energietransitie* partijcongres CDA jaarcongres en verdedigen resolutie van het CDA Duurzaamheidsberaad ter oproep voor een energietransitie bereikbaar voor iedereen en oproep aan CDA leden om een actieve rol te spelen in de energietransitie. In de deelsessie sprekers als Helma Kip, Agnes Mulder en het CNV met als discussieleider Carola Saskia Rindel.

*15 december actieleiden dag* in het UCK Utrecht Locatie: UCK, Domplein 4, 3512 JC Utrecht, Er is de keuze uit 2 kandidaten voor het voorzitterschap te weten Tjerk Wagenaar en Leen van den Oever. Rutger Ploum gaf een toelichting als secretaris van het CDA partijbestuur over het duurzaamheidsberaad als netwerkorganisatie. Er is een toelichting op de landbouw notitie van het Duurzaamheids Overleg Politieke Partijen (DOPP), waaraan Leen van den Oever namens het CDA heeft bijgedragen.

## **2.7. Gesprekken met maatschappelijke organisaties**

In 2018 heeft de partijvoorzitter met diverse geledingen in de maatschappij gesproken. Zo heeft zij gesprekken gevoerd met verschillende religieuze instellingen of religieus geïnspireerde instellingen. Daarnaast heeft het bestuur gesprekken gevoerd met de verschillende gelieerde instellingen van het CDA - CDJA, BSV en CDAV.

## **2.8. Debatpartij**

Het afgelopen jaar zijn grote stappen gemaakt in het betrekken van leden bij de visievorming in de partij. Zo zijn er nieuwe vormen gekomen om leden te betrekken en vooral ook om

 MAZARS



meer leden te betrekken. Daarnaast is nagedacht over nieuwe vormen van debat binnen de partij, die in dit jaar getest gaan worden.

#### *Kerngroepen en expertisenetwerken*

Voorheen kende de partij 13 permanente visiegroepen, die elk een beleidsterrein onder hun hoede hadden. Iedere visiegroep bestond uit ongeveer tien tot vijftien leden. Deze groepen leverden visiedocumenten op hun beleidsterrein op. Veelal werden deze visiedocumenten gebruikt voor het verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2017.

Na evaluatie van de visiegroepen is besloten over te gaan naar een nieuwe structuur. De partij heeft de visiegroepen losgelaten. De functie die de visiegroepen hadden, is verdeeld over twee nieuwe vormen van groepen: kerngroepen en expertisenetwerken. De signalerings- en agenderingsfunctie op hun terrein ligt bij de kerngroepen. Er zijn vijf kerngroepen op de parapluthema's Sterke Samenleving, Eerlijke Economie, Ruimte en Rentmeesterschap, Robuust Bestuur en Veilige Wereld. Tot de zomer van 2018 konden leden van de partij zich opgeven voor deze kerngroepen. Uit de vele sollicitaties is een selectie gemaakt van 23 personen, verdeeld over de vijf groepen. Deze personen zijn voor twee jaar benoemd. In september zijn de leden van de kerngroepen bijeen geweest, samen met een delegatie van het partijbestuur. Er was ruimte om elkaar te ontmoeten, meer informatie over deze nieuwe vorm te horen en een eerste overleg te plegen met de leden van de eigen kerngroep. Op deze avond zijn de eerste ideeën geboren voor nieuwe expertisenetwerken, die in de komende tijd uitgevoerd gaan worden.

De expertisenetwerken kunnen in het leven worden geroepen op advies van de kerngroepen of op aanvraag van het partijbestuur. De trekker van ieder expertisenetwerk is lid van de kerngroep waar het thema onder hangt. De overige leden van een expertisenetwerk zijn geen lid van de kerngroep. Expertisenetwerken hebben ongeveer tien leden en hebben slechts een tijdelijke status, met een looptijd van ongeveer een half jaar.. Deze opzet biedt de mogelijkheid om veel meer leden te betrekken bij visievorming. De Kamerleden die het onderwerp van het netwerk in portefeuille hebben zijn ook aangehaakt, net als het Wetenschappelijk Instituut.

De thematiek waar een expertisenetwerk zich over buigt is concreet van aard. Op dit moment lopen er drie expertisenetwerken. Het gaat om Toegankelijkheid Onderwijs, Energietransitie en Toekomst Lokaal Bestuur.

Het expertisenetwerk Toegankelijkheid Onderwijs is reeds in 2018 gestart. Er is meerdere keren overlegd. De eerste bijeenkomst was een brainstormsessie, waarbij de kaders bepaald zijn en het pad uitgestippeld is voor het verdere verloop. In de tweede sessie zijn de daadwerkelijke bouwstenen voor een tussen-visiestuk besproken. Dit visiestuk is geschreven en middels feedback nog een keer aangepast. Het tussen-visiestuk is vervolgens met leerlingen uit de Medezeggenschapsraad van een middelbare scholengemeenschap besproken. Hun feedback is vervolgens wederom verwerkt en heeft het definitieve tussen-visiestuk opgeleverd. Dit stuk is besproken in het partijbestuur. Van hen kwamen enkele opmerkingen die meegenomen moeten worden bij het vervolg. Het expertisenetwerk gaat nu een tweede ronde in.

#### *Nieuwe vormen van debat*

Wat betreft debat in de partij worden nieuwe vormen geïntroduceerd. Zo zijn er op zowel het voorjaars- als najaarscongres deelsessies geweest, waarbij ruimte is geweest voor debat. Hierbij is nauw samengewerkt met de diverse netwerken van de partij. Zo zijn er sessies over het 100 jaar vrouwenkiesrecht, een gebouwde omgeving zonder Groninger gas, emancipatie van mannen en vrouwen in de 21e eeuw geweest. Dialoog.nu, de poule met professionele moderatoren, heeft hierbij een actieve bijdrage geleverd met hun mensen. Ook

de Bestuurdersvereniging droeg hieraan bij door deelsessies met hun leden en Tweede Kamerleden te organiseren, bijvoorbeeld over het sociaal domein in de praktijk.

Ook vond in juni 2018 in Zwolle een bijeenkomst plaats over de perikelen in het lokaal bestuur. Dit was op de symbolische locatie van het Thorbeckehuis. Er is gesproken over samenwerking tussen lokale bestuurders, de toekomst van de benoeming van de burgemeester en burgerparticipatie. Met name op gebied van burgerparticipatie. Vaak betekent burgerparticipatie luisteren, waarmee de gemeente teleurstelling creëert doordat iets niet uitvoerbaar is of niet past binnen de kaders. Hier ligt voor politieke partijen een uitdaging om dit op te pakken.

Ook de kerngroepen en expertisenetwerken dragen met hun vergaderingen en bijeenkomsten bij aan meer debat. Dat de expertisenetwerken ook toegankelijk zijn voor niet-leden maakt dat het debat breder gevoerd gaat worden dan alleen de CDA-leden.

## **2.9. Partijvernieuwing - vervolg op Taskforce Politieke Partij Nieuwe Stijl**

In 2018 zijn veel en grote stappen gezet op het gebied van partijvernieuwing. In het voorjaar van 2018 heeft de Taskforce Politieke Partij Nieuwe Stijl haar rapport opgeleverd. Dit vormt de basis voor een toekomstbestendig CDA. In het voorjaar zijn in alle provinciale afdelingen extra Algemene Ledenvergaderingen (ALV) ingelast, om de leden de mogelijkheid te geven hier met elkaar over na te denken en feedback te geven. Ook op het congres in juni 2018 is hier aandacht aan besteedt.

Dit rapport, met bijbehorende feedback van de extra ALV's, is vervolgens nader uitgewerkt tot een visiedocument en een bijbehorend uitvoeringsplan. In verschillende deelprojecten zijn benoemd die tezamen de partijvernieuwing vormen. Er is gekozen om de vernieuwing in vijf thema's in te delen: Netwerk in Actie, Communicatie, HRM, Organisatie, Financiën. Deze volgorde is zo opgesteld dat het eerste thema het dichtst bij onze leden staat en het laatste het meest ver van hen af. Dit komt voort uit de gedachte dat 'het water van onderop kookt' bij het CDA en onze leden het belangrijkste zijn. Met de vernieuwing wil de partij ook vooral de leden in hun kracht zetten.

Het plan is bedacht om lokale afdelingen en de netwerken van de partij te laten werken via projectsubsidie, die op basis van een vooropgesteld jaarplan wordt uitgekeerd. Dit vraagt energie van onze afdelingen, maar zorgt tegelijk ook voor een doordacht plan over de activiteiten die gehouden gaan worden. Hoe dit precies vorm krijgt, wordt in 2019 samen met de lokale afdelingen bedacht en getest binnen de partij.

De slogan van de partijvernieuwing is: 'CDA. Een open netwerkpartij met idealen'. Het CDA wil meer open staan voor nieuwe leden, maar ook ruimte bieden aan andere vormen van betrokkenheid dan het traditioneel lidmaatschap. Zo wordt een reeds bestaande variant op het lidmaatschap 'Vriend van het CDA' opnieuw vormgegeven. Zo hoopt de partij meer mensen te interesseren voor het CDA en hen op een andere manier te binden. Tevens kan deze vorm een opstapje zijn naar het lidmaatschap. Hoewel dergelijke vormen goed zijn voor de verbreding van de partij en het open stellen voor geïnteresseerden, tellen deze zogenoemde 'Vrienden' niet mee als lid bij de ledentelling van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dit maakt het financieel onaantrekkelijk om hier te veel nadruk op te leggen, vanwege de kans op verloop van leden naar de vriend-variant.

Op het congres van november 2018 heeft een drukbezochte deelsessie plaatsgevonden. Het nieuwe plan met alle deelprojecten is toegelicht. Daarna zijn de leden in groepjes

 MAZARS

uiteengegaan om over een van de thema's te praten. Vragen als wat de leden goed vinden, waar ze risico's zien en hoe de specifieke deelprojecten tot een succes gemaakt kunnen worden zijn aan bod gekomen.

Ondanks dat de partijvernieuwing bij onze leden begint, blijven de financiën zorgwekkend. In een tijd waarin er steeds meer van de partij gevraagd wordt op gebied van meedoen op social media, het bieden van een podium voor debat en onderlinge ontmoeting tussen de leden, spreekt het voor zich dat afnemende financiën door een teruglopend ledenaantallen geen goede combinatie zijn. Er is hervorming nodig om als partij te kunnen blijven bestaan.

Al met al zijn er veel deelprojecten die zorgen voor een meer open, flexibeler, op maatwerk gerichte partij met een efficiëntere organisatie en een gezonde financiële huishouding.

De komende maanden wordt er gewerkt aan het draagvlak voor al deze veranderingen. Speciaal hiervoor is de 'partijbureau-komt-naar-je-toe' tour in het leven geroepen. Een aantal medewerkers van het CDA partijbureau gaat het land in om te praten met afdelingen over de veranderingen die de partijvernieuwing met zich meebrengt. De invulling wordt bepaald op basis van wat de deelnemende afdelingen zelf willen. Ook wordt gesproken met provinciaal bestuurders over hoe zij nu de veranderingen zien en specifiek voor hun provincie in willen kleden. Ook hier geldt weer dat het water van onderop kookt.

## **2.10. Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen**

In 2019 vinden de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen plaats. Het partijbureau ondersteunt de provinciale afdelingen in het voorbereiden van deze verkiezingen. In de eerste plaats is een Handreiking geschreven: de Handreiking Provinciale Statenverkiezingen. Deze handreiking legt de procedure uit die geldt voor de voorbereiding van deze verkiezingen: van het informeren van de leden tot het vaststellen van de kandidatenlijst. Ook is uitgewerkt welke provinciale afdelingen verantwoordelijk zijn voor de voorbereiding van de diverse waterschapsverkiezingen.

Naast de Handreiking, wat vooral theoretische ondersteuning geeft, heeft het partijbureau ook praktische ondersteuning gegeven aan de provinciale afdelingen. Dit gebeurt onder andere via de campagne-nieuwsbrief die wekelijks uitgaat. Hierin staan tips & tricks, worden scholingsmogelijkheden kenbaar gemaakt en krijgen ze hulpmiddelen die inspelen op de actualiteiten.

Ten slotte heeft het partijbureau de gemeentelijke afdelingen ondersteund door het afgeven van het zogenaamde H3-1 formulier. Dit betreft een machtigingsformulier dat alle deelnemende afdelingen dienen op te sturen naar het partijbureau. Op die manier ontvangt een provinciale afdeling toestemming om de naam 'CDA' boven de kandidatenlijst te plaatsen. De Kiesraad heeft hiervoor een specifiek modelformulier verplicht gesteld. Dit formulier hebben de afdelingen getekend retour ontvangen.

De voorgaande activiteiten richten zich niet alleen op 2018. Aangezien de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen plaatsvinden in maart 2019, lopen deze activiteiten door in 2019.

## **2.11. Eerste Kamer- en Europese Parlementsverkiezingen**

In april en mei 2019 vinden de Eerste Kamerverkiezingen, respectievelijk de Europese Parlementsverkiezingen plaats. Een gedeelte van de voorbereidingen van deze verkiezingen

**M** **MAZARS**



vinden plaats in 2018. In de eerste plaats richt zich dit op de selectie van kandidaten. Twee selectiecommissies hebben gesprekken gevoerd met de kandidaten voor de Eerste Kamer en het Europees Parlement. Dit is uitgemond in een concept-advieslijst. De advieslijst is uiteindelijk vastgesteld door het Partijbestuur. Tot slot zijn de lijsttrekkers van deze verkiezingen gekozen door het partijcongres.

### **3. Buitenland**

Het Internationaal werk van de partij bestaat uit zes onderdelen, te weten de Commissie Buitenland, bijeenkomsten, bilaterale en internationale contacten, activiteiten Europese Volkspartij, Europese Parlementsverkiezingen en de Eduardo Frei Stichting.

#### **3.1. Commissie Buitenland**

De Commissie Buitenland is in 2018 vijf keer bijeen gekomen om te vergaderen. De Commissie Buitenland is dit jaar met 4 thema's bezig geweest:

- Initiatieven van de Frans-Duitse as
- Opkomst van China
- Migratie
- Rechtsstaat in Midden-Europa

De Commissie heeft over elk van deze thema's een bijeenkomst gehouden en een adviesstuk uitgebracht. Tijdens elk van de bijeenkomsten was er een externe expert aanwezig die een presentatie gaf, wat zorgde dat er een goede inhoudelijke discussie volgde. Voor het stuk over China hebben de Commissie leden elk vanuit hun eigen werkachtergrond (voedsel, handel, OS, energie) een advies geschreven. De Tweede Kamerfractie heeft de bundeling van deze adviezen ter harte genomen en de opkomst van China in de Kamer op de agenda gezet, onder andere door Kamervragen te stellen. Over migratie werd in 2017 al een stuk opgesteld, maar gezien de vele ontwikkelingen heeft de Commissie in 2018 een vervolg geschreven, waarin de nadruk lag op een integrale aanpak tussen internationale handel en voorkomen van migratie via OS en defensiebeleid. Dit stuk is in overleg met de migratie portefeuillehouders in de Kamer opgesteld en vervolgens naar de gehele Kamerfractie gestuurd, waar het goed ontvangen werd. Tot slot heeft de Commissie het stuk over de Frans-Duitse as in 2018 afgerond en is begonnen aan een nieuw stuk over de rechtsstaat in Midden-Europa, waarbij specifiek gekeken wordt naar de situaties in Polen en Hongarije en hoe we hier als Nederland maar ook als CDA in de EVP op reageren.

De Commissie Buitenland heeft in 2018 afscheid genomen van vier leden, die elk hun maximum lidmaatschap van twee termijnen van vier jaar hadden bereikt. Er zijn drie nieuwe leden voor in de plaats gekomen, elk met een expertise in Europese aangelegenheden.

#### **3.2. Bijeenkomsten**

Gedurende het jaar heeft CDA Internationaal meerdere bijeenkomsten georganiseerd. In samenwerking met de provincies zijn er tussen begin april en begin juni elf bijeenkomsten over Europa georganiseerd, de zogeheten 'Europa Specials'. Het doel van de bijeenkomsten was om input op te halen voor het CDA Europees verkiezingsprogramma. Tijdens deze bijeenkomsten waren Europarlementariërs en sprekers uit de provincie aanwezig, en werd er met de zaal gesproken over thema's die zowel Europees als provinciaal belangrijk zijn. Zo werd er in Noord-Holland over internationaal toerisme gesproken, in Gelderland over voedsel

M A Z A R S

(ivm Food Valley), in Utrecht over wetenschap (ivm Utrecht Science Park), in Drenthe over plattelandsontwikkeling en in Noord-Brabant over grensregio-ontwikkeling. Via de Mentimeter app werd de zaal gevraagd naar hun zorgen en hun ideeën over Europa, ter input voor het Europees verkiezingsprogramma. Tot slot werd in samenwerking met het CDJA een Europa quiz gehouden met de zaal. De winnaar van de quiz kreeg een Wild Card voor de CDA500.

Op 2 juni 2018, tijdens het partijcongres in Den Bosch, vond de CDA500 plaats. Vijfhonderd CDA'ers uit het hele land kwamen bij elkaar om na te denken en te discussiëren over Europese thema's. In groepjes leverden de leden bouwstenen aan voor het CDA Europees verkiezingsprogramma. De discussie vond plaats rond vier thema's: veiligheid & buitengrenzen, identiteit & democratie, economie & innovatie, en klimaat & energie. De verschillende groepjes leverden vraagstukken en oplossingen aan in de vorm van stellingen. Via een app konden de deelnemers aangeven welke stellingen zij het beste vonden. De beste stellingen van de dag zijn in het Europees verkiezingsprogramma terecht gekomen.

In december heeft CDA Internationaal een kerstbijeenkomst georganiseerd voor alle buitenland betrokkenen van het CDA. Het thema van de bijeenkomst was "de toekomst van Europa". Voorzitter van de programma commissie voor Europa, dhr Pieter van Geel, was aanwezig als spreker, net als dhr Pieter Omtzigt, Tweede Kamerlid met portefeuille Europa.

### **3.3. Bilaterale en internationale contacten**

De contacten met het Duitse CDU en Belgische CD&V waren intensief gedurende het jaar op velerlei niveaus binnen de partij. Op 28 en 29 juni vond het jaarlijks Sint Gerlach-overleg plaats voor de CDA-, CD&V en CDU-fracties. Een CDA delegatie heeft het CDU congres in Hamburg bezocht, waar Annegret Kramp-Karrenbauer werd gekozen tot nieuwe partijvoorzitter. Er zijn bilaterale ontmoetingen geweest met het CDA&V in de lente en de herfst. Ook hebben de directeurs van de Konrad Adenauer Stiftung en de Hanns Seidel Stiftung een bezoek gebracht aan Den Haag, waar zij met de CDA voorzitter, de fractie en het WI hebben gesproken. Er zijn ontmoetingen geweest van de CDA voorzitter met verschillende ambassadeurs in Den Haag. Ook hebben CDA'ers bijdragen geleverd aan internationale conferenties. Tot slot hebben de medewerkers van het partijbureau in oktober een bezoek gebracht aan Brussel.

### **3.4. Activiteiten Europese Volkspartij**

Gedurende het jaar heeft de Commissie Buitenland notities van de Europese Volkspartij besproken en geamendeerd. Leden van de Commissie hebben actief deelgenomen aan de drie vaste beleidswerkgroepen van de EVP ("politieke actualiteit", "economie en welvaartsstaat" en "internationale relaties"). De internationaal secretaris van het CDA heeft de Algemene Vergaderingen van de Europese Volkspartij bijgewoond. In november 2018 heeft een delegatie van de Commissie Buitenland deelgenomen aan het jaarlijkse EVP congres, dit jaar gehouden in Helsinki. Daar werd een resolutie over Europese waarden aangenomen en werd Manfred Weber gekozen als EVP Spitzenkandidaat.

### **3.5. Europese Parlementsverkiezingen**

CDA Internationaal is vanaf februari 2018 begonnen met de voorbereidingen voor de Europese Parlementsverkiezingen. De input van de leden, verkregen via de 11 Europa Specials en de CDA500, vormde een goede basis voor de leden van de programma

**M M A Z A R S**



commissie voor Europa. De commissie, ondersteund door de internationaal secretaris en de directeur van het WI, gingen vanaf maart aan de slag met een brede inventarisatie in de partij. Zij hielden tussen maart en juni tientallen interviews met (oud)politici, bewinds- personen en Europa betrokkenen. Ook hield de commissie bijeenkomsten met haar zes adviseurs (partijvoorzitter, dagelijks bestuurslid Internationale Zaken, voorzitter Commissie Buitenland, fractievoorzitter Eerste en Tweede Kamer en delegatieleider Europees Parlement), om samen de grote lijnen van het programma te bepalen. Vanaf juli is de commissie begonnen met het schrijven van het Europees verkiezingsprogramma. In september lag er een eerste concept op tafel, waarna er nog enkele bijeenkomsten volgden met de adviseurs en andere betrokkenen. In november werd het concept programma op de website gepresenteerd en mochten de afdelingen amendementen indienen. Het programma wordt vastgesteld in 2019, tijdens het congres op 9 februari.

### **3.6. Eduardo Frei Stichting**

#### **3.6.1. Voorwoord**

Politiek gezien was 2018 een boeiend en onrustig jaar. Onrust in Europa over een mogelijke Brexit, toenemende zorgen over de invloed en de macht van populistische partijen, de verslechtering van de relatie met de Verenigde Staten. Zowel van binnenuit als van buitenaf wordt onze Europese eenheid op de proef gesteld. Reden te meer om onze Christendemocratische waarden van vrede, verzoening en eenheid blijvend uit te dragen in alle landen waar wij als EFS trainen.

Ook het afgelopen jaar hebben de 74 trainers van EFS dat weer gedaan. Maar liefst 1.400 mensen hebben een training van EFS gevolgd. Doordat onze trainers ook in minder veilige landen opereren zijn we afgelopen jaar gestart met een nieuw veiligheidsbeleid. Alle trainers worden verplicht een training te volgen zodat ze goed voorbereid en zo veilig mogelijk op reis gaan.

In 2017 hebben wij als EFS nadrukkelijk gekeken naar waar wij onderscheidend kunnen zijn in onze trainingen ten opzichte van andere organisaties. Wij hebben toen geconcludeerd dat ons onderscheidend vermogen zit in de Christendemocratische basis waardoor onze trainingen een combinatie kunnen en moeten zijn van “values and skills”. Wij putten uit een eigen ervaring over hoe om te gaan met scheiding van kerk en staat, religie en politiek. Als EFS kunnen wij in trainingen aangeven hoe wij het doen (niet hoe iets moet) om daarin een inspiratie te kunnen zijn voor anderen. Als vervolg hierop zijn we in 2018 begonnen met de ontwikkeling van handleidingen voor trainingen over “waarde gedreven politiek” en over “integriteit”. In 2019 zullen we dit op basis van ervaringen in de trainingen verder ontwikkelen.

Onze activiteiten hebben wij voortgezet in zowel de Arabische regio als in de Balkan en Oost Europese regio. In Libanon mochten we na een eerste fact-finding missie voor het eerst een training geven. Juist door de politiek en religieuze situatie in Libanon, waar Christenen en Moslims in relatieve vrede samen leven, is het voor EFS waardevol dat wij ook in dit land trainingen mogen geven.

De Arabische regio blijft een uitdaging vanwege de positie van de Islam in de politieke structuur. Onze keuze om juist daar ook veel aandacht te geven aan trainingen voor vrouwen en jongeren is de juiste keuze gebleken. Ons gestelde doel voor de Arabische regio; om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van democratie en democratische vaardigheden in een aantal landen in de Arabische regio, blijft in de huidige politieke context actueel.

 MAZARS

De belangrijkste partners waarmee wij samenwerken zijn de IRI (International Republican Institute), NDI (National Democratic Institute) en de KAS (Konrad Adenauer Stiftung).

In de Balkan en Oost-Europese regio blijven EFS trainers gevraagd worden vanwege de kwaliteit van de trainingen die wij bieden. Wij werken actief samen met o.a. de KAS en het RSI (Robert Schuman Institute). Deze samenwerkingen blijven belangrijk voor het aanbod dat wij als EFS bieden. Binnen het Oostelijk Partnerschap trainen we in landen die vroeger tot de Sovjet Unie behoorden. Vaak is hier sprake van instabiele politieke situaties en toenemende Russische invloeden.

In de Balkan regio zien we de worsteling van deze landen die zo graag tot de Europese Unie willen behoren maar tegelijkertijd te maken hebben met een toenemende invloed vanuit Turkije, Rusland en Saoedi Arabië. Waar hun wens om meer bij Europa te horen wordt tegengehouden door het toenemende Europese populisme wordt dat vacuüm steeds geraffineerde ingevuld door andere minder democratisch georiënteerde machten. Onze aanwezigheid is voor hen vaak een belangrijke bevestiging voor de opbouw van de democratie. De politieke partijen waar we te gast zijn, zijn over het algemeen verbonden met de Europese Volkspartij en hebben een christendemocratische of conservatieve achtergrond.

EFS heeft wederom een prachtig jaar achter de rug. Dank gaat uit naar al die vrijwilligers binnen EFS die iedere keer weer klaarstaan om op pad te gaan en trainingen te geven in het buitenland. Maar ook naar het EFS secretariaat die altijd weer klaar staan en alle reizen, bezoeken en trainingen zo goed voorbereiden.

Vanuit onze eigen christen-democratische achtergrond zullen we doorgaan om iedere keer weer die brug te slaan naar landen waarin een verlangen is naar een integer en waardevaste democratie.

Namens het EFS bestuur  
Jeroen Alting von Geusau, voorzitter

### **3.6.2. Inleiding en doelen van de EFS**

De CDA-stichting voor Internationale Solidariteit 'Eduardo Frei' (EFS) heeft in 2018 een reeks aan projecten uit kunnen voeren ten behoeve van de ontwikkeling van politieke partijen in Midden- en Oost-Europa en de Arabische regio. Dit gebeurt op grond van de subsidieregeling wet financiering politieke partijen MATRA en SHIRAKA. Deze regeling is bedoeld voor activiteiten die bijdragen aan een maatschappelijke transitie in de landen in Oost-Europa, Zuidoost Europa en de Arabische regio. De subsidie is gebaseerd op het aantal zetels van de partijen in de Tweede Kamer. Hieronder volgt een korte introductie op de werkwijze van de EFS, waarna in de volgende hoofdstukken verslag wordt gedaan van de activiteiten. De EFS gaat daarbij uit van de volgende drie doelen:

- promotie van het christendemocratisch gedachtegoed en de kennis hierover in internationaal verband in het algemeen en op de terreinen van internationale samenwerking en mensenrechten in het bijzonder;
- stimuleren van de permanente betrokkenheid van CDA-leden en aan de CDA gelieerde organisaties op bovengenoemde terreinen;
- projecten initiëren en ondersteunen die bijdragen aan democratische ontwikkeling in Midden- en Oost-Europa en een aantal landen in het Midden-Oosten. Dit vanuit een herkenbaar christen-democratische inspiratie.

 MAZARS



## **Werkwijze**

Het bestuur van de stichting treedt voor het CDA op als ontvanger en beheerder van de ontvangen gelden. De EFS werkt met een jaarplan en vanuit een strategisch meerjaren beleidsplan (2018-2021) en werkt met vaste partners in de doellanden. Het EFS bestuur vergaderde in 2018 5 keer. In mei en juni zijn er trainersbijeenkomsten geweest bedoeld om de trainers te voeden met informatie en kunde die gebruikt kan worden in de trainingen. Zo werd gesproken over de wijze waarop het CDA partij bureau campagne heeft gevoerd in 2017 en kregen de trainers uitleg over een nieuwe tool 'mentimeter'. Mentimeter kan in trainingen gebruikt worden om te peilen wat de achtergrond van de deelnemers is, maar ook om feedback over de trainingen te vragen. De tweede bijeenkomst was een expertmeeting over Albanië waarbij ook vertegenwoordigers van de andere politieke stichtingen waren uitgenodigd. Ook is er een bijeenkomst georganiseerd waarbij 13 nieuwe EFS trainers samen kwamen. In deze bijeenkomst maakte zij kennis met elkaar en met de EFS.

De subsidieregeling biedt ruimte voor scholingsactiviteiten aan uiteenlopende landen. De EFS heeft gekozen voor trainingen in de landen Albanië, Armenië, Bosnië-Herzegovina, Georgië, Oekraïne, Servië, Kosovo en Wit-Rusland. Daarnaast kan de subsidie worden besteed aan de landen in de Arabische regio, waarbij de EFS zich richt op Jordanië, Marokko en Tunesië en sinds 2018 ook in Libanon.

Het secretariaat van de EFS ontvangt projectvoorstellen van zusterpartijen of van organisaties uit deze landen. Per project dient een doelomschrijving, een conceptprogramma en een projectbegroting te worden voorgelegd. Het bestuur beoordeelt de voorstellen. Na afloop van de activiteit leveren de trainers en de zusterpartijen een evaluatie aan. De accountantsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken vraagt om een financiële onderbouwing bij het activiteitenverslag.

In een aantal gevallen wordt samenwerking tussen politieke partijen bevorderd. Allereerst indien in een land meerdere politieke partijen zijn die dezelfde christendemocratische ideologie delen. Daarnaast in de programma's met het Robert Schuman Institute, waar deelnemers worden geselecteerd uit meerdere landen. Tenslotte wordt in een aantal projecten in de Balkan deelnemers geselecteerd uit de regio, met de bedoeling om kennismaking en samenwerking te stimuleren.

## **Categorieën**

Het bestuur van de EFS steunt projecten die ten goede komen aan de doelstelling van de stichting en de subsidievoorwaarden en passen binnen de volgende categorieën:

### **1. Vormings- en scholingscursussen**


Dit betreft trainingen en conferenties (ideologisch, beleidsinhoudelijk of communicatief) die door CDA-deskundigen in de betreffende landen worden uitgevoerd.

### **2. Technische hulp**

In deze categorie valt advisering aan een zusterpartij, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling of vertaling van documenten die voor de zusterpartij van belang kunnen zijn. Directe financiële of andere vormen van materiële steun wordt niet verstrekt.

### **3. Uitwisselingen**

Voor individuele personen of groepen kan de EFS een studiebezoek aan Nederland organiseren. Tijdens een bezoek wordt op directe wijze kennis genomen van de hier bestaande democratische structuur, het functioneren van de samenleving en de christen democratische inbreng daarbij.

 MAZARS

#### 4. Oriëntatiebezoeken

Oriëntatie bezoeken door de EFS zijn bedoeld om inzicht te verkrijgen in de politieke situatie in een land en de betekenis van christendemocratie in dat land. Een dergelijk bezoek vindt veelal plaats als voorbereiding op een nieuwe samenwerking.

In 2018 heeft de nadruk van de activiteiten gelegen op vormings- en scholingscursussen.

#### **3.6.3. Bestuurssamenstelling EFS 2018**

Het bestuur van de stichting bestond in 2018 uit de leden:

- dhr. J.E.P.M. Alting von Geusau, voorzitter
- dhr. W. Hoff, penningmeester
- dhr. C. Çörüz
- dhr. G. Boogaard
- mw. A. Doesburg
- dhr J.P. Lokker
- dhr E. Smid

#### **European Network of Political Foundations**

De EFS is lid van het European Network of Political Foundations (ENoP). Dit netwerk brengt politieke partij stichtingen vanuit heel Europa bijeen en biedt kennisondersteuning op gebied van relevante ontwikkelingen op Europees niveau. Voor meer informatie kunt u de website bezoeken, [www.enop.eu](http://www.enop.eu).

In de hierna volgende hoofdstukken volgt een uitgebreid verslag per regio en land over de activiteiten die ondernomen zijn:

In **hoofdstuk 3.6.4.** komen de landen aan bod die onder het Matra Oost Europa programma vallen.

In **hoofdstuk 3.6.5.** komen de landen aan bod die onder het Shiraka Arabische Regio programma vallen.

#### **3.6.4. Projecten Matra Oost-Europa**

In de volgende hoofdstukken volgt per land een projectbeschrijving van de activiteiten die de EFS in 2018 heeft georganiseerd. De genoemde trainers zijn de EFS trainers. Vaak zijn er tijdens de trainingen ook trainers aanwezig uit andere landen.

#### **1 – Albanië**

---

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partij: Democratic Party

Trainers: Jeroen Alting von Geusau, Heidi van Haastert, Albert Schol en Jan Wouter van Wijngaarden.

#### **Context**

Albanië is sinds 2014 kandidaat-lidstaat van de Europese Unie. In april 2018 maakte de EU duidelijk te willen beginnen met de toetredingsonderhandelingen. Albanië heeft sinds de jaren '90 sprongen vooruit gemaakt als het gaat om de bevordering van de democratie en de hervormingen in het rechtssysteem. De EU blijft wel benadrukken dat de hervormingen nog onvoldoende zijn en aandacht nodig hebben. Politiek blijft het land in turbulente beweging

 MAZARS

met politici en hoge overheidsambtenaren die beschuldigd worden van corruptie en het onderhouden van criminele banden. Sinds juli 2018 boycot de Democratic Party (EVP observer member) samen met de andere oppositie partijen de zittingen in het parlement. Het jaar eindigde met grote demonstraties van jongeren die protesteerden tegen de immer hogere wordende kosten voor het volgen van universitair onderwijs.

### **Project 30: Twee trainingen voor jongeren van de Democratic Party**

De eerste training richtte zich op de persoonlijke waarden van de jongeren en de koppeling naar democratie en politieke ideologieën. De tweede training, waar deels dezelfde deelnemers bij aanwezig waren gingen vervolgens in op de problemen die de jongeren ervoeren en de oplossingen die zij zagen. De uitkomst zou worden meegenomen naar een partijbijeenkomst ter viering van de dag van de jeugd in Albanië op 8 december.

### **Conclusie**

De deelnemers hebben een positieve feedback gegeven en hebben concrete voorstellen kunnen formuleren op het gebied van onderwijs en jongeren beleid. De trainingen waren nuttig omdat de jongeren hebben kunnen nadenken over wat ze zelf belangrijk vinden en hoe je dat dan kunt inbrengen in de politieke partij. Jongeren krijgen en pakken onvoldoende hun stem, meestal wordt op de jongeren een beroep gedaan tijdens de campagnetijd, om te folderen. Er is weinig vertrouwen in het politieke systeem in Albanië, zeker bij de jongeren. Met dit project heeft de EFS jongeren gestimuleerd om van zich te laten horen.

## **2 – Armenië**

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partijen: Republican Party of Armenia (RPA), Prosperous Armenia Party (PAP), Armenian Revolutionary Federation (ARF), YELK (Way Out Alliance), Heritage Party, Armenian Renaissance Party, Armenian National Congress (HAK/ANC), Free Democrats

Trainers: Paul Bogaard, Esther Keizer, Wim Eilering

### **Context**

In 2018 is het politieke speelveld in Armenië compleet veranderd. De langregerende Republikeinse partij (RPA) verloor al haar macht tijdens de verkiezingen van 9 december 2018. De zogehete 'fluwelen revolutie' zorgde hiervoor. Op 9 april 2018 eindigde de ambtstermijn van de president Serge Sarksyán. Het daaropvolgende nieuws dat Sarksyán toch weer premier wilde worden zorgde voor dagenlang protesten, onder leiding van oppositieleider en voormalig journalist Nikol Pashinyán. Op 17 april keurde een meerderheid van het parlement de aanstelling van Sarksyán als premier alsnog goed. De protesten veranderden ondertussen in een volksbeweging tegen de regerende politieke klasse. Onder druk van deze beweging werd begin mei oppositieleider Nikol Pashinyán verkozen tot premier van Armenië. Het doel van Pashinyán was nu om vervroegde verkiezingen uit te roepen, maar dit werd tegengehouden door de regerende RPA, die bijna de helft van de zetels in bezit hadden, maar in de peilingen op stevig verlies stonden. Na een nieuwe golf van protesten werden de parlementaire verkiezingen uiteindelijk gehouden op 9 december 2018.

Tijdens de parlementsverkiezingen van 9 december 2018 zijn maar drie partijen tot het parlement verkozen. Dit komt doordat er een minimum van 5% van de stemmen behaald moet worden om toe te kunnen treden tot het parlement. De 'My step alliance' bestaande uit de Civil Contact Party en de Mission Party won onder leiding van premier Pashinyán 70,4% (88/132 zetels) van de stemmen, een absolute meerderheid. De tweede grootste partij is Prosperous Armenia, dat 8,26% (26/132 zetels) van de stemmen won. De kleinste partij in het parlement is Bright Armenia, dat 6,37% (18/132 zetels) van de stemmen won. Onder de

M M A Z A R S



Armeense grondwet moet 30% van de zetels naar oppositiepartijen gaan. De RPA, die sinds 1995 regeerde in Armenië, heeft nul zetels behaald bij de verkiezingen.

### **Project 29**

De EFS organiseert, in samenwerking met de KAS, twee jaarlijks terugkerende trainingen in Armenië: een multipartijentraining training en een vrouwentraining. Hieronder de toelichting van beide trainingen.

#### Leadership Academy

Van 29 juni tot 1 juli vond de jaarlijkse Leadership Academy plaats. Dit is een project dat samen met de partijstichtingen van de VVD en PvdA wordt georganiseerd. Bij de training waren jongeren van verschillende Armeense partijen aanwezig. De trainers gingen in op de sociaal-democratie, christendemocratie en liberalisme. Daarnaast was er ook aandacht voor skills zoals onderhandelen en debatteren.

#### Vrouwentraining

Van 16 tot 18 november vond de jaarlijkse vrouwentraining plaats. 20 vrouwen kwamen samen voor een training over de rol van vrouwen in de politiek, vanuit christendemocratisch perspectief. Ook werd er gekeken naar campagnevoeren en hoe je jezelf presenteert als politicus en de waarden waar je voor staat.

### **Conclusie**

In 2018 is het politieke speelveld in Armenië compleet veranderd. Dit zal ook impact hebben op de trainingen die in het land gegeven worden door de EFS. Het is nu meer dan ooit belangrijk om met verschillende partijen bijeen te komen. Zowel de multipartijentraining als de vrouwentraining zijn goede concepten om de verschillende partijen op het politieke spectrum met elkaar te laten praten en ideeën uit te wisselen. In het sterk gepolitiseerde land is het goed om mensen te laten reflecteren waar zij precies voor staan en wat precies de onderlinge verschillen zijn. Tijdens de trainingen bleek dat de verschillen tussen de partijen toch kleiner zijn dan men vaak denkt.

## **3 – Bosnië-Herzegovina**

---

Partners: Center for New Initiatives (CNI), Robert Schuman Institute (RSI)

Partijen: SDA, SDS, HDZ-BiH, HDZ 1990, PDP en IB

Trainers: Wim Eilering, Friso Douwstra, Michiel van Butselaar, Mustafa Bal, Hans van der Vaart, Thijn van Veghel en Wytse de Pater-Postma

### **Context**

In februari 2016 vroeg Bosnië-Herzegovina officieel lidmaatschap aan bij de Europese Unie. De EU heeft Bosnië-Herzegovina gevraagd hervormingen door te voeren in de aanloop naar Europees lidmaatschap. De voortgang in hervormingen verloopt uitzonderlijk traag. In 2017 werkte het land toe naar vernieuwing van een aantal wettelijke bepalingen, om de rechten van de verschillende etniciteiten in Bosnië-Herzegovina te beschermen. Dit heeft voor veel spanning en onrust gezorgd, vooral tussen de EVP partijen. In september 2017 is een nieuwe pro-Europese partij opgericht: Independent Bloc.

Op 7 oktober 2018 vonden de algemene verkiezingen in Bosnië en Herzegovina plaats. Een samenvatting van deze verkiezingen is: consolidatie van Milorad Dodik's SNSD in de Servische Republiek, de Bosniakse SDA blijft aan de macht en de benoeming van Željko Komšić's als Kroatisch lid van de het drie-presidentschap. Wat opviel was dat de etnische tegenstellingen nog steeds de verkiezingsstrijd domineren.



### **Project 28: Campagnetrainingen**

De EFS heeft in 2018 drie trainingen gegeven in Bosnië-Herzegovina in samenwerking met het CNI. De drie trainingen waren allemaal gericht op de algemene verkiezingen die plaats vonden op 7 oktober 2018. Het thema van de training was "Capacity building and Campaigning". Onderwerpen die in de trainingen aan bod kwamen waren campagne voeren vanuit christendemocratische waarden, party capacity building, en personal branding. De trainingen vonden plaats van 27 tot 29 april, 8 tot 10 juni en 6 tot 8 juli. Ook was het Independent Bloc (IB) dit jaar aanwezig bij de trainingen.

### **Project 32: Seven months ahead of general elections, seven practical tips to be a good candidate**

Van 9 tot 11 maart vond een training voor jonge politici in Bosnië-Herzegovina plaats met als thema "7 months ahead of general elections, 7 practical tips to be a good candidate". Deze training was gericht op de algemene verkiezingen die plaats vonden op 7 oktober 2018. De deelnemers werden getraind op campagne en communicatietechnieken, en er kwamen best practices en geleerde lessen van de Nederlandse verkiezingen aan bod.

### **Conclusie**

In het etnisch sterk verdeelde land blijft de insteek van de EFS om deelnemers van de vijf EVP partijen met elkaar om de tafel te krijgen. Bij zowel de trainingen van het CNI en het RSI is het in 2018 gelukt om de verschillende Bosnische partijen om een tafel te krijgen. De trainingen benadrukken de gedeelde EVP-waarden, en dragen daarmee bij aan het verminderen van polarisatie in het land.

Verder merkten we dit jaar dat de relatie van het CNI met de verschillende EVP partijen niet meer zo sterk is als voorheen. Dit komt mede doordat de directeur van het CNI is gekozen als parlementariër voor het Independent Bloc. Hij zal zijn functie bij het CNI neerleggen. In 2019 staat daarom een EFS bezoek gepland voor een bezinning op de huidige situatie en om de toekomst van de relatie te bespreken.

## **4 – Georgië**

---

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partij: European Georgia

Trainers: Luc van Dijk, Hillie van de Streek, Jos Denissen, Klaas Jan de Vries

### **Context**

Halverwege het jaar 2017 heeft de EFS een bezoek gebracht aan Georgië, een zogeheten 'fact finding missie'. Daar is besloten samen met de KAS projecten te gaan organiseren gericht op het ondersteunen van de in januari 2017 opgerichte partij 'Movement for Liberty - European Georgia'. De partij is een afsplitsing van de United Movement for Georgia (UNM) die van 2004-2013 in de regering zat. UNM is een observer- member van de EVP. De interne strubbeling van UNM, met name ten aanzien van de positie van haar leider Saakashvili, baarde de EVP zorgen. Toen er dan toch een afsplitsing kwam is besloten de nieuwe partij snel welkom te heten binnen de EVP.

### **Project 38: Youth Leadership Laboratory**

Dit project bestond uit drie weekenden van twee dagen voor de jongeren van de European Georgia partij. De eerste twee weekenden richtte zich op het herkennen van politieke ideologieën, het uitwisselen van ervaringen om jongeren meer geïnteresseerd te krijgen in de politiek, en nadenken over welke ideeën de jongeren hebben om bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van Georgië. Het derde weekend bracht een selectie van de meest actieve en gemotiveerde jongeren van beide trainingen bij elkaar. In dit weekend werd dieper

MAZARS



ingegaan op de politiek in Georgië en speelden de jongeren 'the political game' waarbij vaardigheden rondom debat, onderhandelen en de presentatie van een politieke boodschap werden geoefend. Er zijn 40 jongeren getraind.

### **Conclusies**

De jongeren waardeerden in deze trainingen het informele contact met de politici van European Georgia, en waren erg geïnteresseerd meer te horen over politieke ideologiën. Op de scholen wordt hier weinig aandacht aan besteed en het was voor de jongeren een eye-opener om de politiek in eigen land beter te begrijpen. Met deze trainingen hebben we bovendien het netwerk van de jongeren van European Georgia helpen te versterken.

### **5 – Kosovo**

---

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partij: LDK (Kosovo)

Trainers: Annet Doesburg, Peter Vos, Marischa Kip, Nico van Buren, Hans van der Vaart

### **Context**

Kosovo telt op het moment 1,8 miljoen inwoners en heeft een BBP van slechts 3000 euro per jaar. In Europa zijn alleen Moldavië, Oekraïne en Armenië armer dan Kosovo. Meer dan 50% van de inwoners is jonger dan 25 jaar en één op de vier inwoners is werkloos. De inkomsten komen voornamelijk van emigranten die geld naar familie in Kosovo sturen. De meeste EU-landen en de VS hebben Kosovo erkend als onafhankelijke staat. Rusland, China, Spanje daarentegen niet. Sinds 2011 is er overleg tussen Kosovo en Servië over de soevereiniteit van Kosovo. Ook vandaag de dag is de relatie tussen Servië en Kosovo nog slecht. In 2018 werd er gesproken over een eventuele grenscorrectie, en in november 2018 is Kosovo begonnen met het heffen van importtarieven op producten uit Servië. Meer hierover in een [EFS artikel](#) over het conflict tussen Servië en Kosovo.

### **Project 26**

In 2018 heeft de EFS, in samenwerking met de KAS, drie trainingen in Kosovo georganiseerd. Twee trainingen voor de jongeren van de LDK en één training voor de vrouwen van de LDK. Hieronder de toelichting van de trainingen.

#### How to establish communication and transparency within the structure I & II

De eerste jongerentraining van 4 tot 6 mei. De tweede jongerentraining vond plaats van 7 tot 9 september. In de jongerentraingen werd aandacht besteed aan transparantie en verantwoordelijkheid, de rol van een jongerenafdeling binnen een politieke partij en het overbrengen van een politieke boodschap.

#### Advocacy and influence - How to get more women in leading positions

De vrouwentraining vond plaats van 4 tot 6 mei. In de vrouwentraining werd aandacht besteed aan advocacy, het bereiken van vrouwelijke kiezers en teambuilding.

### **Conclusie**

De samenwerking tussen de EFS, de KAS en de LDK partij is zeer goed en over de jaren zijn de vrouwen- en jongeren trainingen ontwikkeld tot belangrijke onderdelen van de opbouw van de partij. De trainingen dragen bij aan de invloed en de positie van de jongeren- en vrouwenbeweging binnen de LDK. Een enthousiaste vrouw zei na afloop van de vrouwentraining: "Met deze kennis en ervaring kunnen we de positie van vrouwen in onze partij verbeteren"



## 6 – Oekraïne

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS), Ukrainian Institute for International Politics (UIIP)  
Partij: Batkivshyna Moloda, BPP-Solidarnist, Democratic Alliance, Samopomich Party, Liberal Democratic Party of Moldova, United National Movement, European Georgia, United National Movement

Trainers: Jan Mulder, Klaas Jan de Vries, Jan Pieter Lokker, Bart van Horck, Jos Denissen, Hans Démoed, Wytske de Pater-Postma, Mustafa Bal, Wouter Hoff, Tom van den Brink, Marieke Mol

### Context

Oekraïne wordt geregeerd door president Petro Porosjenko, een president die naar eigen zeggen zijn blik op Europa heeft. Vanuit de Europese Unie krijgt Oekraïne veel steun. In ruil daarvoor moet Oekraïne werken aan anti-corruptie beleid, betere mensenrechten en het verbeteren van de economische situatie. Met name op het gebied van anti-corruptie loopt Oekraïne sterk achter. Oekraïne is onderdeel van het Eastern Partnership (Oostelijk Partnerschap) programma van de Europese Unie. De verhouding met Rusland is problematisch maar binnen Oekraïne niet eenduidig. Het westelijk deel is pro-Europees ingesteld, terwijl het oosten en zuiden van het land meer pro-Russisch is. We hebben dus te maken met een politiek verdeeld land.

### Project 23

In 2018 heeft de EFS in samenwerking met de KAS en de UIIP verschillende projecten georganiseerd. Hieronder een overzicht van de verschillende projecten inclusief toelichting.

#### Eastern Partnership Leaders for Change (EPLC)

Het EPLC is een project dat in 2016 is opgestart door de KAS, in samenwerking met het UIIP en de EFS. Dit project richt haar pijlers op jonge leden van politieke partijen en NGOs uit de drie oostelijke buurlanden met EU-associatieovereenkomsten: Moldavië, Georgië en Oekraïne. In 2018 zijn er vier regionale EPLC trainingen in Oekraïne georganiseerd, waarin in totaal 113 jongeren zijn getraind. In deze trainingen leren de jongeren over geschiedenis van de Europese integratie en het Europees Nabuurschapsbeleid. Ook wordt er aandacht geschonken aan corruptie en integriteit, leiderschap- en social media skills. De regionale trainingen vonden plaats van 31 mei tot 6 juni (I & II), en van 20 tot 26 september (III & IV).

Naast de regionale trainingen vond er een Internationaal Forum plaats in Kiev en een Alumni bijeenkomst in Tbilisi. Het internationaal forum was een afsluiting van de vier regionale trainingen van 2017 en vond plaats van 15 tot 17 maart 2018. De EFS trainingen tijdens dit forum gingen over het communiceren in de politiek, 'thinking outside of the box', hoe om te gaan met conflictsituaties en corruptie en integriteit.

Van 1 tot 4 november is er een EPLC alumni bijeenkomst georganiseerd in Tbilisi, Georgië. Een groep van 28 alumni (13 uit Georgië, 14 uit Oekraïne en 1 uit Moldavië) kwam samen voor een meerdaags programma. De EFS trainingen gingen over leiderschapskills en corruptie en integriteit.

#### School of the European Politician

In deze training, die plaats vond van 18 tot 20 mei, werden 30 jongeren van de Batkivshchyna Moloda partij getraind. De training ging over de Europese waarden en de representatieve democratie.

#### Democratic Alliance Youth Training





In deze training, die plaats vond van 1 tot 3 juni, werden 25 jongeren van de Democratic Alliance getraind. De training ging over campagne voeren vanuit de christen democratische waarden.

#### Young reformers LAB

De laatste training van het jaar vond plaats van 23 tot 24 november. De training werd gegeven aan de jongeren van de BBP-solidarnist partij. De EFS trainingen gingen over Europese waarden en onderhandelen, met de focus op het opzetten van een jeugdorganisatie binnen een politieke partij.

#### **Conclusie**

Begin 2018 zijn bestuurslid Jan Pieter Lokker en trainer Jan Mulder naar Kiev gereisd om een evaluatie te maken van het Eastern Partnership Leaders for Change (EPLC) project. Ook zijn de doelen voor de aankomende jaren voor het EPLC programma vastgesteld. Uit de evaluatie blijkt dat het belangrijk blijft om in landen als Oekraïne, Georgië en Moldavië van binnenuit de democratisering van politiek en maatschappij te bevorderen. Dit willen we blijven doen door jonge 'leiders' toe te rusten met de waarden van (christen-)democratie en hen de vaardigheden bij te brengen om deze waarden in de praktijk te brengen. Met het oog op de landelijke verkiezingen zal de EFS ook in 2019 weer haar bijdrage leveren om de democratisering in Oekraïne te bevorderen. Op 31 maart 2019 vinden de presidentsverkiezingen plaats en op 27 oktober 2019 vinden de parlementsverkiezingen plaats.

#### **7 - Servië**

---

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partij: meerdere partijen uit de Balkan, gelieerd aan de EVP

Trainers: Wendy Zuidema-Haans, Hester Tjalma, Frank Visser, Abel Reitsma, Mike van Leeuwen, Isa Kahraman, Peter Noordhoek

#### **Context**

Servië wordt geregeerd door president Aleksandar Vučić van de Serbain Progressive Party (SNS). Het land speelt een sleutelrol in de regio en kan bij uitstek zorgen voor stabiliteit, en in het slechtste geval de-stabiliteit. Door de sleutelrol van Servië is het land ook interessant voor geopolitieke grootmachten zoals Rusland, China en de Verenigde Staten. China investeert veel geld in Servië, en dan voornamelijk in de infrastructuur. Het wordt al 'de ijzeren vriendschap' genoemd, want beide partijen hebben iets wat de ander wil. China heeft miljarden om te investeren, en Servië is geografisch gezien een belangrijk land. Servië bevindt zich ook in een lastige spagaat tussen Rusland en de EU. Servië en Rusland onderhouden een warme band, terwijl Servië in 2014 ook formeel begonnen is met de onderhandelingen met de EU over de toetreding tot de EU. Wat het toetredingsproces niet makkelijker maakt is de slechte relatie met buurland Kosovo. Ook in 2018 liepen de spanningen tussen beide landen weer hoog op. Begin 2018 praatte de landen nog over een eventuele grenscorrectie, waar later in het jaar Kosovo begon met het heffen van importarieven op producten uit Servië. Meer hierover in een [EFS artikel](#) over het conflict tussen Servië en Kosovo.

#### **Project 24**

In 2018 heeft de EFS, samen met de KAS, twee trainingen georganiseerd in Servië.

#### Summer School - New Leaders, New Opportunities

De Summer School is een jaarlijks terugkerend project waarbij deelnemers uit verschillende Balkanlanden (Bosnië en Herzegovina, Servië, Montenegro, Macedonië, Kroatië en Kosovo)

M A Z A R S

samenkomen voor een trainingsweekend in Servië. Dit jaar kwam een groep van 20 deelnemers samen van 23 tot 27 juli. De EFS trainingen gingen over waardegedreven politiek (christendemocratie) en corruptie en integriteit.

#### PolitikAS - Teambuilding School

De PolitikAS Teambuilding School vond plaats van 20 tot 23 september. Dit weekend was een introductie voor een traject waarbij een groep van 20 studenten wekelijks politieke lessen krijgt in Belgrado. Dit weekend was dan ook bedoeld als teambuilding, waarbij de deelnemers elkaar leerde kennen. De EFS trainingen gingen over politieke stromingen, christendemocratie en corruptie en integriteit.

#### **Project 42**

In 2018 heeft de EFS, samen met de IRI, één training georganiseerd in Servië.

#### European Leadership Institute

In 2018 werd voor het eerst samen met de IRI een project in Servië georganiseerd. Dit was het 'European Leadership Institute' en deze werd van 20 tot 24 september georganiseerd. De groep bestond uit 20 politiek actieve jongeren van verschillende centrum-rechtse partijen. De EFS trainers trainden op politieke ideologieën, speechen, campagnevoeren en het voorzitten van een vergadering.

#### **Conclusie**

De waardegedreven trainingen blijven van groot belang in Servië en de rest van de Balkan. De politiek is vaak gericht op de waan van de dag en partijen hebben geen duidelijke ideologie. De eerste samenwerking met de IRI in Servië is positief bevonden, daarom zal de EFS ook in 2019 verder gaan met deze samenwerking. Daarnaast blijft de jaarlijkse Summer School met de KAS een succesvol project waarbij de EVP-partijen uit de verschillende Balkanlanden samenkomen en nadenken over de gemeenschappelijke waarden die zij hebben. Zeker in de Balkan, waar de relatie tussen de landen nog fragiel is, is het belangrijk om de gezamenlijke waarden te blijven benoemen. Lettend op de eventuele toetreding van Servië tot de EU blijft het ook belangrijk om te focussen op de bestrijding van de corruptie.

#### **8 – Wit-Rusland**

---

Partner: Educatio, Robert Schuman Institute (RSI)

Partijen: Movement For Freedom, Belarusian Christian Democrats, United Civic Party, Tell the Truth

Trainers: Michiel van Butselaar, Gerrit Jan Valk, Sietse Poepjes, Jan Mulder, Nico van Buren en Gerben Horst.

#### **Context**

Er lijkt meer ruimte te komen voor democratische ontwikkelingen in Wit Rusland. Tekenen daarvan zijn dat er voor het eerst in 10 jaar een oppositie beweging is geaccepteerd en er vieringen mogelijk waren op 25 maart, de zogenaamde 'dag van de onafhankelijkheid'. Verder is er een nieuwe dialoog tussen overheid en maatschappelijk middenveld, is er een nieuw actieplan voor de implementatie van mensenrechten en wordt er gesproken over herzieningen in de grondwet. De regering van Wit Rusland wil graag de relatie met de EU verbeteren. Eind 2018 vond de zesde vergadering van de 'EU-Belarus Coordination Group' plaats waar verder onderhandeld werd over de voorwaarden voor samenwerking. Wit-Rusland is op zoek naar een nieuwe balans tussen de invloed van de EU en van Rusland, van wie het nog steeds erg afhankelijk is. Ondanks deze hoopvolle ontwikkelingen wordt het de politieke partijen in Wit-Rusland nog altijd zeer moeilijk gemaakt. Politici van de oppositie belanden regelmatig in de gevangenis. De trainingen voor de Wit-Russische partijen worden

M M A Z A R



in Litouwen georganiseerd, om problemen te voorkomen.

### **Project 25: Leaders in Democracy**

Dit project werd georganiseerd in samenwerking met het Robert Schuman Institute en Educatio, en bestond uit twee trainingsweekenden: één van 9 tot 13 juli en één van 27 tot 31 augustus. De titel van de trainingen was "Leaders in Democracy" en de trainingen waren geheel gericht op de transitie van Wit-Rusland naar een democratie en wat je daar als jongere in kan betekenen. Tijdens het eerste weekend verzorgde de EFS trainingen over basis elementen van democratie en maatschappelijk middenveld, politieke ideologie, christendemocratie, onderhandelingen, het poldermodel en coalitie bouwen. In het tweede weekend trinden de EFS trainers op crisis management, internationale organisaties en leiderschaps vaardigheden. Er zijn 18 jongeren van onze Wit-Russische zusterpartijen in de EVP getraind.

### **Project 27: Youth Training with Educatio**

In december organiseerde de EFS met alleen Educatio, een derde training voor nóg een groep jonge politici uit Wit-Rusland. De onderwerpen concentreerden zich wederom op politieke ideologiën, maar ook op integriteit in de politiek, politieke communicatie en debateren. Er waren 19 deelnemers.

### **Conclusie**

Met deze trainingen wil de EFS vooral de jongeren van onze zusterpartijen in Wit-Rusland blijven inspireren en motiveren door te gaan met hun politieke werk. De situatie in Wit-Rusland voor deze jonge mensen is gevaarlijk en er lijkt soms weinig vooruitgang mogelijk. Juist dáárom is het belangrijk contact te blijven houden en deze partijen te steunen. Daarbij zijn de oppositie partijen onderling verdeeld, met deze trainingen wil de EFS ook bijdragen aan een constructieve dialoog tussen de partijen.

## **9 – Robert Schuman Institute**

---

Partner: Robert Schuman Institute (RSI)

Partij: verschillende partijen uit Midden- en Oost-Europa, gelieerd aan de Europese Volkspartij

Trainers: Klaas Jan de Vries, Ton Roerig, Nico van Buren, Hilde-Palland Mulder, Wietze Smid, Wendy Zuidema-Haans, Gerrit Jan Valk, Peter Noordhoek, Jan Mulder, Lotte Schipper, Gerben Horst

### **Context**

Het Robert Schuman Institute is hét instituut voor de christendemocratische partijen in Oost-Europa die voor getalenteerde jonge leden van politieke partijen hoogwaardige cursussen aanbiedt. In samenwerking met de EFS wordt het 'Young Leaders'programma elk jaar georganiseerd, bestaande uit drie cursusweken. De deelnemers zijn streng geselecteerd en komen uit Armenië, Wit-Rusland, Bosnië-Herzegovina, Georgië, Kosovo, Macedonië, Moldavië, Servië en Oekraïne. Docenten en trainers zijn deels afkomstig uit Nederland, maar ook uit andere Europese landen. In 2018 hebben we zeven programma's uitgevoerd: drie algemene, één specifiek voor jongeren in Bosnië-Herzegovina, één specifiek voor jongeren in Wit-Rusland, één alumni bijeenkomst van de Westelijke Balkan en Oostelijk Partnerschapslanden, en één programma in Libanon. Van de programma's in Bosnië-Herzegovina, Wit-Rusland en Libanon is het verslag opgenomen onder het desbetreffende land. De rest volgt hieronder.

### **Project 21: Challenges in the Economic and Social Life**

Van 16 tot 20 januari vond het Young Leaders programma "Challenges in the Economic and

**M M A Z A R S**

Social Life" plaats. Dit was de derde training in de 24e leergang, de eerste twee trainingen waren in de herfst van 2017. De training duurde een week en de EFS trainers verzorgden een deel van het programma. De onderwerpen waar zij zich op richtten waren: sociaal dialoog, politieke besluitvoering en samenwerking tussen publieke en private sectoren.

### **Project 22: Basics of Democracy & International and Security Issues**

Van 2 tot 6 oktober vond het Young Leaders programma "Basics of Democracy" plaats. Dit was de eerste van drie trainingen in de 25e leergang. De EFS trainers verzorgden een groot deel van het programma en trainden de jongeren op de onderwerpen: basiselementen van democratie, politieke ideologieën, waardenpolitiek, samenwerking met maatschappelijk middenveld, ethiek en corruptie. Ze sloten af met een debattraining.

Van 20 tot 24 november vond het Young Leaders programma "International Security Issues" plaats. Dit was de tweede training in de 25e leergang. De EFS trainers verzorgden trainingen over internationaal crisis management en onderhandelen. De derde training in de leergang volgt in 2019.

### **Project 41: Alumni event**

Wegens het 25jarig bestaan van het Young Leaders programma organiseerde het RSI op 12 en 13 oktober een alumni evenement voor alle oud-deelnemers. Tijdens dit grootschalige evenement werd er met de vele aanwezigen stilgestaan bij 3 thema's: trends en ontwikkelingen in de EU; vrouwen, jeugd en politieke invloed; en de samenwerking van Westelijke Balkan en Oostelijk Partnerschapslanden met de EU. Het evenement was een goede manier voor het RSI om het netwerk van oud-deelnemers te versterken. De EFS kreeg veel ruimte en kwam bij alle thema's aan bod.

### **Conclusie**

De trainingen droegen bij aan kennis over zaken die relevant zijn voor (aankomende) politici in landen die zich in een transitie bevinden naar meer democratie. Omdat de jongeren actief lid zijn van een politieke partij en voorgedragen worden, wordt verwacht dat zij de opgedane kennis delen en verspreiden in hun partij. Door de combinatie van onderwerpen zijn ze in staat zijn om inhoudelijk thema's te koppelen aan ideologische waarden hierover te communiceren in publiek debat. Een flink aantal deelnemers uit voorgaande jaren heeft in eigen land ondertussen politiek carrière gemaakt. Sommige hebben zitting in de gemeenteraad, parlement, of zijn zelfs minister geworden. Sommigen richten zich op *train-de-trainer* activiteiten en brengen de kennis over op collega's binnen hun partij. En een aantal van hen is inmiddels zelf ook weer docent of trainer aan het Robert Schuman Institute, wat naar voren kwam tijdens het alumni event in oktober.

## **3.6.5. Projecten Shiraka Arabische Regio**

### **1 – Jordanië**

---

Partner: International Republican Institute (IRI)

Partij: Maatschappelijke actoren

Trainers: Mohammed Akbal, Jacqueline Verhagen, Lotte Schipper, Klaas Valkering, Rick van de Woud, Patricia Wouda, Hester Tjalma

### **Context**

De IRI wees de EFS in 2018 op een interessante studie van POMEDS (Project on the Middle East Political Science): [The politics of youth policymaking in Jordan](#). Het onderzoek laat

---

**M M A Z A R S**



zien dat er weliswaar aandacht is voor jongerenbeleid (met o.a. de 'National Youth Strategy 2018-2025'), maar dat dit niet effectief is voor de versterking van de positie van jongeren. Er wordt beargumenteerd dat beleid er zelfs niet op gericht is om jongeren te betrekken bij besluitvorming. Beleid leidt eerder tot versnippering en verzwakking van een 'jongeren beweging'. Uit ander onderzoek genoemd in deze studie, blijkt dat jongeren zich hulpeloos voelen en onrechtvaardig behandeld. Een klein lichtpunt in de ontwikkelingen is de benoeming van Muhammed Abu Ruman als Minister van Jeugd. Deze man is een alom gerespecteerde expert op het gebied van extremisme. Met zijn benoeming lijkt de overheid de ideeën van Abu Ruman te steunen, voor het betrekken van jongeren in politieke besluitvorming alsook het belang van een goed jongerenbeleid voor het voorkomen van gewelddadig extremisme. Aangezien jongeren in Jordanië ook voor de EFS een belangrijke doelgroep zijn wilden we deze achtergrond in dit jaarverslag vermelden.

### **Project 37**

De projecten met de IRI richtten zich het afgelopen jaar op jongeren en vrouwen, beide met als doel om hen bewust te maken van het belang van een goed werkende democratie. In 2017 lag de focus op het versterken van de lokale raden, dit jaar wilden we juist werken aan het versterken van de communicatie van maatschappelijke actoren met lokale politici.

#### Women's Empowerment Training

De EFS heeft IRI Jordanië ondersteund in het organiseren van een reeks van vier trainingen gericht op vrouwen. Doel van de trainingen was om vrouwen uit de rurale gebieden bewust te maken van het belang van lokale democratie voor de ontwikkeling van de lokale economie. Het gaat dan om vraagstukken zoals, wat is de rol van de politiek en van de overheid als het gaat om faciliteren van ondernemerschap, maar ook om het ontwikkelen van infrastructuur nodig voor het aantrekken van bedrijven. In totaal werden 104 vrouwen getraind.

#### Youth Leadership Academy

In dit programma richt IRI zich op jongeren uit verschillende regio's. Per regio nemen jongeren deel aan een reeks van trainingen, waarbij een aantal aan het einde van de reeks zover zijn zelf om trainingen voor de IRI te kunnen geven. IRI had nog niet de mogelijkheid gehad om de alumni uit deze verschillende regionale groepen bij elkaar te brengen. Met behulp van de EFS is dat nu wel gebeurd en konden de verschillende groepen onderling kennis maken. Via de EFS kregen zij de kans ervaringen uit te wisselen met CDA- Jongeren. Het was een mooie manier om het netwerk van de IRI jongeren te versterken. Er waren 30 alumni aanwezig.

#### Deelsessie op CDJA congres

Om ook binnen het CDA in Nederland aandacht te vragen voor internationale solidariteit heeft de EFS dit jaar een sessie verzorgd op het CDJA congres over de opvang van vluchtelingen in Jordanië. Hiervoor heeft de EFS Mahmoud Said, de IRI programma manager voor het jongeren programma, uitgenodigd. Ook een alumnus van de 'Youth Academy' zou komen spreken, maar door familie omstandigheden kon zij op het laatste moment toch niet komen. Mahmoud Said heeft gesproken over de positie van jongeren in de politiek in Jordanië en over de rol van vluchtelingen. De sessie werd druk bezocht, er waren ongeveer 30 jongeren. Op Facebook is ook aandacht besteed aan de deelsessie, dat trok de aandacht van ongeveer 140 mensen.

### **Conclusie**

Deelnemen aan de politiek wordt van oudsher in Jordanië als gevaarlijk gezien. Vooral de wat oudere generatie kent genoeg voorbeelden van nare gevolgen voor mensen die zich politiek hebben uitgesproken tegen de gevestigde orde. Desondanks is er wel ruimte in

M A Z A R S

Jordanië voor meer democratische ontwikkeling. Vandaar dat de EFS graag met IRI samenwerkt, met name met vrouwen en jongeren die een honger hebben naar kennis en ervaringen om zich verder te ontwikkelen en kansen willen pakken om van zich te laten horen.

## 2 – Tunesië

---

Partner: International Republican Institute (IRI)

Partij: Ennahda, Nidaa Tounes, Afek Tounes, Badii Attouni, Machrou Tounes

Trainers: Peter Noordhoek, Bieke Oskam, Monique Vogelaar, Wim Eilering, Hillie van de Streek, Marieke Mol, Hans Démoed, Aart van Bochoven, Ada Boerma, Bart van Horck, Annet Doesburg, Klaas Valkering.

### Context

In mei 2018 vonden de lokale verkiezingen plaats. Het waren de eerste lokale verkiezingen sinds 2011. De opkomst was erg laag, slechts 33,7% van de stemgerechtigden maakten de weg naar de stembussen. De bevolking is niet tevreden over de economische en sociale vooruitgang en is teleurgesteld in de politiek. Toch waren dit belangrijke verkiezingen en biedt de nieuwe decentralisatiewet lokale besturen meer ruimte zelf te bepalen hoe zij vooruitgang willen realiseren. De verkiezingen zijn gewonnen door Ennahda, op de voet gevolgd door Nidaa Tounes. Een klein succes ook voor de positie van vrouwen: Tunis heeft haar eerste vrouwelijke burgemeester gekozen.

### Project 31: Raadsleden trainingen

De EFS heeft in 2018 zes trainingen georganiseerd samen met de IRI. De EFS heeft vervolg gegeven aan de trainingen van 2017 bedoeld om mensen te ondersteunen in hun campagnes voor de lokale raden. In 2018 werden in 4 trainingen nieuw-gekozen raadsleden getraind op hun eerste honderd dagen. Daarnaast vonden aan het eind van 2018 nog twee trainingen plaats gericht op het versterken van partijstructuren voor jongeren en voor vrouwen, dit ter voorbereiding alvast op de nationale verkiezingen eind 2019. Er zijn in totaal 190 mensen getraind.

### Conclusie

Deze trainingen dragen bij aan het ondersteunen van de democratie in Tunesië. De EFS trainingen werden positief ontvangen door de deelnemers en de bijdrage van de lokale trainer over de decentralisatiewet was ook van grote waarde. In 2019 zullen we vaker trainingen organiseren die worden gegeven door zowel lokale trainers als EFS trainers. Daarnaast waardeerde de IRI de flexibiliteit van de EFS om al projecten te gaan ondersteunen die inspringen op de nationale verkiezingen van 2019. De politieke partijen in Tunesië hebben volgens de IRI te weinig aandacht besteed aan partij ontwikkeling, partij communicatie en ook inhoudelijk te weinig visie en ideeën. Wij zullen samen met IRI daarom hier verder aan werken in 2019.

## 3 – Marokko

---

Partner: NIMAR, International Republican Institute (IRI) en National Democratic Institute (NDI)

Partij: meerdere partijen

Trainers: Jannes Herman-Mostert, Klaas Valkering, Gerrit Jan Valk, Patricia Wouda, Jacqueline Verhagen, Irene Janssen, Martijn van Helvert, Laurens Houtman, Anita Sorensen, Abel Reitsma, Annet Doesburg.





## Context

Het koningshuis in Marokko is de plek waar de bestuurlijke macht van het land ligt. Politieke partijen in Marokko zijn beperkt in hun doen en laten en danken hun bestaansrecht aan hun trouw en gehoorzaamheid aan de koning. Ook corruptie is een veelvoorkomend fenomeen onder politici. Voor een groot deel van de bevolking is democratie daarom een onbekend begrip, en de bevolking heeft het gevoel zelf geen enkele invloed te kunnen uitoefenen op de leefomgeving en situatie. Er is wel ruimte voor verandering. De nieuwe grondwet van 2011 bijvoorbeeld heeft meer invloed gegeven aan politici op lokaal en regionaal niveau. In 2018 zijn twee nieuwe partijen toegetreden tot de EVP familie als 'observer members', dit zijn Istiqlal en RNI.

### Project 33: 'School of Democracy'

Sinds 2014 geeft de EFS in samenwerking met het NIMAR (Nederlands Instituut Marokko) trainingen voor jonge maatschappelijk betrokken Marokkanen. Het doel van deze trainingen was altijd de interesse van jongeren bij de politiek te vergroten. Er was een behoefte bij zowel het NIMAR als de EFS deze trainingen meer in te kaderen, te structureren en meer politieke partijen vanuit Nederland te betrekken.

Daarom hebben in 2018 drie politieke stichtingen (EFS, Groen Links, VVD) voor het eerste samengewerkt aan een cursus in Marokko, voor maatschappelijk actief/betrokken jongeren. Deze cursus bestond uit drie weekenden. Het NIMAR bood accommodatie, logistieke ondersteuning en leverde lokale experts. In 2018 is er ook meer uitwisseling gezocht tussen de studenten van het NIMAR en Marokkaanse jongeren. Aan deze reeks van drie weekenden namen 16 jongeren deel. Om meer structuur te geven aan het project noemen we dit project 'School of Democracy- the basic course'. In 2019 willen wij de 'School of Democracy' uitbreiden met nog een reeks van drie trainingen, een 'cursus voor gevorderden'. Hieraan kunnen in ieder geval de alumni van de basis cursus deelnemen.

### Project 34: NDI Trainingen voor politieke ondersteuning

De EFS heeft in 2018 in totaal vijf trainingen gedaan met NDI. Twee trainingen waren voor de ondersteuning van persoonlijk medewerkers (jonge studenten, stagiaires) en 'hun' parlementariërs, waarbij aandacht voor het gebruik van social media een onderdeel was. Daarna heeft NDI ons gevraagd voor ondersteuning van een debattraining in april, voor jongeren op vier verschillende universiteiten. De debattraining maakte het mogelijk voor NDI om vervolgens zelf een debatwedstrijd tussen de vier universiteiten te organiseren dat werd uitgezonden op de televisie. Door dit project konden jongeren veilig, maar toch heel publiekelijk meningen laten horen over verschillende onderwerpen die zij zelf aan bod brachten.

Naast het werken met maatschappelijk betrokken jongeren vroeg NDI ons om ondersteuning in een training gericht op senior leden van verschillende politieke partijen, de zogenaamde 'champions of renewal'. Samen met de EFS heeft NDI deze 'champions' ondersteund om binnen hun partij veranderingen kunnen aanbrengen om meer jongeren en vrouwen te betrekken bij de partijen. Het ging om zeven 'champions'.

Tenslotte vroeg NDI ons eind 2018 om ondersteuning in een nieuw project dat zij wilden gaan starten. Uit onderzoek van NDI bleek namelijk dat er nog wel wat te winnen valt bij het betrekken en aanspreken van politici, bestuurders en jongeren op lokaal niveau. In de herziene grondwet van 2011 worden lokale overheden opgeroepen jongeren veel meer en structureler te betrekken in besluitvorming. In 2017 is bovendien de 'National Integrated Strategy for Youth' herzien en nieuw leven ingeblazen. NDI wil op deze ontwikkelingen inspringen en heeft vijf regio's geïdentificeerd waarbij jongeren, samen met lokale bestuurders en politici getraind worden om concreter handen en voeten te geven aan

 MAZARS



'jongere participatie'. EFS en NDI zijn in november gestart met een eerste training, hier namen 50 jongeren en lokale bestuurders aan deel.

Door de financieringsstromen en wijze van plannen bij NDI is het voor de EFS niet altijd makkelijk om projecten van te voren te plannen. EFS en NDI zijn pas in 2017 begonnen met samenwerken, het is soms nog zoeken naar de beste vorm. Daarbij is de EFS voor NDI juist een interessante partner omdat EFS redelijk flexibel kan omgaan met plannings en werken we niet met dichtgetimmerde kaders. NDI was erg blij dat we hen, een beetje op de valreep, konden ondersteunen met de training voor de jongere adviesraden in november. Daarmee hebben we NDI sneller op weg kunnen helpen met dit project. Aan de trainingen met NDI hebben in totaal 160 mensen deelgenomen.

### **Conclusie**

De projecten van de EFS in Marokko richten zich vooral op jongeren en hebben als doel hen te inspireren en te motiveren om betrokken te worden bij de politiek in hun land. Hoewel dit voor de jongeren niet altijd makkelijk is omdat in de Marokkaanse democratie de positie van de koning erg belangrijk is en soms weinig ruimte laat voor partij ontwikkeling. In 2019 zullen we verder gaan op de lijn van 'jongere participatie' en willen we ook de nieuwe EVP partijen in Marokko daarbij proberen te betrekken.

### **4 – Libanon**

---

Partner: Robert Schuman Institute (RSI)

Activiteit: Expertmeeting ter voorbereiding op fact finding missie

Trainers: Annet Doesburg, Astrid Frey, Hege Knaven-van Dijke, Eiko Smid

### **Context**

Libanon is een ingewikkeld land met een zeer complex politiek systeem: er leven 18 verschillende religieuze groeperingen in Libanon, die allemaal politiek gerepresenteerd worden. Het land is economisch erg zwak, met veel werkloosheid en een grote staatsschuld. Een grote uitdaging voor de Libanese samenleving vormt de opvang van vluchtelingen uit Syrië. Er zijn in Libanon twee EVP partijen: de Kataeb partij en de Lebanese Forces. In februari 2018 heeft een deel van het EFS bestuur een Libanon fact finding missie ondernomen, met het doel te onderzoeken of er in Libanon behoefte is aan trainingen ter versterking van de democratie. Tijdens de missie werd er gesproken met mensen van de politieke partijen en mensen uit het maatschappelijk middenveld. De conclusie van de missie was dat het systeem erg vast zit, maar dat de EFS iets zou kunnen toevoegen aan de democratische ontwikkeling van Libanon als we de bestaande politieke partijen in contact kunnen brengen met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld om problemen bespreekbaar te maken. Daarbij zou het goed zijn ons te richten op vrouwen en jongeren in de politiek en het maatschappelijk middenveld. Aangezien de missie nog geen concrete projecten in Libanon opleverde was een tweede missie later in het jaar nodig. Tijdens deze tweede missie, die samenviel met de eerste RSI training in Libanon, hebben we concrete plannen kunnen maken voor een project met de Kataeb partij, één van de christelijke partijen die sinds kort lid is van de EVP.

### **Project 39**

Deelname Libanese jongeren in RSI programma's

In de periode tussen de twee fact finding missies heeft de EFS in overleg met het Robert Schuman Institute besloten om een aantal RSI programma's in Boedapest toegankelijk te maken voor deelnemers uit Libanon. Deze programma's worden normaal gesproken alleen aangeboden aan jongeren uit Oost-Europa. De EFS heeft de deelname van de Libanese deelnemers bekostigd. Op deze manier konden we samenwerking met de partijen langzaam

 MAZARS

opstarten en tegelijkertijd de jongeren van de kersverse EVP partijen alvast trainingen aanbieden. Bij de volgende RSI programma's hebben jongeren uit Libanon deelgenomen:

- Young Leaders: Challenges in the Economic and Social Life (16-21 januari)
- Young Leaders: Basics of Democracy (2-6 oktober)
- Young Leaders: International Security Issues (20-24 november)
- Women and Political Influence (14-16 september)

#### Women and Political Influence

Van 27 tot 29 oktober gaf de RSI, gesteund door de EFS, een eerste training in Libanon, als onderdeel van het 'Women and Political Influence' programma. Tijdens deze training stond uitwisseling tussen Armenië en Libanon centraal, aangezien er een aantal deelnemers uit Armenië meedraaiden. De training richtte zich op het versterken van vrouwen in de politiek: van personal branding tot campagne voeren tot waardengedreven politiek.

#### **Conclusie**

Het openstellen van de RSI trainingen in Oost-Europa voor deelnemers uit Libanon is een groot succes gebleken. De deelnemers uit Libanon voelden zich gesteund door de EVP en konden waardevolle ervaringen uitwisselen met de Oost-Europese deelnemers. De training in Libanon voor Libanese en Armeense deelnemers was ook erg waardevol, maar in deze vorm niet voor herhaling vatbaar. Het RSI en de EFS zullen in 2019 vaker samenwerken om trainingen in Libanon te organiseren, maar vanwege de hoge kosten en de lange reis (er is geen directe vlucht tussen Armenië en Libanon) zullen daar geen Armeense deelnemers voor worden uitgenodigd. Tijdens de fact finding missies heeft de EFS ook nuttige contacten kunnen opdoen bij de Kataeb partij, waarmee we in 2019 een trainingsprogramma zullen organiseren voor lokale politiek en maatschappelijk middenveld.

#### **3.6.6. EFS modules**

##### **Project 50 & 51**

In 2018 heeft de EFS twee trainings modules ontwikkeld. Deze modules zijn gemaakt op twee onderwerpen: Corruptie en integriteit (project 50) en Value-based politics (project 51). Achtergrond is dat deze onderwerpen regelmatig op de agenda staan van trainingen die door de EFS trainers gegeven worden. Tot nog toe benaderde elke trainer de thematiek op zijn eigen manier en werkt iedere trainer vanuit een eigen theoretisch en praktisch kader. Dit geeft vrijheid aan de trainer en tegelijkertijd vraagt het ook nogal wat van de "vrijwillige" trainer aan voorbereiding.

De modules zijn gemaakt door middel van 'co-creatie'. Onder begeleiding van een leercoach hebben groepjes EFS trainers in verschillende sessies de input geleverd voor de modules. Eind 2018 waren beide modules klaar om te testen. De modules zullen in 2019 in verschillende EFS trainingen getest worden, hierna zal een evaluatie volgen met eventuele veranderingen als gevolg.

#### **3.6.7. Zichtbaarheid**

De EFS verricht belangrijk werk, werk wat niet altijd wordt gezien. De EFS is daarom begonnen met het vergroten van haar zichtbaarheid, zowel intern als extern. Dit wordt gedaan doormiddel van maandelijks nieuwsbrieven, Facebook berichten, congressen en EFS artikelen. Ook heeft de EFS een infographic van haar activiteiten in 2018 op haar website gepubliceerd.



### Interne communicatie

Sinds 2018 is de EFS begonnen met het versturen van nieuwsbrieven naar haar trainers. Ook gaan deze nieuwsbrieven naar de medewerkers van het CDA partijbureau. Het doel van deze maandelijkse nieuwsbrieven is om de EFS trainers en CDA medewerkers op de hoogte te houden van de EFS activiteiten. In de nieuwsbrief vindt de lezer een overzicht van de huidige trainingen, mededelingen en eventuele toevoegingen op de 'EFS Database'.

De EFS stond beide keren met een stand op de CDA congressen in 2018. Bij deze stand stonden zowel EFS medewerkers als EFS trainers. Het doel van de stands is om de zichtbaarheid van de EFS binnen het CDA te vergroten. De stands vormen ook een verzamelplek voor EFS trainers, waar vele trainerservaringen worden gedeeld.

### Externe communicatie

Via het [CDA Internationaal Facebook account](#) publiceert de EFS berichten van al haar trainingen en activiteiten. Het doel van het publiceren van Facebook berichten is om de zichtbaarheid van de EFS binnen en buiten het CDA te vergroten. De berichten bieden een mooie blik achter de schermen van de EFS trainingen. Momenteel (medio maart 2019) heeft de Facebook pagina 573 volgers. Begin 2018 waren dit nog 392 volgers.

Eind 2018 is de EFS begonnen met het schrijven van inhoudelijke artikelen. In deze artikelen wordt er geschreven over de landen waarin de EFS actief is. Het doel van deze artikelen is om de kennis van CDA'ers over de regio's waar de EFS actief is te vergroten. De schrijvers van deze artikelen zijn EFS trainers en bestuursleden, die samen een 'Schrijverspoule' vormen. Media waar deze artikelen gepubliceerd worden zijn het Bestuursforum, het CDA.nl ledenblad, de EFS website, Facebook en de EFS nieuwsbrief.

De EFS heeft een infographic van haar activiteiten in 2018 gemaakt. Het doel hiervan is om de activiteiten van de EFS, binnen en buiten het CDA, uit te beelden. De infographic is ook afgedrukt als flyer en is te vinden op de [EFS website](#).

### 3.6.8. Activiteiten 2018

De lijst hieronder bevat een overzicht van de EFS programma's en activiteiten in chronologische volgorde.

#### Januari

16-18	Women in Politics, Marokko	NDI
16-20	Young Leaders XXIV3: Social and Economical Policy, Boedapest	RSI
26-27	Local Governance, Jordanië	IRI

#### Februari

22-25	Factfinding Mission, Libanon	-
23-25	Multiparty Training I, Tunesië	IRI

#### Maart

9-11	Preparing for elections, Bosnië en Herzegovina	RSI
15-17	Forum: Eastern Partnership Leaders for Change, Oekraïne	KAS
18-19	Brainstorm session, Oekraïne	KAS

 MAZARS



<b>April</b>		
12-13	Women Training I, Tunesië	IRI
16-23	Debate training, Marokko	NDI
23-26	Women and Political Influence, Boedapest	RSI
27-29	Party Capacity Building, Bosnië en Herzegovina	CNI
28-29	Youth: Value-based Poltics, Albanië	KAS
<b>Mei</b>		
4-6	Youth Forum, Kosovo	KAS
4-6	Women's Forum, Kosovo	KAS
18-20	School of the European Politician, Oekraïne	KAS
18-20	CDJA congress with Jordanian speaker	IRI
<b>Juni</b>		
1-6	Eastern Partnership Leaders for Change: regional seminars I & II, Oekraïne	KAS
1-3	Campaigning, Oekraïne	KAS
22-23	Youth Leadership Laboratory I, Georgië	KAS
29-30	Youth Leadership Academy, Armenië	KAS
<b>Juli</b>		
6-8	Campaigning, Bosnië en Herzegovina	CNI
8-11	Women's empowerment I, Jordanië	IRI
9-13	Leaders in Democracy Seminar I, Wit-Rusland	RSI
20-22	Multiparty II, Tunesië	IRI
23-27	Summerschool, Servië	KAS
26-28	Youth Leadership Alumni Event, Jordanië	IRI
27-29	Developing Persuasive Policy Platforms, Marokko	NDI
<b>Augustus</b>		
3-5	Women Training II, Tunesië	IRI
27-28	Leaders in Democracy Seminar II, Wit-Rusland	RSI
<b>September</b>		
1-2	Women's empowerment II, Jordanië	IRI
3-4	Women's empowerment III, Jordanië	IRI
7-9	Youth: Transparency & Communication, Kosovo	KAS
7-9	Women and Political Influence, Oekraïne	RSI
13-15	Youth Leadership Laboratory II, Georgië	KAS
20-23	PolitiKAS: Teambuilding School, Servië	KAS
20-24	European Leadership Institute, Servië	IRI
20-26	Eastern Partnership Leaders for Change: Regional Seminars III & IV, Oekraïne	KAS
27-30	School of Democracy I, Marokko	NIMAR
<b>Oktober</b>		
3-6	Young Leaders XXV1: Basics of Democracy, Boedapest	RSI
12-13	Young Leaders Alumni, Boedapest	RSI
24	Social Media Training, Marokko	NDI
27-29	Women and Political Influence, Libanon	RSI

## November

1-4	Eastern Partnership Leaders for Change Alumni, Georgië	KAS
2-3	Local Politics, Marokko	NDI
2-4	School of Democracy II, Marokko	NIMAR
16-18	Women Training, Armenië	KAS
20-24	Young Leaders XXV2: International and Security Issues, Boedapest	RSI
22-25	Women Training: Local Politics, Tunesië	IRI
23-24	Youth Leadership Laboratory III, Georgië	KAS
23-24	BPP-Solidarnist Youth Training, Oekraïne	KAS

## December

30-1	FRDP Youth Training, Albanië	KAS
30-2	School of Democracy III, Marokko	NIMAR
14-16	Youth Training: Communication, Tunesië	IRI
14-16	Youth Training, Wit-Rusland	Educatio

**M** MAZARS

21 JUNI 2019<sup>41</sup>

## II. Sector Communicatie

De sector Communicatie van het CDA is verantwoordelijk voor de communicatie vanuit het CDA Partijbureau en landelijk bestuur richting kiezers, leden, potentiële leden, media en relaties. De sector ondersteunt tevens het Partijbestuur en Dagelijks Bestuur op het gebied van woordvoering en communicatieadvies. De afdeling coördineert en produceert de landelijke campagnes en verzorgt de basisinfrastructuur voor online communicatie door alle afdelingen (mail, web, social, etc).

De vaste bezetting van de sector bestond in 2018 uit:

*Nelleke Weltevrede, hoofd communicatie*  
*Marloes Metaal, senior communicatiemedewerker*  
*Marjolijn Knol, evenementen*  
*Jacqueline van Leeuwen, evenementen*  
*Ymkje van 't Riet, redactie*  
*Caroline Lichtenberg, redactie, per 1 mei*  
*Mirella Roor, vormgeving*  
*Loek Tielemans, online en social media (t/m 31/8/2018)*  
*Henk Nieweg, online en social media (vanaf 1/9/2018)*  
*Thijn van Veghel, online en social media*  
*Jan Zwaan, IT coördinator/ webmaster*  
*Herman de Vries, marketing en communicatie*  
*Tim Plieger, CRM marketeer*

### Sectorleiding

De leiding van de sector Communicatie was in 2018 in handen van Nelleke Weltevrede. Naast het managen van de sector bestond haar taak uit het adviseren van het dagelijks bestuur en het partijbestuur over communicatie- en campagne aangelegenheden en woordvoering (samen met Marloes Metaal) namens de partij. Nelleke Weltevrede was ook campagneleider voor de Gemeenteraadsverkiezingen 2018.

### Resultaatgebieden

De sector Communicatie heeft een aantal resultaatgebieden (in willekeurige volgorde):

1. Strategie en marketing
2. Evenementen
3. Ledenwerving
4. Publieksvoorlichting en persvoorlichting
5. Redactie
6. Online communicatie
7. Huisstijl, webwinkel, ontwerpservice
8. Permanente campagne en verkiezingen





## **1. Strategische communicatie en marketing**

### **1.1 Strategisch profiel borgen**

De sector Communicatie vervult een spilfunctie tussen het partijbestuur, het partijbureau en de verschillende politieke geledingen binnen de partij op landelijk, provinciaal en lokaal niveau. Op die manier wordt de uitwerking van het strategisch profiel in de verschillende communicatiemiddelen, evenementen en campagnes geborgd.

### **1.2 Marketing: digital first**

Alle grote media zijn inmiddels actief op sociale media en verspreiden zo hun nieuws. Digital first geldt ook steeds vaker voor het CDA. Marketing en met name online marketing is meetbaar. Dat doen we dus continu. Middels wekelijkse rapportages meten we alle inspanningen en zien we consequenties van aanpassingen in de algoritmes. De leercirkel is geborgd door bespreking in het wekelijks overleg.

We helpen lokale afdelingen ook op allerlei manieren met hun marketing. De webapplicatie Dirk, waarmee lokale afdelingen voor hun eigen gemeenten een goed inzicht hebben in de spreiding van potentiële CDA kiezers, is daarvoor nog altijd de belangrijkste tool. Deze is inmiddels ook opengesteld voor leden, om hun eigen gegevens en interesses te kunnen bijhouden.

### **1.3 CRM**

Voor de communicatie-afdeling is een goedwerkend CRM-systeem van groot belang omdat dit ons helpt om persoonlijk met leden, kiezers en geïnteresseerden te communiceren. Hierdoor kunnen we relevanter zijn voor diegenen waarmee we direct contact hebben. Dit is belangrijk om als politieke partij goed te kunnen functioneren.

In 2018 zijn de eerste stappen gezet om geautomatiseerd mails te versturen en profielen van onze contacten te verrijken. Daarnaast is de webapplicatie DIRK doorontwikkeld en opengesteld voor alle leden. De applicatie is daarbij interactiever geworden. Leden hebben in 2018 de mogelijkheid gekregen om informatie te delen met het CDA. Zo kunnen zij informatie uit hun CV uploaden, kunnen ze aangeven wat hun interesses zijn en hoe zij actief willen worden binnen het CDA. Zo wordt ons CRM-systeem verrijkt met relevante informatie, die gebruikt wordt in het aanbieden van informatie.

 MAZARS

## **2. Evenementen**

Het resultaatgebied Evenementen betreft grote- en kleinschalige partijbijeenkomsten en ondersteunende evenementen bij de (permanente) campagne.

### **Planningen**

Team evenementen verzorgt tevens de jaarplanning voor de CDA-evenementen en vergaderingen van het dagelijks bestuur en partijbestuur. Naast de jaarplanningen worden ook de specifieke planningen voor de campagnes (lijsttrekker, kandidatenlijst en verkiezingsprogramma) en verkiezing partijvoorzitter gemaakt.

In 2018 werden de volgende evenementen georganiseerd, in chronologische volgorde:

#### **2.1 Nieuwjaarsreceptie 20 januari 2018**

De nieuwjaarsbijeenkomst vond plaats op 20 januari 2018 in het stadhuis van Almere. De bijeenkomst bestond uit meerdere delen. Voorafgaand aan de nieuwjaarsreceptie was er een mini dag van de afdelingen speciaal voor lijsttrekkers, kandidaten en campagneleiders gericht op de gemeenteraadsverkiezingen.

Na deze workshops werd de campagnestart gehouden dmv een groene golf door winkelcentrum van Almere. Aansluitend werd de receptie gehouden waar ongeveer 300 mensen aanwezig waren.

#### **2.2 Uitslagenavond 21 maart 2018**

In samenwerking met de afdeling Den Haag vond op 21 maart de uitslagenavond voor de Gemeenteraadsverkiezingen plaats op het CDA Bureau aan het Buitenom in Den Haag. Op grote schermen waren de exitpolls en de uitslagen te volgen. Diverse media waaronder de NOS en RTL deden live verslag van deze avond.

#### **2.3 Voorjaarscongres en CDA500 2 juni, Den Bosch**

Het voorjaarscongres vond plaats in congrescentrum 1931 in Den Bosch.

Tegelijkertijd met het ochtendprogramma van het congres vond de CDA500 plaats, een sessie waarbij ca. 350 leden zich bogen over de input voor het verkiezingsprogramma voor de Europese Verkiezingen. In kleine groepjes werd gediscussieerd over verschillende thema's:

- 0 Veiligheid en buitengrenzen
- 0 Identiteit en democratie
- 0 Economie en innovatie
- 0 Klimaat en energie

Het resultaat van deze dag kreeg een plek in het verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen van mei 2019.



Tijdens het ochtendprogramma van het congres vonden zes deelsessies plaats:

1. Deelsessie resoluties
2. Ontvangst nieuwe leden
3. Omgevingswet, wat kún je er mee? | ALV BSV
4. 100 Jaar Vrouwenkiesrecht
5. Sessie AVG voor gemeentelijke afdelingen
6. Proeflab: dialoogvormen

In de middag vond het plenaire congres plaats met het huishoudelijk deel, stemming over de resoluties, aandacht voor partijvernieuwing en 100 jaar vrouwenkiesrecht en speeches van Sybrand Buma en Ruth Peetoom.

#### **2.4 Bestuursweekend DB/PB 8 en 9 juni 2018**

Op 8 en 9 juni vond in Abdij Rolduc in Kerkrade het heiveekend/bestuursweekend plaats van het Dagelijks Bestuur en het Partijbestuur. Verdeeld over twee dagen richtte men zich vooral op Europa en de Europese Verkiezingen.

Voor het diner op vrijdagavond waren tevens de fractieleden van de EVP-delegatie, de Eerste Kamer en de Tweede Kamer en de bewindspersonen uitgenodigd.

#### **2.5 Prinsjesdagborrel 18 september 2018**

Sinds een aantal jaren vindt op het CDA-Bureau in Den Haag de Prinsjesdagborrel plaats, ter ere van de opening van het nieuwe politieke jaar. In 2018 bezochten 240 genodigden de borrel.

#### **2.6 Najaarscongres 3 november 2018**

Aan het begin van 2013 is besloten om met de partijcongressen één keer per jaar de regio in te gaan, afhankelijk van de onderwerpen die op de agenda staan. Afgesproken is om proberen aan te sluiten bij de gemeentelijke herindelingsverkiezingen die altijd in november plaatsvinden.

In het voorjaar van 2018 werd een pitch ugeschreven onder de herindelende afdelingen en uiteindelijk is besloten naar Groningen te gaan, Als locatie werd de Suikerfabriek gehuurd. Aan de vooravond van het congres vonden diverse activiteiten in de stad en omgeving plaats waaronder bezoeken en optredens van de bewindspersonen en werd het dertigers diner in het centrum van Groningen georganiseerd.

Het congres begon om 10.00 uur met zeven deelsessies:

1. Resoluties
2. Ontvangst nieuwe leden
3. Een Gebouwde Omgeving zonder Groninger gas
4. Netwerk diversiteit
5. Emancipatie van mannen en vrouwen in de 21ste eeuw, wat hebben we daar nog voor nodig?
6. Sociaal domein in de praktijk / ALV BSV
7. Partijvernieuwing in vijf thema's

 MAZARS



Aansluitend vond het plenair ochtendprogramma plaats met onder meer het Wilhelmus, in memoriam, meditatief moment en speeches van partijleider Sybrand Buma en partijvoorzitter Ruth Peetoom.

Het middagdeel begon met het huishoudelijk deel, gevolgd door het plenaire middagprogramma met onder meer stemming over de resoluties, filmpjes van de Spitzenkandidaten voor de Europese Verkiezingen, de verkiezing van de lijsttrekkers voor de Europese Verkiezingen, Esther de Lange, en voor de Eerste Kamer Verkiezingen, Ben Knapen.

Er zaten flink wat regionale momenten in het congres:

- een deelsessie over “een Gebouwde Omgeving zonder Groninger gas”
- flyeren in het centrum van Groningen
- tijdens de lunch praten met mensen die door de gasproblematiek getroffen zijn
- op het hoofdpodium ondernemers uit winkelcentrum Paddepoel, waar Mona Keijzer een dag eerder een bezoek heeft gebracht en waar een filmpje van werd getoond.

## **2.7 De Dag van de Christendemocratie 24 november 2018**

In de Prodentfabriek in Amersfoort vond voor de eerste keer de Dag van de Christendemocratie plaats. Een zaterdagmiddagevenement met een gevarieerd programma aan plenaire- en subsessies, georganiseerd en gefinancierd door het Wetenschappelijk Instituut en de Bestuurdersvereniging, met assistentie van de sector communicatie en met name team evenementen.

Met ruim 500 deelnemers was het evenement volgeboekt.

## **2.8 Eindejaarsbillboards**

In 2018 zijn er geen eindejaarsbillboards ontwikkeld. In plaats daarvan is het budget besteed aan de billboards behorend bij de “een hele goede morgen” campagne, die als een rode draad door de Provinciale Statenverkiezingen voor 2019 liep.

### 3. **Ledenwerving en ledenbinding**

Het momentum voor ledenwerving ligt vooral rondom verkiezingen leert de ervaring. Vanuit deze wetenschap is er in 2018 daarom voornamelijk ingezet op ledenwerfacties in het eerste halfjaar; rondom de gemeenteraadsverkiezingen.

Zo zijn de afdelingen met verschillende bonusacties gemotiveerd om van campagnetijd ook ledenwerftijd te maken en kregen ze tips hoe een CDA-stemmer kon worden benaderd om er een CDA-lid van te maken. Verder is er onder de leden een lid-werft-lid-actie gehouden via CDA.nl met als doel het werven van meerpersoonsleden.

Daarnaast is er online geworven via een speciaal daarvoor gemaakte; 'Ben-ik-geschikt-als-CDA-lid-test'. Een quiz met een serieuze ondertoon én een knipoog waarmee geïnteresseerden werden verleid om lid te worden van het CDA. Deze quiz werd gedeeld via Twitter, Facebook en Instagram.

Het resultaat van al deze acties is terug te zien in de ledenaantallen. In het eerste halfjaar werd bijna het dubbele aantal leden ingeschreven ten opzichte van het tweede halfjaar.

Tevens is er veel aandacht besteed om afdelingen te informeren over het belang om nieuwe leden warm te verwelkomen; zij zijn immers de nieuwe ambassadeurs van de partij. Het werven van leden blijft essentieel, zeker gezien de demografische uitstroom.

Op 6 december is een groep nieuwe leden uitgenodigd op het partijbureau. Zij kregen in de ochtend een rondleiding door de Tweede Kamer. Aansluitend was er een lunch met de partijvoorzitter. De nieuwe leden mochten ook allemaal een introducee meenemen. Uiteindelijk was er een groep van 15 personen.



## **4. Publieksvoorlichting**

### **4.1 Publieksvoorlichting: Zendtijd Politiek partijen**

Eén van de activiteiten van de pers-/publieksvoorlichting is de verzorging van eventuele uitzendingen in het kader van de Zendtijd voor Politieke Partijen (ZPP). In 2018 hebben we geëxperimenteerd met ZPP uitzendingen waarbij kijkers vragen konden stellen, en Kamerleden en bewindspersonen gingen die vervolgens op televisie beantwoorden.

Onder publieksvoorlichting verstaan we ook gesprekken met studenten die een politiek onderwerp onderzoeken en met kiezers die inhoudelijke vragen en commentaar hebben. Deze gesprekken kunnen zowel online, telefonisch als in persoon zijn.

### **4.2 Persvoorlichting**

Persvoorlichting is met name relevant rond congressen en grote besluiten vanuit het partijbestuur. Zoals eind 2018 de procedure voor de verkiezing van de nieuwe partijvoorzitter. Gedurende het jaar hebben Nelleke Weltevrede en Marloes Metaal beiden partijvoorzitter Ruth Peetoom ondersteund in haar representatieve taken, bij interviews en in andere publieke optredens.

 M A Z A R S



## 5. Redactie

De redactie is verantwoordelijk voor het ledenblad van het CDA, voor Bestuursforum, het blad van de CDA-bestuurdersvereniging (BSV), voor de nieuwsbrieven en de (eind)redactie van overige uitgaven. Daarnaast adviseert de redactie over middelen, vormgeving en content op internet.

### 5.1 CDA.nl – het tijdschrift

In 2018 zijn er drie nummers van CDA.nl – het tijdschrift verschenen:

nummer 1: Themanummer: Nederland, Waterland (68 pagina's)

nummer 2: Zomernummer: één om te lezen, één om weg te geven (2x 36 pagina's)

nummer 3: Kerstnummer: Vrede en licht (32 pagina's)

De redactie van *CDA.nl* werd gevormd door een hoofdredacteur (Marloes Metaal), een eindredacteur (Ymkje van 't Riet), een redacteur (Caroline Lichtenberg, per 1 mei), en een grafisch vormgever (Mirella Roor, bijgestaan door Niels van Arkel en Hanneke van Os), een vertegenwoordiger van de sector politiek-bestuur, en een externe redactie die bestaat uit vrijwilligers.

De oplage van het ledenblad was (ca.) 43.000 exemplaren

### 5.2 Bestuursforum

In 2018 heeft het redactieteam zorg gedragen voor zeven uitgaven van Bestuursforum. Dit blad richt zich op alle decentrale CDA-politici en wordt gemaakt in opdracht van de CDA-bestuurdersvereniging. De inhoud werd verzorgd door een eigen, vaste redactie onder eindredacteurschap van Ymkje van 't Riet. Heleen Keur, wethouder van Den Helder, is hoofdredacteur van Bestuursforum.

In 2018 verschenen de volgende dossiers (hoofdthema's):

nummer 1: Gemeenteraadsverkiezingen

nummer 2: Het zal mij een zorg zijn!

nummer 3: Wonen

nummer 4: Groen

nummer 5: Mobiliteit

nummer 6: Jubileumnummer

nummer 7: Aandacht

De oplage van Bestuursforum was 3.000 exemplaren.



### 5.3 **Teksten website**

Het hele jaar door is er content verzorgd voor de site [www.cda.nl](http://www.cda.nl) en voor de facebookpagina's en twitteraccounts van het CDA.

### 5.4 **Digitale nieuwsbrief**

In samenwerking met de Tweede Kamerfractie is een ledennieuwsbrief verzorgd, die met uitzondering van de recesperiodes elke week verschenen is. In het kader van de Gemeenteraadsverkiezingen (en in het najaar voor de herindelingsverkiezingen) is er een speciale nieuwsbrief verstuurd. Ook voor de verkiezingen PS/WS is een speciale nieuwsbrief gestuurd.

 MAZARS

21 JUNI 2019

50

  
Mazars N.V.  
Gewaarmerkt  
voor identificatiedoeleinden

## 6. Online communicatie

Door de gemeenteraadsverkiezingen en uitgebreide herindelingsverkiezingen is er in 2018 intensief gebruik gemaakt van online communicatie zoals de website en social media. Het doel is en blijft om de band tussen kiezer en partij te versterken. In dit jaar hebben we gebruik gemaakt van de onderstaande online middelen.

### 6.1 Website (Typo3)

Door de gemeenteraadsverkiezingen, die in maart 2018 plaatsvonden, kwamen er bijzonder veel vragen en verzoeken m.b.t. het content management systeem TYPO3 binnen bij de helpdesk. Het eerste kwartaal van 2018 heeft dan ook vooral in het teken gestaan van het leveren van support aan de afdelingen. In aanloop naar de verkiezingen is nog een aantal afdelingen overgestapt op het TYPO3-plaform. Een trend die zich in de rest van 2018 heeft voortgezet; tientallen afdelingen hebben de stap gemaakt. Het partijbureau raadt dit aan, omdat men hiermee gebruikmaakt van een systeem dat voldoet aan de AVG. Het aantal supportverzoeken lag over heel 2018 rond de 2200.

In december heeft er een reeks DDoS-aanvallen plaatsgevonden op het TYPO3-platform. Door actieve monitoring werd dit probleem snel gedetecteerd en werd hier direct actie op ondernomen. Aanvankelijk door de netwerken waarvan uit de DDoS-aanvallen plaatsvonden uit te sluiten. Later door aanvullende maatregelen o.a. in de vorm van een Web Application Firewall. Nadat deze stappen zijn gezet, hebben er geen aanvallen meer plaatsgevonden. We hebben gedurende de reeks aanvallen en na afloop voortdurend in contact gestaan met het Nationaal Cyber Security Centrum en we hebben aangifte gedaan bij de politie.

Tot slot hebben er in 2018 twee ontwikkelsprints plaatsgevonden. Hierin zijn onder andere maatregelen genomen ter bevordering van de snelheid van het platform, de zoekmachine optimalisatie en is Google Analytics geïntegreerd in TYPO3. Daarnaast hebben er m.b.t. de AVG diverse aanpassingen plaatsgevonden.

### 6.2 Social Media

Sociale media zijn niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Tijdens de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen is social media zeven dagen per week ingezet om onze standpunten te uiten. Via social media weten we steeds meer leden, sympathisanten en kiezers te bereiken. Binnen de organisatie krijgt het een steeds grotere prioriteit door meer tijd, geld en energie aan de online campagne te besteden.





### *Webcare*

Social media draaien om het maken en onderhouden van langdurige contacten, dit geldt ook voor het CDA. Steeds meer mensen weten ons online te vinden met vragen en opmerkingen via Facebook, Twitter, Instagram en WhatsApp. Tijdens de campagne waren we zelfs zeven dagen beschikbaar om vragen te beantwoorden. Maar het is ook mogelijk dat contact ontstaat doordat wij online geïnteresseerden weten te vinden en het gesprek met hen aangaan. Dit contact ontstaat dankzij input van de online monitor tool genaamd Coosto. Het CDA hecht veel waarde aan deze contacten, daarom blijven wij Coosto inzetten voor het aangaan van waardevolle, online gesprekken met geïnteresseerden. Vrijwilligers en stagiaires helpen ons bij de webcare.

### *Producersen van content*

In 2018 hebben we een professionaliseringsslag gemaakt door beter samen te werken met onze collega's bij de Tweede Kamerfractie. Samen met onze twee collega's bij de Tweede Kamerfractie kijken we dagelijks, wekelijks en maandelijks wat voor soort content we willen maken, hoe we die produceren en via welke social media platformen we dit willen verspreiden. Te denken valt aan Facebook, Twitter, Youtube en Instagram en onze app Appèl met het allerlaatste nieuws. Ook LinkedIn wordt een steeds belangrijker middel.

Ook weten we via steeds meer verschillende vormen de Nederlander te bereiken. Hierbij vindt het CDA vooral interactiviteit belangrijk, want op die manier kan een partij met de kiezer een band opbouwen. Zo werden er via social media testen gelanceerd om te kijken wat men wist van Nederlandse tradities en of iemand geschikt was om raadslid te worden. Ook werden er veel online polletjes gehouden om te vragen wat mensen van een standpunt vonden. Vervolgens kun je in de webcare de discussie met iemand aangaan.

In 2018 hebben we heel veel gebruik gemaakt van video. We leven steeds meer in een maatschappij waarbij video de basis in de communicatie vormt. Met humor, lef, emotie en inhoud maken we onze video's zo aantrekkelijk mogelijk. Veel content werd door medewerkers van het Partijbureau bedacht en uitgevoerd. Ook wordt hierbij nauw samengewerkt met de collega's in de Tweede Kamer. Een enkele keer hebben externe bureaus geholpen met het maken van filmpjes.

### *Adverteren*

Online adverteren is steeds belangrijker aan het worden. In 2018 heeft bijvoorbeeld Facebook de algoritmes aangepast, waardoor organisch bereik minder wordt en er budget nodig is om grote groepen kiezers te bereiken. Het bepalen en targetten van de doelgroep is een nieuw vakgebied. Uiteindelijk proberen we onze verschillende doelgroepen door middel van video zo effectief mogelijk te bereiken.



### 6.3 Overzicht

Onderstaande lijst van producten is in 2018 geleverd door de medewerkers online.

- Verbeteren website
- Verbeteren afdelingswebsites
- Diverse nieuwe afdelingssites
- Infographics
- Videographics/animaties
- Video's ontwikkelen
- Inzet op webcare
- Intensievere en strategische inzet van Facebook, Twitter en Instagram
- Inzet van Facebook ads
- Inzet van Google Ads
- Online monitoring (Coosto)
- Groep met online ambassadeurs is vergroot
- Inzet op interactiviteit door gebruik Facebook Live en polletjes
- Begeleiding kamerleden, lokale afdelingen, kandidaten op social media



## **7. Huisstijl, vormgeving, ontwerpservice en webwinkel**

### **7.1 CDA-ontwerpservice**

Sinds een aantal jaren beschikt het CDA over een onlinesysteem, waar gemeentelijke en provinciale afdelingen, kandidaten en gelieerde organisaties hun eigen drukwerk kunnen ontwerpen. Aan de hand van formats kunnen zij hun drukwerk personaliseren. Steeds meer aandacht wordt ook besteed aan online ontwerpen in de ontwerpservice, zoals online banners voor twitter, website en facebook.

Beheerder van het systeem is Xpressionlabs uit Emmen.

Na de zomer van 2017 is de ontwerpservice gereed gemaakt voor de campagne voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 2018. We zijn daarbij overgegaan naar een nieuw systeem binnen Xpressionlabs, genaamd Fluid. Nieuwe formats voor de posters, kaarten, flyers en onlinebanners werden in het systeem geplaatst en alle afdelingen kregen een inlog om het systeem te kunnen gebruiken. In 2018/2019 wordt gekeken naar een manier om het systeem nog gebruiksvriendelijker te maken en meer mogelijkheden in te bouwen.

### **7.2 Webwinkel**

De webwinkel is in beheer bij de firma Hexspoor in Boxtel. Via de webwinkel kunnen leden en afdelingen materialen bestellen die zij nodig hebben voor hun evenementen en (permanente) campagne.

Dit varieert van pennen en winkelwagenmuntjes tot kleding. Er kan vooraf betaald worden via iDeal.

In december 2017 was de webwinkel weer helemaal gevuld in aanloop naar de verkiezingen van 2018. Door het beperkte budget dat binnen de krappe begroting GR18 beschikbaar was, is de nadruk gelegd op de kleding (parka's en sjaals) en op de meest gangbare materialen als pepermuntjes, pennen, schrijfblokjes, ballonnen.

In opstart naar de Provinciale Statenverkiezingen van 2019 is gekozen voor een andere methode, het vooraf inventariseren van de behoefte aan materiaal, zodat gerichter ingekocht kan worden. Dit is kort na de zomer van 2018 uitgezet bij de provincies. Niet alle provincies hebben hier gebruik van gemaakt.





## 8. *Permanente campagne en Verkiezingen*

### 8.1 **Kiezersonderzoek**

Het landelijke partijbureau is verantwoordelijk voor het organiseren van kiezersonderzoek. Op een bescheiden, maar frequente manier doet het CDA onderzoek naar de problemen en ervaringen van de kiezers. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van veel vrij verkregen onderzoeksgegevens van gerenommeerde onderzoeksbureaus en het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Kiezersonderzoek helpt ons beter inzicht te krijgen in de problemen van de burgers. Daarnaast levert het een bijdrage aan het op een juiste manier aanvliegen van deze problemen. Onderzoek stelt ons tevens in staat goed en helder te communiceren met de burgers over ons beleid en maatregelen voor het land. Om de communicatie met de burgers te optimaliseren meten we af en toe de effecten van onze boodschappen en communicatiemiddelen.

2018 was een belangrijk jaar vanwege de gemeenteraadsverkiezingen en de voorbereiding voor de verkiezingen voor de Provinciale Staten en het Europees Parlement. De vele nieuwe maatregelen uit het verkiezingsprogramma testten we op draagvlak. We deden concurrentieanalyses en we testten onze campagneslogans.

De resultaten van de onderzoeken werden gedeeld met onze provinciale en lokale afdelingen en kandidaten. Diverse adviezen/presentaties zijn geschreven over de zorgen van burgers, welke oplossingsrichtingen we aan kunnen denken en hoe dit goed kan worden uitgelegd aan de kiezer.

### 8.2 **Campagne Academie/Team 19/20/LPC**

Het CDA is de eerste politieke partij in Nederland die een Campagne Academie oprichtte. In september 2018 organiseerde het CDA de vierde editie, met ruim 60 deelnemers. Deelnemers zijn toevoegd aan het team 2019/2020. Regelmatig komt het team bij elkaar in het LPC (Landelijk Platform Campagneleiders), het overlegorgaan waarin de provinciale campagneleiders en –specialisten zijn vertegenwoordigd. In 2018 is het team een aantal keren bijelkaar gekomen.

### 8.3 **Gemeenteraadsverkiezingen 2018**

Er deden 332 CDA afdelingen mee aan deze verkiezingen. Dat is hetzelfde aantal als in 2014 en het meeste van alle andere landelijke partijen.

Bij deze campagne hebben de gemeentelijke afdelingen zelf de leiding, het partijbureau is er om te helpen. Daarvoor was er de website [cda.nl/wij-zijn-er-om-te-helpen](http://cda.nl/wij-zijn-er-om-te-helpen). Met daarop allerlei links, documenten, adviezen, tips, factsheets, telefoonnummers, voor alle fases en facetten van de campagne. Er waren zelfs projectsubsidies aan te vragen en CDA-springkussens te leen. Met name het coördineren van sprekersverzoeken voor kopstukken is altijd een zware

M M A Z A R S

klus in deze campagne.

Een nieuwe vorm van ondersteunen is dat we video's maken die leden, kandidaten, vrijwilliger door kunnen whatsappen naar vrienden en collega's. Met humor en lef proberen we via Whatsapp ons actieve kader te stimuleren om met een bredere groep mensen de discussie over politiek aan te gaan. Zeker tijdens de Get out the Vote is het cruciaal dat we onze leden weten te mobiliseren om stemmen binnen te halen.

Landelijk hebben we nog een item aan de campagne toegevoegd middels het filmpje 'Jouw Fractie, Mijn Fractie' waarin Sybrand Buma een dagje ruilde met de CDA-fractievoorzitter in Tubbergen. Want in die gemeente heeft het lokale CDA de absolute meerderheid in de gemeenteraad en het was volgens de AD-misdaadmonitor de veiligste gemeente van Nederland. Dat kan geen toeval zijn... De video ging viral online en in landelijke TV programma's. Als stelling in het slotdebat hebben we zelfs ingebracht dat 'Nederland zo veilig als Tubbergen zou moeten zijn'. Tubbergen, het CDA en Buma stonden goed op de kaart en dat heeft in Tubbergen tot 2 extra zetels geleid ;-).

#### 8.4 Uitslag Gemeenteraadsverkiezingen

Op 21 maart 2018 ging 54,9% van de kiesgerechtigden naar de stembus voor een nieuwe gemeenteraad. Het CDA blijft bij deze verkiezing de grootste landelijke politieke partij en wint 13,3% van de stemmen. Ten opzichte van de GR2014 betekent dit een beperkt verlies van -1,1%. Alleen de lokale partijen gezamenlijk wisten meer stemmen te behalen. De tweede positie is belangrijk te markeren omdat deze uitkomst boven de verwachtingen was. De landelijke peilingen waren aanzienlijk minder gunstig dan vier jaar geleden.

In totaal bemachtigt het CDA 1.295 zetels. Het CDA wint in 65 gemeenten de koppositie en mag daar het initiatief voor de onderhandelingen nemen. In Tubbergen haalt het CDA procentueel de meeste stemmen. Met winst van 10,1% haalt het CDA daar 61,2%. Daarna volgen Boekel (48,8%) en Mill & St Hubert (45,7%) (p. 19). De zwaarste klappen vallen in Reusel-de Mierden (-17,1%), Renswoude (-15,7%) en Wijdemeren (-14%).

De partij behoudt de positie van brede volkspartij, het bindt iedere groep evenredig: van hoog- tot laagopgeleid, jong en oud en man of vrouw. Van alle landelijke middenpartijen weet het CDA het beste de brug te slaan naar laag opgeleide Nederlanders. Ook geografisch gezien blijft het CDA de brede volkspartij; de partij weet met intensieve lokale campagnes een voet tussen de deur te houden in de G5, waar sprake is van winst en verlies. Het zijn vooral de lokale partijen die concurreren met het CDA.

Als belangrijkste verkiezingsthema's werden genoemd betaalbare woningen, geld voor de zorg en criminaliteit en veiligheid. CDA-stemmers kenden vaker dan andere partijen de CDA-kandidaat waarop zij stemden persoonlijk.

Het referendum heeft geleid tot een hogere opkomst. Omdat met name partijen met veel jonge kiezers en partijen met veel tegenstanders onder hun kiezers hiervan hebben geprofiteerd, werkte dit in het nadeel voor het CDA.



### 8.5 Herindelingsverkiezingen 21 november 2018

Op woensdag 21 november 2018 vonden 12 gemeenteraadsverkiezingen plaats. Dit is het gevolg van diverse herindelingen van gemeenten. Het CDA wordt in 5 gemeenten de grootste partijen (Noordoost-Fryslân, Beakdaelen, Altena, Vijfheerenlanden en Hoekse Waard), in 2 gemeenten de tweede partij (Het Hogeland en Molenlanden) en in 4 gemeenten de derde partij (West-Betuwe, Westerkwartier, Haarlemmermeer en Noordwijk). In Groningen wordt het CDA achtste. Als gevolg van de herindeling verliest het CDA haar positie in de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer.

De campagne is door het landelijke ondersteund bij:

- het maken van marktanalyses, de positionering en het formuleren van de juiste strategie;
- de vormgeving van de basisproducten via het online-druksysteem;
- tijdens het verkiezingscampagnes zijn er diverse flyersacties georganiseerd.
- ondersteuning bij campagnevents, door aanwezigheid van kopstukken.
- wekelijks telefonisch overleg met iemand vanuit het landelijk campagneteam.

### 8.6 Voorbereiding Provinciale verkiezingen maart 2019, Europese Verkiezingen mei 2019 en Eerste Kamer mei 2019

In aanloop naar de verkiezingen van 2019 zijn er in 2018 al veel werkzaamheden verricht:

- onderzoek
- inkoop materialen
- aanpassen ontwerp-service
- planning en voorbereidingen treffen verkiezing lijsttrekkers EK en EP

### 8.7 AVG

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht binnen de Europese Unie. Dit heeft gevolgen voor alle organisaties in Nederland, waaronder het CDA.

Via een notitie in maart 2018 is geïnformeerd over de wijze waarop de AVG wordt geïmplementeerd binnen het CDA. Hieruit is gebleken dat de ICT-coördinator van het Partijbureau, Jan Zwaan, is aangewezen tot Functionaris Gegevensbescherming. Hij wordt hierbij ondersteund door partij-jurist Frank Dunsbergen. Zij beiden zijn geadviseerd door Fourtop, welke de software van YourSafetynet Pro+ ter beschikking heeft gesteld. Dit is software die ondersteunt bij het ontwikkelen, handhaven en controleren van beleid met betrekking tot de AVG.

Bij de implementatie van de AVG was sprake van 3 fasen:

1. Ontwikkeling van beleid;
2. Handhaving van gewenste beleid;
3. Controle en monitoren beleid.

In dat kader zijn een groot aantal documenten, procedures en reglementen vastgesteld met betrekking tot het privacy beleid. Deze stukken zijn waar nodig ondertekend door relevante medewerkers. Ook hebben gesprekken plaatsgevonden met de Ondernemingsraad van het

 MAZARS



Partijbureau. Verschillende documenten zijn door de Ondernemingsraad geaccordeerd. Bijzondere aandacht verdient het bewustwordingsprogramma. In dat kader zijn diverse presentaties gegeven aan medewerkers van het partijbureau.

Ten slotte is nadrukkelijke aandacht besteed aan de afdelingen van het CDA. Er zijn diverse mailings uitgegaan aan alle CDA-afdelingen. Hierin zijn vuistregels opgenomen over het gebruik van persoonsgegevens door gemeentelijke en provinciale afdelingen. Ook is op de CDA-website een speciale informatiepagina ingericht voor de AVG. Ten laatste is tijdens het congres van 2 juli jl. een speciale deelsessie gewijd aan de AVG.



### III. Sector HRM/Steenkampinstituut

#### Inleiding

In dit verslag worden de activiteiten beschreven, die de sector HRM / Steenkampinstituut in 2018 op het gebied van HRM, opleiding en ontwikkeling heeft ontwikkeld, geactualiseerd en/of heeft georganiseerd. De meeste activiteiten zijn weergegeven per CDA-doelgroep. In dit verslag staan niet het volledige opleidingsaanbod van het Steenkampinstituut omschreven, maar is er een aantal cursussen en trainingen uitgelicht. Dit betreft cursusaanbod dat in 2018 specifiek in de belangstelling stond en waarin extra tijd en aandacht in is geïnvesteerd. Het kan dan gaan om nieuwe cursussen die zijn ontwikkeld en waarvoor trainers zijn opgeleid of om trainingen die in 2018 zijn herzien of geactualiseerd. Ook stonden er meerdere activiteiten in het teken van de voorbereiding van de verkiezingen voor de Provinciale Staten / Eerste Kamer (2019) en van Europese Verkiezingen in mei 2019.

#### 1. CDA-leden / vrijwilligers

##### Begeleiden en coördineren van oriëntatiegesprekken

###### Omschrijving:

De provinciale HRM-contactpersonen bieden leden met politiek-bestuurlijke ambitie, na ontvangst en bestudering van hun CV, de mogelijkheid voor een oriëntatiegesprek. Voorwaarde voor een gesprek moet de politieke ambitie van een persoon zijn. In een gesprek adviseren de provinciale HRM-contactpersonen over opleidingsmogelijkheden en politiek-bestuurlijke loopbaanmogelijkheden. Relevante (nieuwe) gegevens worden opgeslagen in het CDA CRM systeem.

###### Planning:

Doorlopend.

###### Uitvoering / resultaat:

Op vele plekken in het land zijn en worden gesprekken gevoerd waarvan de resultaten zijn opgeslagen in het CRM-systeem.

##### Ontwikkeling cursus CDA-gedachtegoed voor Politici

###### Omschrijving:

Er is een nieuwe cursus ontwikkeld om ervoor te zorgen dat de CDA-politici meer kennis en inzicht hebben in het CDA-gedachtegoed én in de praktische invulling ervan in hun politieke werk. Dit is een tweede stap om CDA-politici het CDA-gedachtegoed beter te laten uitdragen en er een eenduidig geluid te horen is. De onlinecursus waarin het mens- en maatschappijbeeld en de 4 kernbegrippen van CDA per onderdeel worden uitgelegd aan de hand van een:

- Animatie;
- Uitleg, interview
- Afsluitend een kennistest.
- Videomateriaal van CDA-politici op diverse niveaus (waterschap, minister)

Doelgroep: alle CDA-leden, maar ook geïnteresseerden

Planning: De onlinecursus is als e-learning doorlopend te volgen.

###### Uitvoering / resultaat:

Uitgevoerd en conform planning opgeleverd in mei 2018. Eind 2018 is er al een kleine 100 cursisten die het certificaat behaald hebben.

##### Ontwikkeling CDA-gedachtegoed workshop

###### Omschrijving:



Aansluitend bij de onlinetraining CDA-gedachtegoed is er een workshop ontwikkeld om de kennis en het inzicht van de online cursus toe te passen en daadwerkelijk praktisch aan de slag te gaan. Hiervoor worden ook onderdelen van de twee CDA-gedachtegoedcursussen gebruikt die bewezen effectief waren.

Doelgroep:

Alle CDA-leden die de online basis cursus CDA-gedachtegoed hebben gevolgd.

Planning:

In januari 2018 is de workshop beschikbaar gekomen en wordt via de consultants HRM ingepland.

Uitvoering / resultaat: Het aantal uitvoeringen staat op drie bijeenkomsten. De uitvoering is minder dan gedacht omdat ook de nieuwe cursus CDA-gedachtegoed voor politici voorziet in een behoefte rondom het CDA Gedachtegoed.

### **De Zelfselectiescan**

Omschrijving: De zelfselectiescan is een digitaal instrument dat door leden (en niet-leden) die actief willen worden binnen het CDA ingevuld kan worden.

Doelgroep: mensen die geïnteresseerd zijn om zich in te zetten voor het CDA, zowel in de rol van politicus als in de rol van vrijwilliger.

Planning: doorlopend

Uitvoering / resultaat: Na het invullen van de zelfselectiescan krijgt de deelnemer een uitdraai (digitaal) en daarmee een beeld op welke vlakken hij of zij zich kan inzetten voor het CDA. Indien gewenst kan er contact zijn vanuit het CDA/HRM om verder te spreken.

### **De 'Hoe word ik ...'- serie**

Voor alle leden van het CDA wordt er sinds september 2018 een reeks 'hoe word ik...' ontwikkeld. Naar verwachting is deze medio 2019 gereed.

Deze reeks is als informatief instrument naar geïnteresseerde leden die een politieke carrière ambiëren maar (nog) niet precies weten welke weg te bewandelen.

Deze serie bevat onder meer de Eerste Kamer (Hoe word ik Eerste Kamerlid) EK, EP, TK, GR, WS, PS en Burgemeester.

Omschrijving: Een serie e-learning modules voor leden van het CDA ingevuld kan worden.

Doelgroep: mensen die geïnteresseerd zijn in een bepaalde politieke functie.

Planning: medio 2019 gereed

Uitvoering / resultaat: De eerste modules zijn eind 2018 opgeleverd.

## **2. Lokale en provinciale bestuurders**

### **Dag van de Afdeling: workshops voor afdelingsbestuurders**

Planning: jaarlijks op basis van behoefte

Doelgroep: de afdelingsbestuurders en vrijwilligers in lokale en provinciale afdelingen, maar ook politici en andere actieve CDA-leden zijn uitgenodigd.

Omschrijving:

Tijdens de Dag van de Afdeling is een palet aan workshops georganiseerd voor afdelingsbestuurders. Het Steenkampinstituut is verantwoordelijk voor de invulling van een aantal workshops en coördinatie van de workshopleiders. Het ging om workshops op basis van bestaande trainingen, zoals 'Functioneringsgesprekken voeren', 'Ledenwerving', 'Nieuws maken/persberichten schrijven', 'Optreden in het openbaar'. In andere workshops hebben medewerkers/stagiairs van de sector HRM/Steenkampinstituut afdelingsbestuurders geïnformeerd over een aantal projecten die door de sector zijn ontwikkeld zoals het programma 'Coaching & Mentoring' en de nieuwe online cursus 'CDA-gedachtegoed voor politici'.

Uitvoering / resultaat: Conform planning





### **Quickscan voor de afdeling**

Omschrijving: digitaal instrument voor lokale afdelingen om meer zelfinzicht te krijgen en op basis hiervan acties te nemen om de lokale afdeling te versterken zodat er meer aandacht kan zijn voor scouting, ontwikkeling en selectie van talent.

Doelgroep: besturen van lokale afdelingen

Planning: september 2018

Uitvoering / resultaat: dit instrument is gereed en is ook in 2018 ingezet door lokale afdelingen om de eigen verbeterpunten in beeld te krijgen.

### **Functioneringsgesprekken**

Omschrijving:

*April, Maand van het Functioneringsgesprek* is in het leven geroepen om te stimuleren dat er in lokale afdelingen jaarlijks functioneringsgesprekken worden gehouden met raadsleden en wethouders. De sector HRM/Steenkampinstituut biedt een aantal instrumenten aan, die afdelings- en fractievoorzitters helpen bij het voorbereiden en houden van deze gesprekken. Het gaat om een Handreiking (vernieuwd) en een training Functioneringsgesprekken. De handreiking beschrijft het belang, het doel, de opbouw en voorbereiding van een functioneringsgesprek. Ook is er informatie te vinden over gesprekstechnieken. Daarnaast omvat de handreiking een aantal bijlagen met praktische overzichten, zoals een stappenplan, modelprotocol- en verslagformulier aan de hand waarvan de voorzitters het gesprek goed kunnen voorbereiden en voeren.

In de training Functioneringsgesprekken wordt aandacht besteed aan het stellen van goede vragen en er komen verschillende interviewtechnieken aan bod. In rollenspellen wordt hiermee geoefend.

Doelgroep: Voorzitters van de lokale CDA-afdelingen en voorzitters van CDA-fracties in de gemeenteraad.

Planning: In het kader van April, maand van het functioneringsgesprek, adviseert het Steenkampinstituut de provinciale consulenten opleiding & ontwikkeling om deze training in het vroege voorjaar (februari/maart) te organiseren

Uitvoering / resultaat: Deze training is in 2018 conform planning in een aantal provincies georganiseerd.

### **Bezemklassen voor nieuwe PS/WS kandidaten**

Omschrijving: een speciale quick start voor kandidaten voor de PS en WS-verkiezingen

Doelgroep: PS en WS kandidaten

Planning: 4<sup>e</sup> kwartaal 2018

Uitvoering / resultaat: de bezemklassen zijn georganiseerd in december.

## **3. (Nieuwe) Talenten – Ambitieuze Leden / politici**

### **CDA Steenkamp Leergang, v.h. CDA Talent Academie**

Omschrijving:

De Steenkamp Leergang (anno 2018) is de meest uitgebreide leergang van het Steenkampinstituut. Cursisten verdiepen zich in het christendemocratische gedachtegoed en leren deze toe te passen in de politieke praktijk. De leergang bestaat uit negen hoorcolleges (mens- en maatschappijbeeld van het CDA, ontstaansgeschiedenis CDA, gedachtegoed CDA, staatsinrichting/politieke geschiedenis van Nederland, Europa en de EVP, de CDA-visie op de overheid, liberalisme, sociaaldemocratie en populisme). Voor een aantal hoorcolleges dienen de cursisten opdrachten te maken. Ook maken de cursisten twee

 MAZARS

kennistests (over de bestuurlijke kaart van Nederland en de politieke filosofie van de christendemocratie). Daarnaast krijgen cursisten vaardigheidstrainingen aangeboden, zoals een training debatteren, een masterclass debatteren, presenteren en omgaan met de media. De cursisten nemen ook deel aan het Professor Steenkamp Debattoernooi.



Jaarlijks wisselt het onderdeel 'Het CDA in de praktijk': naast het bezoeken van een partijcongres gaan de cursisten aan de slag met bijvoorbeeld het maken van een campagnevideo of het schrijven van persberichten.

De cursisten sluiten de leergang af met het schrijven van een paper. Deelnemers dienen bij voorkeur reeds een aantal jaren politiek actief te zijn voor het CDA.

Planning:

In september 2018 is de nieuwe Steenkamp Leergang gelanceerd. Inmiddels is een groep van 20 enthousiaste CDA-leden gestart met de Leergang. Een nieuw element in deze leergang (voor het onderdeel 'CDA in de praktijk') is het schrijven van persberichten. Deze wordt in een nieuwe vorm sinds november 2018 gegeven (geheel online).

De inschrijving voor de leergang vindt doorlopend plaats. De leergang is ook meer modulair opgebouwd om leden in staat te stellen onderdelen in hun regio te kunnen volgen. Op deze manier is de leergang beter bereikbaar voor meer leden. In 2018 is het curriculum aangepast en de online leeromgeving anders (lees overzichtelijker en beknopter) ingericht.

De bijeenkomsten van de leergang vinden zoveel mogelijk plaats op zaterdag. Op één dag volgen cursisten twee colleges of workshops. Op deze manier kost het de cursist minder reistijd. Veel deelnemers vinden het daarnaast prettig om een bijeenkomst overdag te kunnen volgen in plaats van in de avonduren.

Uitvoering/resultaat:

Uitgevoerd en uitvoering conform planning. Per 2018 doorlopend.

In september 2017 is een groep van 25 deelnemers aan de leergang begonnen en het grootste deel heeft inmiddels in 2018 de leergang afgerond. Per 2018 is de leergang veranderd qua opzet (modulair) en zijn deelnemers opgenomen in een meer dynamisch proces. Per jaar is de verwachting dat 20-25 personen de leergang afronden.

### **Professor Steenkamp Debattoernooi**

Omschrijving:

Bij dit debattoernooi gaan de deelnemende debatteams in vier debatrondes debatteren over een aantal stellingen. Twee regeringsteams, voorstanders van de stelling (regeringsbeleid), en twee oppositieteams, tegenstanders gaan met elkaar in debat over een stelling. Elk debat wordt gejureerd door een deskundige jury die feedback geeft en beoordeelt op debattechniek en toepassing van het CDA-gedachtegoed in het debat. De vier beste teams gaan door naar de finale. Er worden drie prijzen beschikbaar gesteld, een voor het team dat het finaledebat wint, een voor het team met de hoogste score van de CDA-gedachtegoedjury en een prijs voor de beste individuele debater.

Doelgroep: (Oud-) deelnemers CDA Talent Academie 2016-2017, raadsleden, wethouders, actieve CDA'ers en CDJA'ers.

Planning:

De voorbereiding voor de organisatie van dit debattoernooi begon najaar 2017. Met de voorbereiding op de verkiezingen en de invoering van een nieuwe leeromgeving is het debattournooi uiteindelijk een jaar uitgesteld naar medio 2019.

Uitvoering/resultaat: In 2019 wordt het Debattournooi opnieuw georganiseerd.

**M M A Z A R S**



### **Masterclass Debatteren in toernooivorm**

Omschrijving:

Het programma bestaat uit twee workshops. Workshop 1 debattechniek en toernooireglement Workshop 2: verwoording van het CDA-gedachtegoed in het debat.

Planning:

De voorbereiding begon najaar 2017.

Uitvoering/resultaat:

In 2019 wordt de Masterclass opnieuw georganiseerd in voorbereiding op het debattournooi.

### **CDA-Zomerschool**

Omschrijving:

Elke zomer wordt voor nieuwe leden de Zomerschool georganiseerd. Je leert in snel tempo het CDA, het christendemocratisch gedachtegoed en andere leden kennen. Daarnaast maak je kennis met de politiek en kun je ontdekken wat jouw rol is of kan zijn voor het CDA. Werkbezoeken, discussie, ontmoetingen met prominente CDA'ers, trainingen en workshops vullen het programma.

Doelgroep: CDA-leden die tot 2 jaar geleden lid zijn geworden.

Planning: De zomerschool vond op 26 en 27 augustus plaats.

Uitvoering / resultaat: Er waren ruim 50 enthousiaste deelnemers.

### **Scoutingcommissie**

Omschrijving:

De afgelopen jaren bestond er een CDA Talentencommissie die spraken met CDA'ers met politieke of bestuurlijke ambities. Deze CDA Talentencommissie bestond uit 28 leden,

Planning:

In 2016 is de nieuwe visie op talentenontwikkeling en scouting geleidelijk ingevoerd, in 2017 verder geprofessionaliseerd en in 2018 operationeel gemaakt, na de verkiezingen.

De Scoutingcommissie valt onder de taak van CDA / HRM.

Uitvoering/resultaat:

De contouren voor het opnieuw instellen van de Commissie zijn gereed. De Commissie is operationeel.

### **Online Classroom Training nieuws maken / Persberichten schrijven**

De training 'Nieuws maken' is in 2018 compleet vernieuwd. Zowel de inhoud als de vorm zijn grondig aangepakt. In plaats van een pakket van twee dagdelen live onderwijs is er gekozen voor een online vorm: de online classroom. In twee sessies worden de deelnemers bekend gemaakt met het fenomeen nieuwsmaken. Met twee opdrachten, inclusief feedback van de docenten, is de training compleet.

In 2018 is deze online classroom 3 keer verzorgd.

## **4. (Kandidaat-)raadsleden**

### **Cursus Oriëntatie Raadslidmaatschap**

Omschrijving:

De cursus Oriëntatie Raadslidmaatschap is een (eerste) kennismaking met de gemeentelijke organisatie, en de rollen en taken van het raadslid. Bedoeld om te ontdekken of het raadslidmaatschap bij iemand past.

Doelgroep:

De cursus is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in de lokale politiek en die meer wil weten over de taken en rollen van een gemeenteraadslid. De cursus is gericht op alle





mensen die willen ontdekken of het raadslidmaatschap bij hen past. Belangstellenden hoeven niet per se lid van het CDA te zijn.

Planning: De cursus is najaar 2016 geüpdatet is deels online beschikbaar.

Uitvoering / resultaat: Deze cursus wordt doorlopend maar ook vooruitkijkend op gemeenteraadsverkiezingen georganiseerd. Voornamelijk de lokale hrm consultants organiseren deze.

## **5. Fracties en fractievoorzitters**

### **Training Fractie in Topvorm**

#### Omschrijving

In deze training voor CDA-fracties, waarbij wordt samengewerkt met trainers van Debat.NL, besteden we aandacht aan het formuleren en/of overbrengen van een heldere (CDA-) boodschap en het oefenen in het omgaan met lastige (journalistieke) vragen.

Doelgroep: Voor deze training met open inschrijving kunnen raadsleden van 2 a 3 CDA-fracties zich aanmelden.

Planning: Deze training is doorlopend voor fracties beschikbaar.

#### Uitvoering/resultaat:

De reguliere variant van de training (voor 1 voltallige fractie) heeft in 2018 zes keer plaatsgevonden. Daarnaast heeft een aantal kleinere CDA-fracties deze training gevolgd.

### **Fractievoorzitterscursus (vernieuwd)**

In 2018 is de fractievoorzitterscursus geheel vernieuwd en is een professionele trainer ingehuurd om de trainingen te verzorgen. De nieuwe opzet en inhoud zijn een boegbeeld voor de kwaliteitsslag die het SI voorstaat.

Doelgroep: fractievoorzitters

Planning: Deze training is doorlopend voor fractievoorzitters beschikbaar.

Uitvoering/resultaat: in 2018 reeds 5 trainingen van 2 dagen uitgevoerd

## **6. Wethouders**

### **Wethoudersleergang: module 2**

#### Omschrijving:

De leergang bestaat uit vier modules van elk twee cursUSDagen. In module 2 was het Thema: Leiderschap en Persoonlijk Leiderschap. Het ging daarbij om vragen als: Wat is de rol van de wethouder? Ben je de visionair, de strateeg, de leider, de manager, de ... ? Waar komt jouw inspiratie vandaan? Waar zit je kracht en wat heb je nodig om deze kracht in de zeer verschillende situaties die je als wethouder voortdurend tegenkomt te gebruiken

Planning: Module 2: 8 en 9 april 2018.

Uitvoering/resultaat: Conform planning is module 2 uitgevoerd en hebben 24 wethouders deelgenomen. De tweedaagse is door de wethouders goed beoordeeld.

### **Wethouderspool / burgemeesterspool**

#### Omschrijving

De afdeling HRM onderhoudt in samenwerking met de BSV een zgn. Wethouderspool van oud-wethouders. Afdelingen met de vraag naar een wethouder 'van buiten', bv. als gevolg van een tussentijds vertrek, kan zo gefaciliteerd worden. In deze poule staan ruim 100 oud-wethouders en bestuurders met wethouderambities geregistreerd. In het licht van de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018 is het waarschijnlijk dat een beroep wordt gedaan op de pool gelet op de ervaring uit het verleden. De Wethouderspool is na de verkiezingen bijgewerkt net als de Burgemeesterspool. Immers, er zijn wethouders die zich oriënteren op

M M A Z A R S

het burgemeesterschap. De poule wordt gevuld door de Provinciale HRM-contactpersonen die mensen kunnen aandragen en door de gesprekken die de afdeling HRM zelf voert of aangedragen krijgt door partijgeledingen zoals de BSV.

Planning: Bijhouden van overzicht van beschikbare wethouders, doorlopend

Uitvoering/resultaat: Gerealiseerd.

### **Wethoudersbijeenkomst**

Omschrijving:

Voor oud-wethouders is, samen met de Bestuurdersvereniging, een speciale middag georganiseerd om ze te ondersteunen in het vinden van een nieuwe functie. Daarbij is aandacht geweest voor het scherpstellen van de eigen ambitie, het aanpassen van het CV en gerichte tips&tricks. De middag is ondersteund door een externe headhunter en een ervaringsdeskundige die inmiddels een baan buiten het publieke domein heeft gevonden.

Doelgroep: Oud-wethouders die nog geen nieuwe baan gevonden hebben

Planning: november 2018

Uitvoering / resultaat: Gerealiseerd

## **7. (Kandidaat-)burgemeesters**

### **Burgemeesterspool**

Omschrijving: In nauw overleg met de burgemeesterscontactpersonen en de Bestuurdersvereniging wordt er een overzicht bijgehouden van geïnteresseerden en geschikte burgemeesterskandidaten.

Planning: Bijhouden van overzicht van potentiële en beschikbare burgemeesters, doorlopend

Uitvoering/resultaat: Gerealiseerd.

### **Begeleiding en coördinatie van de burgemeesterscontactpersonen**

Omschrijving:

De afdeling HRM vormt het aanspreekpunt voor de burgemeestercontactpersonen en heeft hierin een faciliterende en coördinerende rol. De afdeling HRM informeert de burgemeesterscontactpersonen met regelmaat over lopende en toekomstige burgemeestersvacatures. Daarnaast dragen zij zorg voor periodieke contactbijeenkomsten.

Planning: Twee landelijke bijeenkomsten

Uitvoering/resultaat: Gerealiseerd.

## **8. Voorbereiding Gemeenteraadsverkiezingen 2018**

### **Online training Strategisch campagnevoeren: hoe schrijf ik een campagneplan?**

Omschrijving:

Deze training gaat om het bepalen van een campagnestrategie. In 2016 heeft een stagiair eerst onderzoek gedaan naar de effectiviteit en het verbeteren van de effectiviteit van de bestaande training. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek is de online training in 2017 aangepast.

Doelgroep: Campagneleiders van de lokale afdeling.

Planning: Najaar 2017 en voorjaar van 2018

Uitvoering / resultaat: Training is vernieuwd en in online vorm verschenen.





## Training Social Media

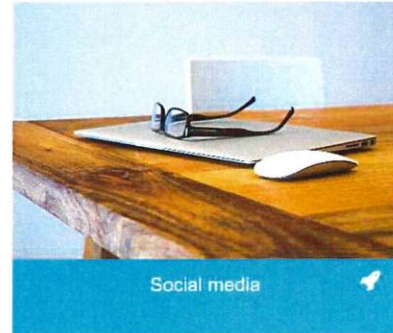
### Omschrijving:

Het gebruik van sociale media platforms is zeer populair onder Nederlanders.. Voor politici is sociale media handig om hun boodschap te verspreiden en om te communiceren met (potentiële) kiezers. Maar hoe kun je dat als CDA-politicus nu het beste aanpakken? Wat kun je allemaal met sociale media en wat zijn de beperkingen? Deze vragen staan centraal in deze cursus. De cursus is inmiddels in 2018 in een e-learning vorm beschikbaar geworden. Ook is er een groepsbijeenkomst (facultatief) onder leiding van een trainer.

Doelgroep: CDA-leden die voor politieke doeleinden actief zijn of willen worden op social media.

Planning: in mei 2018 vernieuwd.

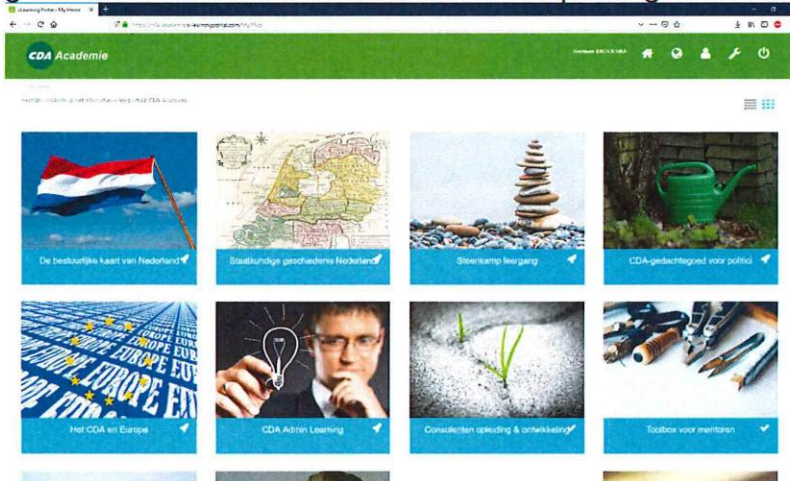
Uitvoering / resultaat: Beschikbaar online



## 9. Overige activiteiten Steenkampinstituut

### Nieuwe leeromgeving

Het SI heeft in 2018 een nieuw online leerplatform in gebruik genomen. Dit platform biedt meer mogelijkheden om nieuwe digitale media te integreren binnen een medium. Zo kan het ook digitale klassen ondersteunen, beter gebruik maken van externe bronnen en worden deelnemers beter ondersteund in hun leerproces. Het systeem is medio 2018 operationeel geworden en intussen de basis van al de opleidingen die worden verzorgd door het SI.



### Promotie opleidingen

Het Steenkampinstituut brengt het opleidingsaanbod bij de CDA-leden op verschillende manieren onder de aandacht. Via de website van het opleidingsinstituut, de social media, via verschillende e-nieuwsbrieven en CDA-bladen.

### De website

#### Omschrijving

Het Steenkampinstituut heeft een eigen website, die wordt beheerd door een van haar eigen medewerkers. Op [www.cda.nl/si](http://www.cda.nl/si) wordt regelmatig actuele content (tekst & afbeeldingen) geplaatst met o.a. nieuwsberichten, de opleidingsagenda, cursusomschrijvingen, provinciale opleidingspagina's met de actuele planning van cursussen en trainingen in de provincies,

M M A Z A R S



waarvoor mensen zich online kunnen aanmelden. Daarnaast wordt o.a. informatie gegeven over te verwachten nieuwe cursussen of komende updates van bestaande versies.

**Planning:**

Eind 2018 is de site vernieuwd. De opbouw volgens thema's is een feit. Zo zijn opleidingen beter vindbaar en te boeken. Ook blijft het zoeken en vinden op basis van actieve rol en functie mogelijk..

**Resultaat:** Uitgevoerd conform planning.



[www.cda.nl/si](http://www.cda.nl/si)

**E-nieuwsbrieven / Social Media / CDA Uitgaven**

Vanuit het SI wordt er kopij aangeleverd voor verschillende CDA e-nieuwsbrieven, social media en CDA-uitgaven

- wekelijkse CDA-ledennieuwsbrief
- maandelijkse nieuwsbrief voor afdelingbestuurders
- nieuwsbrieven CDJA en BSV (CDA-Bestuurdersvereniging)
- CDA Twitter (@CDA\_SI)
- CDA SI Instagram
- CDA SI Facebook
- CDA.nl, het tijdschrift voor CDA-leden (4 x per jaar)
- Bestuursforum, tijdschrift van de CDA-Bestuurdersvereniging (10 x per jaar)



@CDA\_SI

**Provinciale consulenten opleiding en ontwikkeling**

**Omschrijving & planning:**

**Bijeenkomsten:**

Er wordt twee keer per jaar een bijeenkomst georganiseerd voor de provinciale



21 JUNI 2019

Mazars N.V.  
Gewaarmerkt  
voor identificatiedoeleinden

opleidingsconsulenten, waarbij ontwikkelingen op het gebied van HRM & opleidingen inclusief de cursusplanning voor de betreffende periode besproken worden. Daarnaast worden er ervaringen uitgewisseld en wensen vanuit de provincie besproken.

### **ICT & communicatie:**

Communicatie met de provinciale scholingsconsulenten verloopt hoofdzakelijk via mail en telefonisch en ter ondersteuning is er een besloten online omgeving waarop zij veel informatie over het organiseren van opleidingen kunnen vinden. Ook is er via fora ruimte om ervaringen uit te wisselen en elkaar vragen te stellen. Zowel HRM als SI heeft intensief contact met de consulenten.

### **Advisering & begeleiding:**

Naast communicatie met de provinciale scholingsconsulenten via de online leeromgeving ondersteunt een medewerker van het Steenkampinstituut de consulenten ook bij hulpvragen die per mail of telefonisch binnenkomen. Ook is er vanuit het SI advies over de planning en organisatie van cursussen en de inzet van trainers.

### **Financiën:**

Het Steenkampinstituut stelt een jaarbudget voor organisatie van het regionale opleidingsaanbod in de provincies ter beschikking. Een medewerker beheert dit budget en onderhoudt contact met de provinciale penningmeesters over dit budget onder provincies en financiële verantwoording van de gelden per budget jaar.

### Uitvoering/resultaat:

Uitgevoerd conform planning. In september 2018 is de eerste bijeenkomst georganiseerd.

## **Ontwikkeling Leerlijnen**

Omschrijving: Voor alle CDA'ers is een aantal kerncompetenties gedefinieerd en per rol (Bestuurder, Volksvertegenwoordiger, Bouwer en Bezieler) en functie een aantal

rolspecifieke competenties. Aan de hand van deze competenties worden ook nieuwe volksvertegenwoordigers en bestuurders geworven en beoordeeld. Met de ontwikkeling van leerlijnen per rol (en daarbinnen functie) willen we inzichtelijk maken welke opleidingen passen bij een bepaalde rol die mensen (willen gaan) vervullen binnen het CDA. Daarbij wordt ook rekening gehouden met in welke fase men zich bevindt: de oriënterende, voorbereidende of verdiepende fase.

Doelgroep: alle leden

Planning: In 2018 zijn de leerlijnen operationeel gemaakt. De website van het

**Jezelf (verder) ontwikkelen bij het CDA?**  
Ja, dat kan! Het CDA is een partij waar je kunt groeien. Iedereen is welkom om zijn/haar talenten in te zetten en te ontwikkelen. Dat kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door al doende te leren, via opleiding & training, e-learning en via coaching en mentoring.

- 1 CDA-rollen**  
Het CDA gaat uit van vier rollen die mensen kunnen vervullen. Ben je Bestuurder, Bouwer, Bezieler of Volksvertegenwoordiger? En wil je weten welke cursussen en trainingen goed aansluiten bij je rol, zodat je hierin optimaal kunt functioneren of doorgroeien? Bekijk dan de leerlijnen die we voor je in kaart hebben gebracht met opleidingen die passen bij je (toekomstige) CDA-rol en taken, én die uitgaan van de ontwikkeling van competenties. Voorbeelden van functies en taken binnen de vier rollen vind je op [www.cda.nl/si](http://www.cda.nl/si)
- 2 Leerlijnen per rol**  
Binnen elke rol hebben we leerlijnen in kaart gebracht waarbij je telkens drie ontwikkelingsfasen kunt doorlopen met passend opleidingsaanbod.
  - 1. Oriënterend opleidingsaanbod** Voor iedereen die zich wil oriënteren op een rol, waarin hij/zij actief wil worden. Zo kun je alvast 'voorsorteren' op een rol die aansluit bij je motivatie, interesses en competenties.
  - 2. Voorbereidend opleidingsaanbod** Voor CDA'ers die kandidaat zijn voor een bepaalde rol of functie. Hiermee kun je je voorbereiden op een rol waarvoor je benaderd of geselecteerd bent.
  - 3. Verdiepend opleidingsaanbod** Gericht op CDA'ers die al actief zijn in een bepaalde functie binnen een rol. Geschikt om je verder te verdiepen en ontwikkelen in een rol, of om eventueel door te groeien naar een andere rol.Op de voorzijde van deze flyer vind je in één oogopslag de opleidingen die voor jou in je (toekomstige) rol relevant en interessant zijn.

- 3 Zelfselectiescan**  
Overweeg je om actief te worden voor het CDA? Maar weet je nog niet precies in welke rol? Ontdek welke rol het beste bij jou past met de Zelfselectiescan! Ga naar [www.cda.nl](http://www.cda.nl) en doe de online scan.
- 4 Herkenbare CDA-competenties**  
Bij het CDA hebben we 15 vaste competenties, te ontwikkelen in verschillende rollen. Vier basiscompetenties voor iedere CDA'er, met telkens drie aanvullende competenties per rol. Die vier basiscompetenties komen terug in het oriënterend opleidingsaanbod voor alle rollen. **Tip:** Op [www.cda.nl/si](http://www.cda.nl/si) zoek je eenvoudig cursussen en trainingen die gericht zijn op de ontwikkeling van een specifieke competentie.
- 5 Talent Academie**  
Naast leerlijnen met cursussen en trainingen per rol biedt het Steenkampinstituut voor ambitieuze en gemotiveerde CDA'ers een intensieve eenjarige opleiding aan: de Talent Academie. Deze opleiding is een combinatie van verdieping in het CDA-gedachtegoed en vaardigheidstrainingen. Kijk voor meer informatie op [www.cda.nl/si](http://www.cda.nl/si)

Vragen? Stel ze aan de consulent opleiding & ontwikkeling in je provincie of via e-mail: [si@cda.nl](mailto:si@cda.nl)

[www.cda.nl/si](http://www.cda.nl/si)

M M A Z A R S



Steenkampinstituut is hiervoor heringericht, zodat CDA'ers kunnen zoeken naar opleidingen die passen bij een rol en functie. Het streven is om daarbij tevens inzichtelijk te maken welke competenties versterkt worden als men een bepaalde opleiding volgt.

Uitvoering / resultaat: In 2018 conform planning uitgevoerd.

## **Trainers**

### Omschrijving:

De werving en selectie van trainers is een voortdurend proces. De kwaliteit van trainers en trainingen staat daarbij voorop. De registratie van trainers vindt plaats in het CDA CRM systeem. Het CDA heeft een brede groep betrokken en kwalitatief hoogstaande trainers. Professionalisering wordt verzorgd op een dag voor trainers. Deze bestaat naast de standaard train-de-trainersbijeenkomsten per training.

In 2018 is deze gerealiseerd als start van de kwaliteitsslag van trainers van het CDA. Naast vrijwillige trainers worden er ook professionele trainers gecontracteerd.

Doelgroep: trainers en kandidaat - trainees

Planning: jaarlijks

Uitvoering / resultaat:

In 2018 zijn er diverse intakegesprekken geweest en zijn deze mensen geregistreerd in het systeem. Een trainersdag wordt weer georganiseerd in het voorjaar van 2019.

## **Maatwerk**

### Omschrijving:

Het Steenkampinstituut wordt door de provinciale consulenten opleiding & ontwikkeling of rechtstreeks door fracties of lokale afdelingen benaderd met specifieke opleidingsvragen. Als dat gebeurt inventariseren de stafmedewerkers de leervraag of -behoefte en geven vervolgens advies. Ze gaan op zoek naar een geschikte oplossing en stemmen daarmee de inhoud van de te geven maatwerktraining af. Maatwerkvragen komen het gehele jaar binnen en de stafmedewerkers zijn er gemiddeld enkele uren per week mee bezig zijn.

Planning: Op aanvraag.

Uitvoering/resultaat: In 2018 heeft het SI ruim 40 diverse maatwerkvragen in behandeling genomen.


## **10. Overige HRM-activiteiten**

### **Provinciale Staten verkiezingen / Europese Verkiezingen**

Voor het proces van kandidaatstelling van beide lijsten is een uitvoerige en transparante HRM-procedure opgesteld. De organisatie en de selectieprocedure zijn door de HRM afdeling vormgegeven. Tevens zijn de criteria/uitgangspunten voor het opstellen van (de volgorde van) de concept-advieslijst geformuleerd.

Voor de selectie c.q. toetsing op geschiktheid van de kandidaten zijn twee Adviescommissies samengesteld. Het Dagelijks bestuur heeft op basis van de bevindingen van de commissies (de volgorde van) de concept-Kandidatenlijsten opgesteld ter bespreking en vaststelling in het Partijbestuur.

Na vaststelling van de concept-kandidatenlijst is de lijst naar de lokale afdelingen gegaan. De lokale afdelingen hebben hiermee de mogelijkheid gehad om in te stemmen met de volgorde van de lijst, of de volgorde aan te passen c.q. namen aan de lijst toe te voegen op

 MAZARS



basis van de groslijst. Bijna 80% van de afdelingen heeft een stembiljet teruggestuurd, op basis waarvan vervolgens de definitieve Kandidatenlijst is bepaald. De definitieve kandidatenlijsten kenden slechts een aantal kleine verschuiven t.o.v. de concept-kandidatenlijsten. De evaluatie van de samenstelling van de lijsten onder de kandidaten heeft ook plaatsgevonden.

Omschrijving: ondersteuning van de Commissies

Doelgroep: alle kandidaten voor de beide lijsten

Planning: sept - nov 2018

Uitvoering / resultaat: gerealiseerd

### **Functioneringsgesprekken EK/TK/EP**

Omschrijving: Ondersteunen van functionerings- en beoordelingsgesprekken volksvertegenwoordigers

Doelgroep: Leden EK/TK/EP

Planning: doorlopend

Uitvoering / resultaat: De bestaande cycli zijn voorbereid en ondersteund. Daarbij heeft verslaglegging plaatsgevonden en zijn alle dossiers van de betreffende volksvertegenwoordigers, inclusief ontwikkelafspraken, up-to-date.

### **Begeleiding provinciale HRM-contactpersonen / Instellen provinciale HRM-commissies**

Omschrijving/Planning

De HRM contactpersonen hebben een cruciale taak de HRM-activiteiten op lokaal- en provinciaal niveau te ontwikkelen, stimuleren en uit te voeren. Het gaat dan met name om talentscouting en talentontwikkeling, het ondersteunen van diverse kandidaatstellingsprocedures, het bevorderen van functioneringsgesprekken in de lokale en provinciale afdeling met bijvoorbeeld raadsleden, wethouders, Statenleden en gedeputeerden. Jaarlijks organiseert de afdeling HRM plenaire overlegbijeenkomsten met de provinciale HRM-contactpersonen om hen te informeren, ervaringen en 'best practices' met elkaar uit te wisselen en hen verder te professionaliseren. Belangrijke gegevens worden opgeslagen in de HRM-databank. Extreem talentvolle leden worden direct aan het landelijke HRM-team doorgegeven, zodat een eventueel gesprek met de talentencommissie door het landelijke HRM-team kan worden georganiseerd.

Uitvoering/resultaat: De werkzaamheden hebben plaatsgevonden zoals omschreven. In 2018 is een aantal HRM-coördinatieteams op provinciaal niveau gestart.

### **Beheer van de HRM-databank**

Omschrijving/Planning:

De HRM-databank is een instrument om zicht te houden op het menselijk kapitaal van de partij. In 2015 is er een project gestart om de volledige ICT in de backoffice, inclusief de HRM-database, vervangen. In 2018 is dit, met de samenstelling van de lijsten EK en EP geoperationaliseerd. Deze zal in 2019 verder worden ingericht voor decentrale toepassing en scouting.

Uitvoering/resultaat: Het CRM systeem is in gebruik.

### **Afstudeeronderzoeken**

Omschrijving:

De sector HRM/SI wil ruimte bieden aan studenten die stage kunnen lopen en/of afstudeeronderzoek kunnen doen. In 2018 zijn er twee afstudeeronderzoeken uitgevoerd naar de selectieprocedure van de lijsten EK en EP en Vrijwilligersmanagement. Beide rapporten zijn beschikbaar gemaakt voor de afdelingen van het CDA.

Uitvoering/resultaat: Beide onderzoeken zijn conform planning uitgevoerd



**MAZARS**



## IV. Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

### *Inleiding*

## Leve het WI!

Het jaar 2018 was een bijzonder jaar voor het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (WI). 2018 was het jaar waarin we als instituut ons 40-jarig jubileum mochten vieren. Dit deden we onder meer met de publicatie van een jubileumboek, met een reu nie voor oud-medewerkers en met de 'Dag van de Christendemocratie' op 24 november 2018 in Amersfoort, een dag die we in samenwerking met de CDA Bestuurdersvereniging (BSV) organiseerden. We kijken terug op een fantastisch jubileumweekend, met veel waardevolle ontmoetingen en veel energie, inspiratie en enthousiasme voor de christendemocratie.

Ook in 2018 hebben we als WI dienstbaar willen zijn aan de christendemocratie en aan het CDA. Waar het jaar 2017 nog als overgangsjaar kon worden getypeerd, was het WI in 2018 op volle kracht en sterkte. Er is in 2018 hard gewerkt aan een consistente organisatorische en financiële koers om zo een stabiel meerjarenbeleid te voeren. Gestart is met de uitvoering van ons Meerjarenplan voor 2018-2022, getiteld *Om een gemeenschappelijk huis*. De eerste vruchten hiervan zijn een drietal verschenen rapporten en een drietal succesvolle symposia. Een van die rapporten, *No Robots*, is in samenwerking met de Konrad-Adenauer-Stiftung en het Wilfried Martens Centre for European Studies tot stand gekomen, een studie naar de positie van de middenklasse in negen Europese landen. In 2018 is gestart met een vervolg op deze studie; een gezamenlijke publicatie zal begin 2019 uitkomen.

Het WI was in 2018 betrokken bij de opstelling van het Europees verkiezingsprogramma, we waren in gesprek met de BSV, het CDJA en het Steenkamp-instituut, met bestuurders en politici van het CDA, we hebben lezingen en workshops voor fracties van het CDA – lokaal, provinciaal, landelijk – gehouden en we hebben opnieuw weer veelbesproken nummers van *Christen Democratische Verkenningen* laten verschijnen. Door de komst van een nieuwe hoofdredacteur en redactiesecretaris is ons tijdschrift in het afgelopen jaar van binnen én van buiten vernieuwd.

 MAZARS

21 JUNI 2019

Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA is onafhankelijk, onbaatzuchtig en onbevangen. Die eigenschappen zijn onderdeel van onze kracht en identiteit. Uiteindelijk kan ons werk alleen op vruchtbare bodem landen als we ons tegelijk realiseren voor wie we ons werk doen. Dat mooie spanningsveld tussen onze onafhankelijkheid en onze verbondenheid met vele christendemocraten koesteren we. Het WI is alleen relevant als de publicaties politiek toepasbaar zijn, zoals het CDA alleen relevant is als zijn beleid rust in een diep doorleefde filosofie over menselijke waardigheid en waardevol samenleven. Ook in 2019 willen we op dit snijvlak staan en met vereende krachten dienstbaar zijn aan de christendemocratie, aan de politiek en aan de samenleving.

Prof. dr. Peter Essers  
voorzitter WI

Drs. Pieter Jan Dijkman  
directeur WI





## 1. Publicaties

### Europese co-creaties en start reeks 'Om een gemeenschappelijk huis'

In 2018 zijn wij gestart met ons Meerjarenplan voor 2018-2022, getiteld 'Om een gemeenschappelijk huis'. Voor het WI is het van belang om zijn publicaties op te zetten vanuit een duidelijk politiek concept, met heldere beleidsvoorzetten, langs een aantal bestendige, herkenbare, christendemocratische lijnen. Om een moderne, open denktank te kunnen zijn, is het ook wenselijk om creatief mee te bewegen met de eisen van de tijd. Het is nodig om meer te differentiëren in werkvormen en accenten te verleggen: van kwantiteit naar kwaliteit, van oplage naar bereik, van product naar dialoog. In het licht van dit meerjarenplan is al een aantal rapporten uitgegeven, zoals 'De baan als basis' en 'Woorden en daden'. Daarnaast heeft het WI, in samenwerking met de Konrad-Adenauer-Stiftung en het Wilfried Martens Centre for European Studies, een studie gedaan naar de positie van de middenklasse in negen Europese landen. Het rapport 'No Robots' is het resultaat van deze studie. In 2018 is ook gestart met een vervolg op deze studie, een gezamenlijke publicatie zal begin 2019 uitkomen.

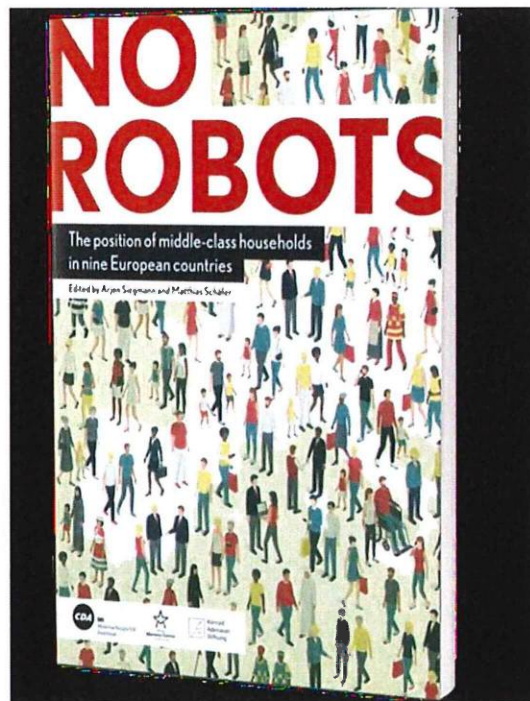
### No Robots. The position of middle class households in nine European countries

**Auteurs:** Arjen Siegmann (CDA WI) & Matthias Schaffer (KAS) (eds.)

**Publicatie:** april 2018

'No Robots' is het resultaat van een samenwerking met Europese denktanks en onderzoekers en beschrijft de positie van de middenklasse in negen Europese landen. Het idee voor dit rapport dateert uit 2016. De startvraag was: kan het zo zijn dat politieke onrust en negatieve sentimenten in Europa gerelateerd zijn aan de positie van de middenklasse?

De conclusie van deze studie is dat de middenklasse ertoe doet, maar niet op de manier zoals vaak wordt gedacht. Zij is geen selecte groep met een bepaald inkomen, maar staat voor mensen die hun verantwoordelijkheid nemen in de samenleving. De positie van de middenklasse varieert van land tot land, maar toch zijn de zorgen in veel landen hetzelfde. In bijna elk land zijn er problemen met het vinden van een woning, de toegang tot goed onderwijs en zorgen over het vinden van werk in tijden van robotisering.



M M A Z A R S

De titel van de studie No Robots is een verwijzing naar dit laatste sentiment: robots hebben geen idealen.

## **De baan als basis Een nieuwe aanpak om langdurige werkloosheid te voorkomen.**

**Auteur:** Arjen Siegmann

**Publicatie:** oktober 2018

Het rapport 'De baan als basis' gaat in op de problematiek rondom langdurige werkloosheid. Het rapport scheidt het perspectief van een samenleving waarin iedereen die wil werken, kan werken. Die werkelijkheid komt dichterbij als de overheid ruimte schept voor de gedeelde verantwoordelijkheid van werkgevers, werknemers en werkzoekenden. In deze studie staan drie vernieuwende voorstellen om langdurige werkloosheid te voorkomen: loondoorbetaling voor het eerste half jaar, een sterker anticyclisch begrotingsbeleid en de introductie van de basisbaan. De basisbaan moet de spring-plank worden voor een tweede carrière voor mensen die anders het risico lopen om langdurig werkloos te worden.

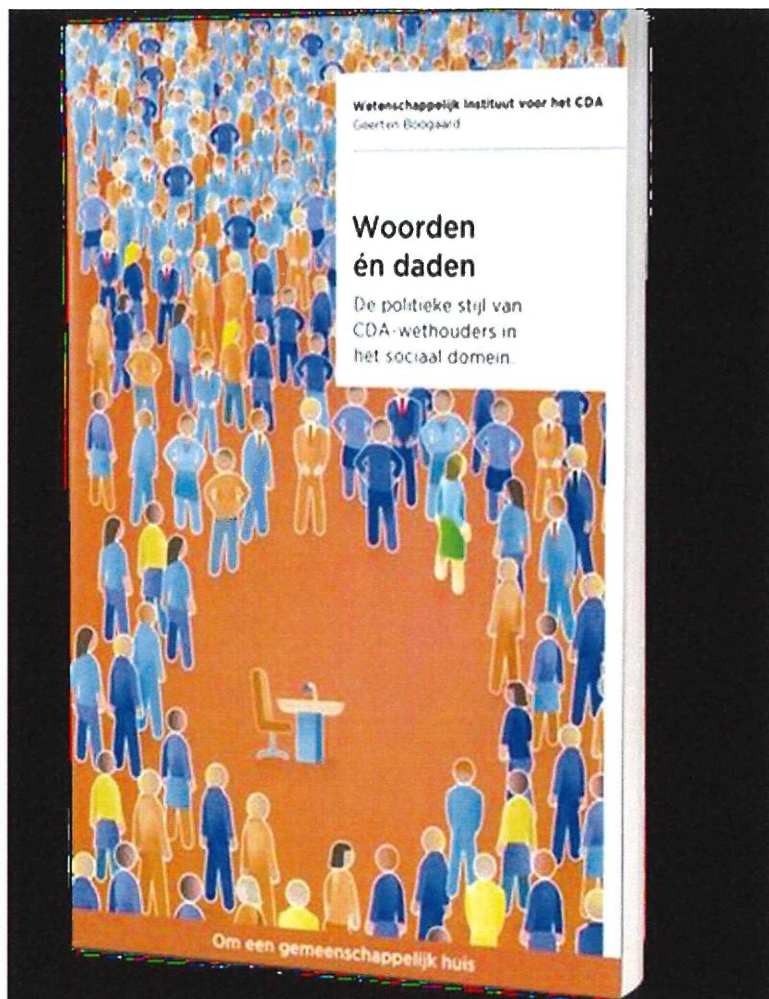




## Woorden én daden De politieke stijl van CDA-wethouders in het sociale domein

**Auteur:** Geerten Bogaard  
**Publicatie:** november 2018

'Woorden én daden. De politieke stijl van CDA-wethouders in het sociaal domein' is een interviewbundel met tien CDA-wethouders in het sociaal domein. De bundel gaat over de vraag hoe CDA-wethouders met de uitdagingen die gemeenten vanaf 1 januari 2015 met de decentralisaties zijn omgegaan. Is daarin een 'politieke stijl' van de christendemocratie te ontdekken? Dat wil zeggen: zitten er patronen in de combinatie van woorden en daden die typisch en uniek zijn voor het CDA? Geerten Boogaard, projectmedewerker bij het WI, reisde stad en land af en sprak uitgebreid met CDA-wethouders in het sociaal domein. Ook bezocht hij verschillende inspirerende sociale initiatieven in Oss met Tweede Kamerlid Rene Peters.





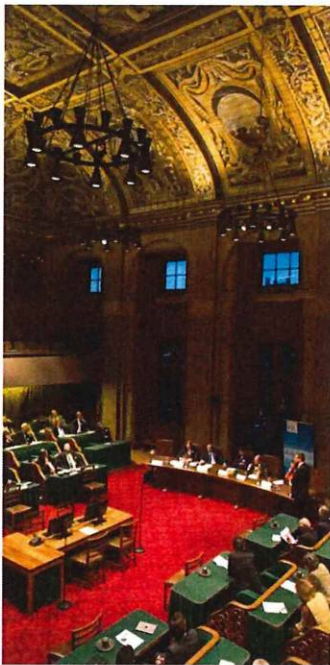
## 2. Symposia



### Symposium: Politiek van de middenklasse Lees: 'Neem onzekerheden middenklasse serieus'

**Datum:** 16 april 2018

**Spreekers:** Eric Snel, Sybrand Buma en Christian Schmidt



Het symposium 'Politiek van de middenklasse' vond plaats in de plenaire zaal van de Eerste Kamer. Op het symposium werd de publicatie *No Robots. The position of middle class households in nine European countries*, geschreven door Arjen Siegmann, gepresenteerd en aangeboden. Eric Snel, socioloog aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam en mede-auteur van het rapport *De val van de middenklasse?* van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) ging in op de positie van de middenklasse in Nederland sinds de jaren zeventig. Sybrand Buma (fractievoorzitter CDA Tweede Kamer) ging in op de onzekerheden en zorgen van de middenklasse. Christian Schmidt, namens de CSU lid van de Duitse Bundestag en voormalig minister ging in op de positie van en de uitdagingen voor de middenklasse (*Mittelstand*) in Duitsland.



M A Z A R S

# Symposium: Lubbers' duurzame nalatenschap

## Lees: 'Duurzaamheid is dé sociale kwestie van de 21e eeuw'

**Datum:** 22 mei 2018  
**Sprekers:** Jan Peter Balkenende, Hugo de Jonge, Ed Nijpels, Marjolein Demmers, Annemiek Nijhof, Bart Lubbers, Jos van Gennip, Martine Vonk, Henri Bontenbal, Jan Jacob van Dijk en Sybrand Buma

Het symposium 'Lubbers' duurzame nalatenschap' stond in het teken van het duurzame gedachtegoed van de onlangs overleden oud-premier Ruud Lubbers. Twee vragen stonden centraal. Hoe heeft Lubbers' denken met betrekking tot duurzaamheid zich door de tijd heen ontwikkeld? En: welke inspiratie ligt er besloten in Lubbers' gedachtegoed voor een duurzame toekomst van Nederland? Vicepremier Hugo de Jonge opende het symposium. Oud-premier Jan Peter Balkenende kenschetste Lubbers' duurzame Werdegang door de tijd heen. Bart Lubbers, zoon van Ruud Lubbers, haalde persoonlijke herinneringen op. Jos van Gennip, oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA en sinds de jaren zestig geestverwant van Lubbers, duidde de katholiek-sociale en spirituele inspiratie van Lubbers. Er waren twee panelgesprekken: over de energietransitie (met Ed Nijpels, Marjolein Demmers en Annemieke Nijhof) en over de hedendaagse politieke uitdagingen (met Jan Jacob van Dijk, Martine Vonk en Henri Bontenbal). En het symposium werd afgesloten door Sybrand Buma met een alternatief perspectief op duurzaamheid.



M M A Z A R S





## Symposium: De baan als basis

Lees: 'Met basisbaan sneller terug naar werk'

**Datum:** 11 oktober 2018

**Sprekers:** Jaap Smit, Marie tte Hamer, en Pieter Heerma



Tijdens het symposium 'De baan als basis' werd het gelijknamige WI-rapport gepresenteerd en aangeboden aan Jaap Smit, Marie tte Hamer en Pieter Heerma. Het rapport schetst het perspectief van een samenleving waarin iedereen die wil werken, ook kan werken en doet drie vernieuwende voorstellen: loondoorbetaling voor het eerste halfjaar, een sterker anticyclisch begrotingsbeleid en de introductie van de basisbaan. Jaap Smit reflecteerde met een aantal persoonlijke anekdotes op de functies van werk. Marie tte Hamer, voorzitter van de SER, sprak over een noodzakelijke en belangrijke zoektocht: "Hoewel het goed gaat met onze economie en de werkloosheid is gedaald, is er nog steeds een groep mensen die langdurig werkloos is en moeilijk aan de slag komt." Pieter Heerma, ziet in het rapport een mogelijke basis voor een nieuw verkiezingsprogramma van het CDA.



M M A Z A R S



### 3. 40 jaar WI

## Jubileumboek en Dag van de Christendemocratie

Veertig jaar Wetenschappelijk Instituut voor het CDA! Dat is een jubileum dat het alleszins verdient om bij stil te staan en om te vieren. Op 23 februari werd tijdens een jubileumdiner met oud-medewerkers het jubileumboek 'Uit politieke overtuiging. Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, 1977-2017' gepresenteerd en aangeboden aan alle oud-directeuren van het WI. In dit boek wordt de positie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA in de afgelopen veertig jaar vanuit verschillende invalshoeken belicht. Op 24 november vond, in samenwerking met de BSV en het CDJA, de 'Dag van de Christendemocratie' plaats in Amersfoort. Een unieke dag waar ruim 600 CDA'ers en niet-CDA'ers met elkaar nadachten over de christendemocratie.

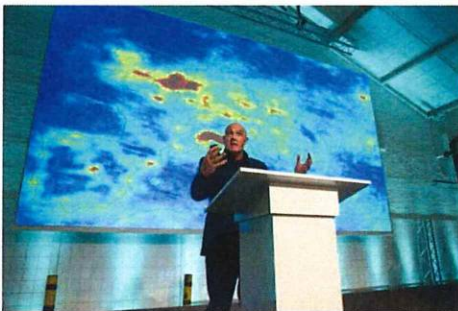
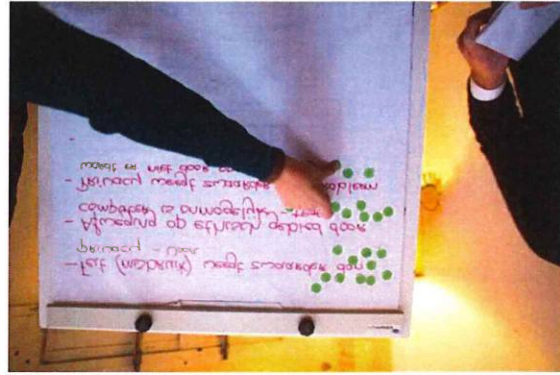


### Uit politieke overtuiging

In 'Uit politieke overtuiging. Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, 1977-2017' wordt de positie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA van-uit verschillende invalshoeken belicht: zijn ontstaan, zijn veranderende positie door de tijd heen, de ontwikkeling van het gedachtegoed, de successen en mislukkingen, de relatie met het CDA, vergelijkingen met andere denktanks in binnen- en buitenland en perspectieven op de toekomst.

M M A Z A R S





## Variatie, inspiratie, verdieping en ontmoeting!

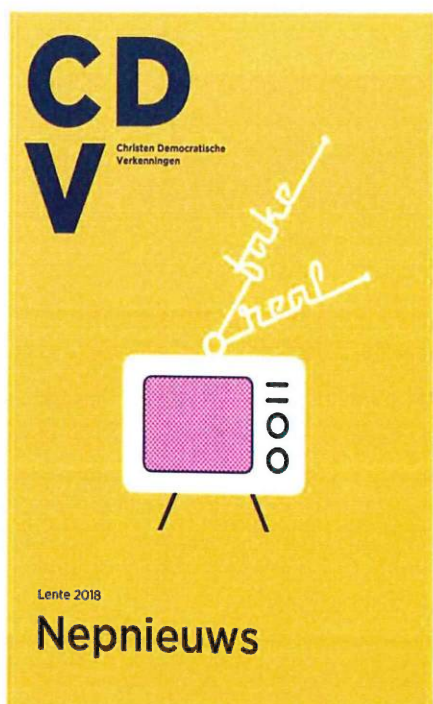
De Dag van de Christendemocratie was een verjaardagscadeautje van de BSV en het WI. Het was een dag waar we met veel energie, inspiratie en enthousiasme voor de christendemocratie werkten aan de bouwstenen voor de agenda van het CDA op weg naar de toekomst. Onder het motto 'Wat voor land wil jij doorgeven?' konden de deelnemers allerlei deelsessies volgen over verschillende onderwerpen, zoals voltooid leven, migratie, toekomst verzorgingsstaat, duurzaamheid, toekomst christendemocratie, etc. Het plenaire gedeelte stond onder leiding van Tijs van den Brink; er waren bijdragen van onder andere Pieter Jan Dijkman, Ernst Hirsch Ballin, Go-vert Buijs, De sanne van Brederode, Hugo de Jonge, Andre Kuipers, Sybrand Buma en De Speld.



## 4. Christen Democratische Verkenningen

Christen Democratische Verkenningen (CDV) is het politiek-wetenschappelijke kwartaalblad van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Het wil het geheugen vormen van de christen-democratische beweging en de kennis aandragen voor de verdieping van de ideologie van de christendemocratie. CDV verschijnt bij Uitgeverij Boom en heeft momenteel circa 2.500 abonnees. CDV heeft een eigen website: [www.tijdschriftcdv.nl](http://www.tijdschriftcdv.nl)

**Redactie** Drs. S.J.H. (Bas) Aghina (namens de BSV) / Mr. G. (Geerten) Boogaard / Dr. Th.B.F.M. (Theo) Brinkel / Drs. P.H.J. (Pieter Jan) Dijkman (adviserend) / Drs. M.J. (Rien) Fraanje / Prof. dr. P.J.J. (Paul) van Geest (voorzitter) / Drs. P.E. Heerma / Drs. M. (Marc) Janssens (hoofdredacteur) / Prof. dr. E. (Eelke) de Jong / Drs. G. (Gerrit) de Jong / Drs. L. (Lu tsen) Kooistra / Drs. J. (Jan) Prij (redactiesecretaris) / P.J. (Paul) Schenderling MSc / Dr. P.J.G. (Paul) van Velthoven



### Nepnieuws

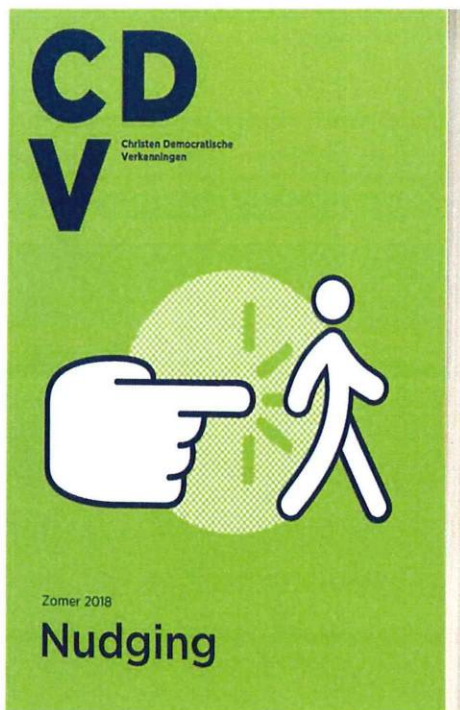
Lente 2018

**Kernredactie:** Theo Brinkel, Marc Janssens en Lu tsen Kooistra

De term 'nepnieuws' wordt tegenwoordig te pas en te onpas gebruikt. Mensen worden er onrustig van, zo blijkt uit onderzoek. Hoe weten ze nog wat betrouwbaar is, wanneer tussen al het nieuws ook nepberichten zitten die als levensecht worden gepresenteerd? Bovendien blijkt nepnieuws steeds vaker gebruikt te worden om onwelgevallige opvattingen of berichten af te serveren. Het lentenummer van CDV gaat in op de nepnieuws-lawine die over ons heen is gekomen. Is het een hype, of heerst er echt verlegenheid als het om de waarheid gaat?

M M A Z A R S

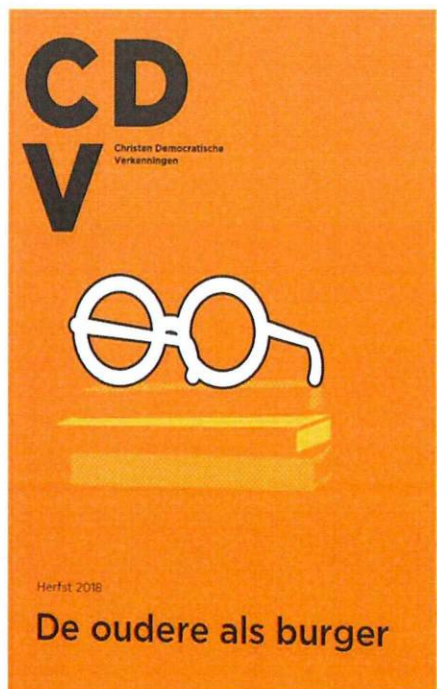




## Nudging Zomer 2018

**Kernredactie:** Albert Jan Kruijer en Jan Prij

Wat zijn legitieme motieven voor overheids-ingrijpen en wanneer gaat de overheid haar boekje te buiten? Hoe ver mag de overheid gaan als ze burgers een *nudge* wil geven, oftewel 'een zetje in de goede richting'? Hoe gaat deze sturing in de praktijk in zijn werk, en wat zijn de mogelijkheden en de gevaren ervan? Is er sprake van een nieuw paternalisme? Dat zijn de uitgangsvragen van deze uitgave van CDV. Aan de hand van praktijkverhalen over sturing via nudging proberen we zicht te krijgen op bestuurlijke en politieke dilemma's die met deze vorm gegeven zijn.

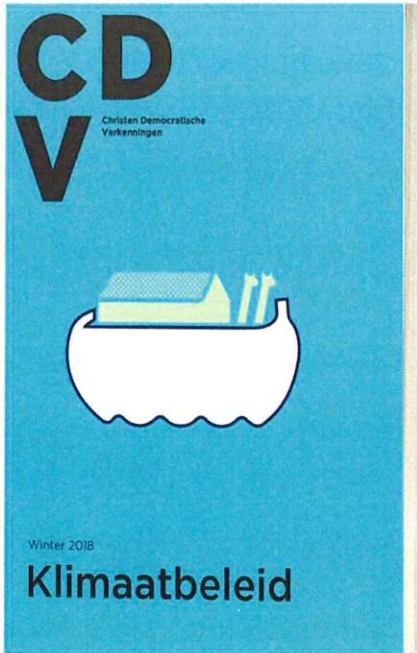


## De oudere als burger Herfst 2018

**Kernredactie:** Paul van Geest en Marc Janssens

Het dominante beeld in Nederland van de ouderdom is niet erg positief. Op het werk kunnen vijftigplussers zich al aan de kant gezet voelen. Na het pensioen houden we de ouderdom het liefst ver van ons vandaan en willen we genieten van het leven zolang het nog kan. En als de aftakeling eenmaal inzet, beschouwen we de ouderdom als onaangename levensgezel. De herfsteditie van CDV benadert ouderen en de ouderdom vanuit een andere insteek: die van de oudere als burger in de samenleving. Want klopt het beschreven dominante beeld wel met de werkelijkheid?

M M A Z A R S



## Klimaatbeleid

Winter 2018

**Kernredactie:** Henri Bontenbal, Paul Schenderling en Jan Prij

Klimaatverandering is een sociale kwestie in de breedste zin van het woord: een hedendaagse kwestie die ons allemaal aangaat, die onze verhouding tot de natuur fundamenteel en blijvend verandert, en die architectonische implicaties heeft voor de inrichting van de hele samenleving. Het is zaak om een nieuwe klimaat-politiek te gaan voeren. Deze moet rusten op drie pijlers: perspectief bieden, tegenstellingen pacificeren, en als overheid zelf het goede voorbeeld geven.

## Follow-up

### Lentenummer

CDA'er Knapen wil meer Europese bescherming (Nederlands Dagblad, 18 april)  
CDA-senator Knapen: stop met tegenwicht bieden aan een sterke Frans-Duitse as (Trouw, 21 april)

### Zomernummer

Met subtiele techniek laat overheid ons iets doen wat we graag willen (Nederlands Dagblad, 12 juli)  
Pleidooi: dividendtaks voor deel handhaven (Trouw, 13 juli)  
De overheid wil goed gedrag van ons. Laat die overheid dat zelf dan ook doen (Nederlands Dagblad, 24 juli)  
Richtingenstrijd ontbrandt in CDA over dividendbelasting (Financieel Dagblad, 22 augustus)  
Steun in senaat voor afschaffen dividendbelasting wankel (Telegraaf, 23 augustus)

**Herfstnummer** CDA-prominent: Buma laat migrant in de kou staan (Trouw, 8 oktober) Kritiek partijprominenten op VVD en CDA (NOS, 9 oktober)

**Winternummer** Breng het klimaatprobleem terug tot de proporties van een glasbak (Nederlands Dagblad, 24 december)

Hoe een marketingman van de PvdA de Partij van de Zekerheid maakt (Volkskrant, 5 januari 2019)

Macht op vrijdag: Populisme bedrijven is het midden verliezen (Vrij Nederland, 18 januari 2019)





## **5. Samenwerking met de partij**

### **Partijbestuur**

De directeur van het WI is adviserend lid van het Partijbestuur.

### **Samenwerking met de CDA Bestuurdersvereniging**

De Dag van de Christendemocratie is georganiseerd in samenwerking met de CDA Bestuurdersvereniging, die in 2018 ook hun 40-jarig jubileum vierde. Ook zat de directeur van het WI in de jury van het beste lokale verkiezingsprogramma, een verkiezing die door de BSV werd georganiseerd.

### **Bestuursforum**

In Bestuursforum, het tijdschrift van de CDA Bestuurdersvereniging, heeft het Wetenschappelijk Instituut een vaste rubriek: *Gedachtegoed*. In 2018 zijn in deze rubriek de volgende artikelen verschenen.

- Amsterdam is Ameland niet (Geerten Boogaard, februari 2018)
- Propaganda (Marc Janssens, april 2018)
- Kruiwagen-moment (Arjen Siegmann, juni 2018)
- Hoedt u voor conformisme (Jan Prij, september 2018)
- Wat komt hierna? Schoonmaakklusjes? (Arjen Siegmann, oktober 2018)
- Woorden én daden. Over de politieke stijl van het CDA (Geerten Boogaard, november 2018)
- De ouderbijdrage (Marc Janssens, december 2018)

### **Samenwerking met het Steenkampinstituut**

#### **Ontwikkelen van cursus voor Steenkampleergang**

In 2018 heeft het WI meegedacht over de inhoud en vormgeving van de nieuwe cursus 'Politieke filosofie van de christendemocratie en het CDA-gedachtegoed' (deze cursus is onderdeel van de Steenkampleergang). Deze cursus is een stevige verdieping op de eerder in samenwerking ontwikkelde online cursussen 'CDA-gedachtegoed basis' en 'CDA-gedachtegoed voor politici'. Doelstellingen van de nieuwe cursus zijn:

- kennis opdoen over en inzicht krijgen in de levensbeschouwelijke en filosofische achtergronden (oude denkers, zoals bijvoorbeeld Augustinus, en hun gedachtegoed) van de christendemocratie;
- verdieping in de achtergronden van het CDA mens- en maatschappijbeeld;
- inzicht krijgen in de verhouding tussen het christelijk geloof versus de politiek, in de optiek van het CDA;
- verdieping in de achtergronden van de vier uitgangspunten van het CDA;
- het leren toepassen van het CDA-gedachtegoed in een opiniestuk;
- het leren toepassen van het CDA-gedachtegoed op een beleidsvraagstuk (visie op de overheid).

M M A Z A R S



## **Verzorgen van gastcolleges**

Enkele medewerkers van het WI hebben gastcolleges verzorgd voor de cursus 'Politieke filosofie en het CDA-gedachtegoed'. Daarnaast heeft de directeur van het WI voor de CDA Zomerschool (het introductieweekend voor nieuwe leden) een presentatie over het CDA-gedachtegoed verzorgd.

## **Gebruik van WI-publicaties door SI**

De volgende WI-uitgaven staan op de literatuurlijst van de nieuwe cursus 'Politieke filosofie van de christendemocratie en het CDA-gedachtegoed':

- Mens, waar ben je? Een verkenning van het christendemocratisch mensbeeld;
- Waardevast. Over de uitgangspunten van het CDA;
- Gemeene gratie. Wat de christendemocratie voor Nederland kan betekenen;
- Op zoek naar de kracht van de samenleving;
- Gezag, vrijheid en burgerschap. De rol van de overheid in onze samenleving;
- Paus Leo XIII en Abraham Kuyper. De encycliek Rerum novarum en de rede over de sociale kwestie.

## **Samenwerking met het CDJA**

Het WI is in 2018, in samenwerking met het CDJA, gestart met het Jong-WI. Het Jong-WI is een jongerentak van het WI, waarbij gedacht wordt aan verdiepende bijeenkomsten voor jongeren met medewerking van het WI. Het Jong-WI is tijdens de Dag van de Christendemocratie gepresenteerd. Daarnaast is de Dag van de Christendemocratie in samenwerking met het CDJA georganiseerd, die in de ochtend hun najaarscongres hielden.

## **Samenwerking met lokale afdelingen**

Regelmatig geven medewerkers van het WI een lezing of presentatie bij een lokale of provinciale afdeling van het CDA. Centraal staan dan recente rapporten of nummers van Christen Democratische Verkenningen. In de bijlage is per persoon in kaart gebracht aan welke presentaties, debatten en lezingen is meegewerkt.

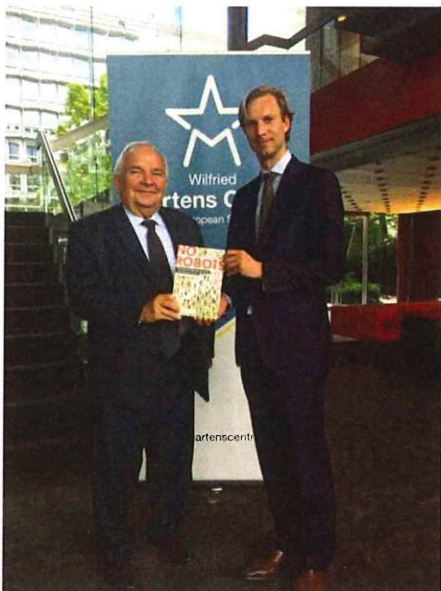
 MAZARS

## Historisch Comité Christen Democratie

In 2016 heeft een revitalisering plaatsgevonden van het Historisch Comité Christen Democratie (HCCD). Voor de realisatie van de bovenstaande doelstellingen is met ingang van 2017 de inbedding van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA in het HCCD geconcretiseerd. Zo is de directeur van het WI adviseur van het bestuur van het HCCD en is de office manager van het WI de ambtelijk secretaris van het HCCD-bestuur. In 2018 is verder gegaan met het inventariseren van de omvangrijke CDA-partijarchieven en zijn vervolgacties op het gebied van archivering ingezet. Het WI ondersteunt daarin waar mogelijk. Ook is in 2018 aandacht geschonken aan mogelijke publicaties rondom het 40-jarig jubileum van het CDA in 2020. Bij deze publicaties wordt vanuit het HCCD én het WI actief meegedacht en gewerkt.

 MAZARS

## 6. WI in Europa



### Wilfried Martens Centre for European Studies

Het Wilfried Martens Centre for European Studies (WMCES) is de denktank van de Europese Volkspartij (EVP) en is gehuisvest in Brussel. Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA is een lidorganisatie van het WMCES. Pieter Jan Dijkman is aanwezig geweest bij de twee half-jaarlijkse vergaderingen van de General Assembly van het Wilfried Martens Centre.

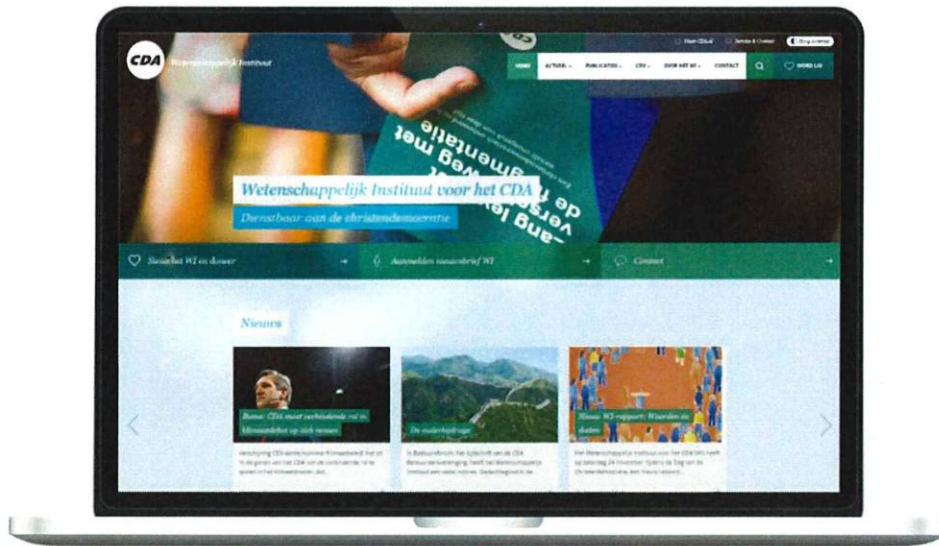
Namens het WI is Peter Noordhoek lid van de Political Auditors (auditcommissie). Jan Peter Balkenende is lid van de Honorary Board en Jos van Gennip is lid van de Academic Council. Het studiecentrum van het Vlaamse CD&V, Ceder, zit mede namens het WI voor het CDA in de Executive Board en voert mede namens het WI het woord.

Arjen Siegmann was deelnemer aan de jaarlijkse "Think-In" van het Wilfried Martens Centre, een conferentie van voornamelijk directeuren van de christendemocratische denktanks in de verschillende Europese lidstaten, van 17-19 mei in Bled, Slovenie .

**No Robots** De studie 'No Robots' is tot stand gekomen in samenwerking met het Wilfried Martens Centre for European Studies en de Konrad-Adenauer-Stiftung. Daarnaast staat een vervolgpublishatie gepland voor begin 2019.



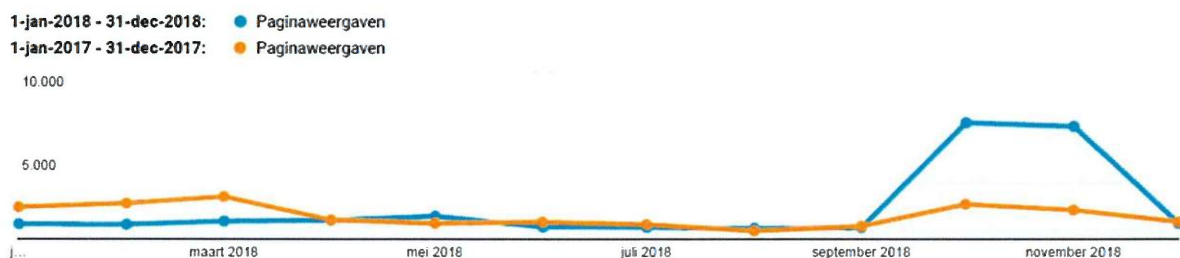
## 7. Communicatie



### Website

Het WI heeft een eigen website: [www.cda.nl/wi](http://www.cda.nl/wi) Hierop is allerlei informatie te vinden over het WI, de publicaties en symposia en alle rapporten van het WI vanaf 1978 zijn gratis te downloaden. In 2018 had de website ruim 35% meer paginaweergaven (22.700) dan in 2017 (16.800). Een stijging die met name te herleiden is tot de 'Dag van de Christendemocratie': de grafiek hieronder laat een piek aan paginaweergaven zien in de periode van september tot en met november.

### Paginaweergaven



## Digitale nieuwsbrief

In 2018 verstuurde het WI tien digitale nieuwsbrieven naar 1.255 abonnees. Doel van de nieuwsbrief is geïnteresseerden op de hoogte te houden van aankomende activiteiten en een overzicht te geven van recente rapporten, CDV's en artikelen.

## Social media

Het WI is actief op Facebook en sinds medio 2018 ook op Twitter. Op Facebook heeft het WI 643 'likes'. Facebook wordt met name gebruikt om nieuwe CDV's en evenementen onder de aandacht te brengen. Op Twitter (@WIvoorhetCDA) is nog progressie te boeken, tot nu toe heeft het Twitteraccount 165 'volgers'.



## 8. Organisatie



### Personeel



**Pieter Jan Dijkman**  
Directeur  
(40 uur per week)



**Arjen Siegmann**  
Wetenschappelijk medewerker  
(28 uur per week)



**Irma Bultman**  
Officemanager  
(32 uur per week)



**Geerten Boogaard**  
Wetenschappelijk  
projectmedewerker



**Marc Janssens**  
Hoofdredacteur CDV  
(24 uur per week)



**Jan Prij**  
Redactiesecretaris CDV  
(20 uur per week)





## Stagiairs

**Arjen Veerman** liep van 7 november 2017 tot 31 oktober 2018 stage bij het WI. Arjen heeft zich beziggehouden met het schrijven van zijn afstudeerscriptie rondom duurzaamheid voor zijn studie Bestuurskunde/Overheidsmanagement aan de Haagse Hogeschool in Den Haag.

**Ties Eigenhuis** liep van 1 april 2018 tot 31 augustus 2018 stage bij het WI. Ties heeft zich beziggehouden met een studie naar de woningmarkt, meer specifiek naar de huizenmarkt en middeninkomens. Het eindresultaat was een scriptie voor de Master Economics aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

**Dieke Westerduin** liep van 1 september 2018 tot 18 januari 2019 stage bij het WI. Dieke heeft zich beziggehouden met een voorstudie naar een hernieuwde christendemocratische visie op het gebied van medische ethiek, meer specifiek naar het begin van het leven.

## Bestuur

Het bestuur van het WI voor het CDA kwam in 2018 vijf keer bij elkaar. Het bestuur boog zich onder meer over het meerjarenplan van het WI, de begroting 2019 en de lopende projecten van het WI.

Het bestuur bestond in 2018 uit de volgende leden:

- Dr. M. (Mohamed) Ajouaou
- Mw. dr B.L.M. (Brigitte) Bauer
- Drs. D.J. (Dirk Jan) van den Berg
- Mr. H.J. (Henk Jan) Bolding (tot januari 2018)
- Mw. drs. ing. E. (Eppy) Boschma (vice-voorzitter)
- Mr. J.M. (Marius) Buiting
- Prof. dr. P.J.J. (Paul) van Geest (agendalid)
- Mw. prof. dr. mr. (Desiree) D.M. van Gorp (tot januari 2018)
- Prof. dr. P.H.J. (Peter) Essers (voorzitter)
- Prof. dr. G. (George) Harinck
- Drs. J.F. (Hans) Huibers (penningmeester)
- Mr. F.T. (Froukje) de Jonge (vanaf november 2018)
- Drs. P.J. (Peter) van Mierlo RA
- Mw. drs. G.R. (Ruth) Peetoom (q.q. partijvoorzitter CDA)
- Drs. P.H.J. (Pieter Jan) Dijkman (secretaris)
- Drs. R. (Richard) van Zwol (vanaf oktober 2018)



## Stichtingsraad

De Stichtingsraad bestaat naast het bestuur van het WI en de medewerkers van het WI uit provinciale vertegenwoordigers en vertegenwoordigers van CDA-organisaties. De Stichtingsraad vergaderde in 2018 op 16 april en op 11 oktober. De samenstelling in 2018 van de Stichtingsraad (naast het WI-bestuur en medewerkers) is:

**Friesland:** H.E. Siegers en ir. T. Wagenaar  
**Groningen:** W. Neutel en A. Rodenboog  
**Drenthe:** drs. T. Breimer, 1 positie vacant  
**Overijssel:** drs. R. Ekhart en drs. H.A.J. van de Vliert  
**Gelderland:** drs. F.J.A.M. van Wijk en J. Baan  
**Flevoland:** W.G. Faber en A.L. Greiner  
**Utrecht:** prof. dr. S. Korver en drs. E. Methorst  
**Noord-Brabant:** P.C.M. Ketelaars en dr. P.J. van der Zaag  
**Limburg:** mw. prof. dr. B.L.M. Bauer en dr. J.M.J.C. Scheres  
**Zeeland:** mw. dr. H. Kool-Blokland en mw. drs. J.M.P.A. Koppejan-Elsen  
**Zuid-Holland:** L. Essoussi, 1 positie vacant  
**Noord-Holland:** M.C. Haverkamp en J.N. Wijmenga  
**CDA Tweede Kamer:** positie vacant  
**CDA Eerste Kamer:** dr. A.H. Flierman  
**Partijbestuur:** mw. drs. H. Westera (tot oktober), J.M. van der Kolk (vanaf oktober)  
**CDA Europarlement:** D. Gotink  
**Commissie Buitenland:** mw. prof. dr. J. Nijman  
**CDAV:** mw. M.M.J. de Jonge  
**CDA Bestuurdersvereniging:** mr. R.J.H. Vlecken  
**CDJA:** R.S. Bakker

## Fonds WI

De stichting Fonds WI heeft uitsluitend ten doel het verlenen van financiële steun aan de Stichting Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Het bestuur van het Fonds WI kwam in 2018 twee keer bij elkaar, in april en in oktober. De samenstelling van het bestuur is als volgt:

- Drs. G. (Gerrit) Goedhart (voorzitter, lid namens het Lohmanfonds)
- W.J. Berg (Willem Jelle) (lid namens het Partijbestuur)
- Mw. G. (Guusje) Dolsma (lid namens het WI-bestuur)
- Drs. J.F. (Hans) Huibers (adviserend lid, penningmeester WI)
- Mr. drs. L. (Bert) Jongsma (penningmeester, lid namens het Kuyperfonds)
- Drs. B. (Bart) van Meijl (adviserend lid, penningmeester CDA)
- Ir. J.A.G. (Joost) Verheijen (lid namens het Schaepmanfonds)
- Drs. P.H.J. (Pieter Jan) Dijkman (adviserend lid, directeur WI)



## V. CDJA

### Voorwoord

Twee hele jaren als voorzitter van de in mijn ogen mooiste politieke jongerenorganisatie van Nederland. Ze zitten erop. Dat is natuurlijk bitterzoet, maar het zoete overheerst. Wat hebben we een geweldig jaar achter de rug. We waren niet te missen in de media, haalden honderden nieuwe leden binnen en drukten een grote stempel op het CDA. Twee jaar terug werd ik dankbaar en met een groot mandaat gekozen met een eigen programma. Daarvan is 100% gerealiseerd, en daar ben ik trots op. Daarmee hebben we als team ontzettend grote stappen gemaakt. Ja, als team. Want voor de duidelijkheid: ik ben en doe niks zonder mijn team achter mij, met in de afgelopen maanden Klaas Valkering, Marc Dorst, Renate Wijmenga, Robert Klaassen, Tom Scheepstra en Job van den Broek.

#### 1. Interruptie digitaal

Vanaf nu kun je jouw favo verenigingsblad lezen waar en wanneer je wilt, in de trein, op vakantie of gewoon op de wc. 24/7 te vinden op jouw iPad of computer, en zelfs te downloaden. Eens per jaar valt er een bewaarexemplaar van ons blad bij je op de mat, met een jaaroverzicht en de belangrijkste ins en outs rondom het CDJA.

#### 2. Online platform

Het was een van de kernpunten tijdens mijn campagne. Ik heb het altijd belangrijk gevonden dat iedereen binnen onze vereniging kan meepraten over onze standpunten, ook wanneer iemand niet in staat is om naar de werkgroepenavonden in Utrecht te komen. Daarom kun je nu met jouw unieke gegevens inloggen op het online platform en, waar en wanneer je wilt, meedenken over de standpunten van het CDJA.

#### 3. Nieuwe leden

Er is sterk ingezet op het externe gezicht van het CDJA, in de media, in kranten en middels ledenwerfacties. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen: het CDJA heeft nu 2400 leden. Dat zijn er ... meer dan toen ik aantrad.

#### 4. Summercamp

Het CDJA kent tal van verschillende activiteiten, maar ik vond dat er wel wat meer laagdrempelige activiteiten bij mochten. Daarom organiseerden wij afgelopen zomer de CDJA zomer kick-off. Na dit succes is er besloten dit uit te bouwen tot een summercamp, dat georganiseerd wordt in juni 2019.

#### 5. Meer CDJA bij CDA

Het CDA trad in oktober toe tot het kabinet Rutte III. Aan ons de taak om onze voormannen- en vrouwen scherp en dichtbij onze christendemocratische waarden en

 MAZARS



onze partij als volkspartij te houden. We schreven opinieartikelen, schoven aan in menig televisieprogramma, waren hofleverancier van resoluties op de CDA-congressen en legden diverse werkbezoeken af. Ook voor samenwerking was veel ruimte: 700 jongerenkandidaten stonden op CDA kieslijsten tijdens de gemeenteraadsverkiezingen en elke maand kun je een Kamerlid het hemd van het lijf vragen tijdens onze FB-live sessie.

## **6. Vrijwilligersacties**

Als politieke jongerenorganisatie vond ik het zo ontzettend belangrijk om veel naar buiten te trekken. Mensen spreken, leren van mensen en iets betekenen voor mensen. Daarom organiseerden wij afgelopen decembermaand de CDJA vrijwilligersmaand waarin lokale afdelingen en het landelijke CDJA vrijwilligerswerk deden in de buurt.

## **7. CollegetourDJA**

Het is je vast en zeker opgevallen, de collegetours op de CDJA congressen. Een mooie setting waarin je al jouw vragen kunt stellen aan politieke prominenten en journalisten. Er staan nog een aantal op de planning.

## **8. Stagiaire**

Het CDJA is in groei en bruist, dat vraagt om extra kracht. Na een onderzoek naar de mogelijkheden voor een stagiair(e), hebben we besloten te kiezen voor een extra Dagelijks Bestuurslid. Daarmee werd het Dagelijks Bestuur uitgebreid naar zeven leden en konden we nog meer werk verzetten.

## **9. Bereikbaarheid**

Onze generatie is zo een beetje altijd bereikbaar, en dus is het van belang dat het CDJA dat ook is. En dat zijn we: via Facebook, Twitter, Instagram, E-mail en sinds een tijdje al: WhatsApp.

## **10. Jouw ideeën**

Als voorzitter heb ik getracht veel ruimte te geven aan afdelingen, bestuurders en leden. Jouw ideeën maken jouw tijd bij het CDJA, jouw afdeling, jouw vereniging.

CDJA, blijf wie je bent. Open, als een volkspartij. Een leerschool, voor iedereen die een stem geeft aan mensen. Kritisch, zodat we echt een land creëren dat we kunnen doorgeven. Sociaal, omdat de samenleving niet alles zelf kan oplossen. Gemotiveerd, om de meest actieve politieke jongerenorganisatie van Nederland te blijven.

Lotte Schipper  
voorzitter CDJA



## **1. Bestuurlijk**

### **1.1 Dagelijks Bestuur (DB)**

Tijdens het voorjaarscongres werd Marc Dorst voor een jaar herkozen als penningmeester, werd Job van den Broek verkozen als Dagelijks Bestuurslid HRM & Afdelingen en Renate Wijmenga verkozen als Dagelijks Bestuurslid Ledenwerving & Activiteiten. Job en Renate volgden Anne Zandberg op, die de post Ledenbinding & Ledenwerving. Het Algemeen Bestuur heeft op 17 januari 2018 besloten de post Ledenwerving en Ledenbinding op te splitsen in HRM & Afdelingen en Ledenwerving & Activiteiten.

Op het najaarscongres werd Robert Klaassen verkozen als Dagelijks Bestuurslid Politiek en Internationaal en volgde daarbij Mark van de Fliert op. Tom Scheepstra volgde Monica Breur op en werd verkozen als Secretaris.

Ook zijn op het congres Job van den Broek en Renate Wijmenga herkozen. Job voor een half jaar, Renate voor een jaar..

 MAZARS

## 1.2 Algemeen Bestuur (AB)

In 2018 is het Algemeen Bestuur negen keer bij elkaar gekomen.

Na het najaarscongres in Amersfoort is het rooster van aftreden van het Algemeen Bestuur als volgt:

### Algemeen Bestuur

Danny Smit	Drenthe	mei-19
Claudia de Koe	Drenthe (plv)	mei-19
Marijn Malotaux	Flevoland	nov-19
Stefan Ruiter	Flevoland (plv)	nov-20
Thomas Kroon	Fryslân	nov-20
Kjeld Klein	Fryslân (plv)	nov-20
Roosmarijn Lindner	Gelderland	mei-19
Richard Hendriksen	Gelderland (plv)	nov-20
Hielke Onnink	Groningen	nov-19
Elmen Westerdijk	Groningen (plv)	mei-19
Jan Willem Nass	Limburg	mei-19
Wouter Ijpelaar	Limburg (plv)	mei-19
Joep van Oss	Noord-Brabant	mei-20
Vacant	Noord-Brabant (plv)	mei-21
Roel Kroese	Noord-Holland	mei-20
Mezekir Semire	Noord-Holland (plv)	mei-20
Wim Duitman	Overijssel	mei-19
Harm Dijkstra	Overijssel (plv)	mei-19
Berj Khassab	Utrecht	mei-20
Esther Leferink	Utrecht (plv)	nov-19
Esther Francke	Zeeland	mei-20
Abel v/d Sluis	Zeeland (plv)	mei-20
Arjen Veerman	Zuid-Holland	mei-20
Reinder van Meijeren	Zuid-Holland (plv)	mei-20
Mark van de Fliert	Vrijgekozen	nov-20
Helmich Heutink	Vrijgekozen	nov-20
Danielle Duindam	Vrijgekozen	mei-20





## **2. Secretariaat**

*Verantwoordelijk bestuurslid: Tom Scheepstra*

### **2.1 Inleiding**

Als de vereniging leeft gebeurt er ook veel voor het secretariaat! Vaste onderdelen in de portefeuille zijn natuurlijk de interne communicatie, doormiddel van nieuwsbrieven, de CDJA-Raad, de ledenadministratie en de congressen. In 2018 was een belangrijke term de AVG. Hoe deze te implementeren? Nagegaan moest worden in hoeverre de AVG invloed had voor het CDJA. Daar was wel degelijk sprake van. Er moet extra voorzichtig omgegaan worden met iemands gegevens en politieke voorkeur. Ook hebben alle secretarissen te maken gekregen met het nieuw ingestelde CDJA DIRK ledensysteem. Om de ledenadministratie voor de afdelingen nog makkelijker en overzichtelijker te maken.

### **2.2 Ledenadministratie**

De CDA-ledendesck verzorgt onze ledenadministratie. Dat houdt in dat zij onze ledenlijst bijhoudt. In 2018 is CDJA DIRK gelanceerd. Dit systeem werkt zoals het CDA DIRK systeem. Via dit systeem kunnen afdelingssecretarissen zelf de actuele ledenadministratie inzien. Hiervoor hebben de afdelingssecretarissen het werkgebied van hun afdeling moeten aanleveren. Dit was een klus, want iedere dorp of stad moest aan een afdeling toegewezen worden (soms was er onduidelijkheid over). Maar eenmaal uitgezocht en doorgegeven kan de secretaris altijd bij de actuele informatie. Wanneer de secretaris voor het eerst inlogt in het systeem kan hij digitaal akkoord gaan met de CDJA AVG voorwaarden.

Op 31 december 2017 had het CDJA 1690 leden en op 1 januari 2018 1643. Dit verschil komt door de leden die ouder zijn dan 31jaar en daarmee hun lidmaatschap van het CDJA automatisch verliezen. Op 31 december 2018 had het CDJA 2008 leden en op 1 januari 2018 1871. Dit is een groei van meer dan tweehonderd leden..

### **2.3 Archief**

In 2018 werd gewerkt aan het herordenen en verder in orde maken van het digitale archief (in een Google Drive) en het overzetten op de externe harde schijf. Hierdoor zijn bestanden van de afgelopen jaren (zoals notulen, congresbundels en resoluties) makkelijker vindbaar. Naast het digitale archief bestaat er, op het partijbureau, ook een papieren archief en de bibliotheek van het CDJA. Hier is verder nog geen ordening in gekomen en is dan ook een project voor het komende jaar.

Er is op dit moment nog geen leidraad voor het aanleggen en beheren van een (digitaal) afdelingsarchief.

### **2.4 Congressen**

In 2018 zijn twee congressen georganiseerd door het CDJA. Het voorjaarscongres vond plaats op 18 en 19 mei 2018 in Hilversum. Joost Röselaers hield de overdenking en als spreker kwam minister van Financiën Wopke Hoekstra. Op de tweede dag was er naast

 MAZARS

de vele resoluties ruimte om het te hebben over de rol van de media met Fons Lambie. Het congres werd geleid door Marc Haverkamp.

Het najaarscongres vond plaats in de Prodentfabriek in Amersfoort op 23 en 24 november. Met sprekers als Leo Fijnen, Bert Huisjes en Hans Wiegel was ook dit congres memorabel. Traditiegetrouw was er tijdens de congressen veel ruimte voor politieke inhoud, maar ook voor verkiezingen van verschillende AB en DB-leden.

De congressen zijn een mooie gelegenheid om nieuwe leden te ontmoeten en/of om bekenden weer te treffen. Daarnaast doen de congressen onze party & politics leus zeker eer aan!

### **2.5. Internet Communicatie & Interruptie**

Onder interne communicatie vallen een hoop contacten die de secretaris heeft. Onder andere het contact met individuele leden, telefonisch en per mail, maar ook met afdelingen, werkgroepen en andere organen van het CDJA. Dit is, samen met het notuleren, de kern van het secretariaat. Daarnaast is de secretaris betrokken bij het sturen van de maandelijkse (leden en algemene) nieuwsbrieven. Ook heeft de secretaris het ledenblad in zijn portefeuille. Momenteel is Abel van der Sluis hoofdredacteur van de Interruptie.

Naast de papieren edities van het ledenblad Interruptie, die in 2018 uitkwamen, heeft het Algemeen Bestuur van het CDJA in oktober 2018 besloten om de Interruptie te digitaliseren. In het tweede deel van 2018 en in het begin 2019 werd er gewerkt aan de digitale infrastructuur voor het ledenblad. De redactiecommissie is hier vanzelfsprekend bij betrokken. Wel is het plan om een papieren jaareditie uit te geven.


Eind 2018 verscheen de Interruptie in een oplage van 2.000 stuks. Deze werden verzonden naar de leden. Normaal wordt de Interruptie ook naar ruim 150 abonnees verzonden. Deze abonnees omvatten onder andere Kamerleden en enkele bibliotheken en een aantal service-abonnees, die alle uitgaven van het CD(J)A ontvangen. Van iedere editie van de Interruptie werden daarnaast extra stuks besteld, die onder andere werden gebruikt om mee te zenden in de welkomspakketten die nieuwe leden ontvangen of om uit te delen tijdens de Introductiedagen.

De betreffende thema's van 2018 waren Gemeenteraadsverkiezingen, 30 jaar Interruptie en Digitalisering.

### **2.6 CDJA-Raad**

Het presidium van de CDJA-Raad dacht in 2018 na over eventuele nieuwe werkvormen van de CDJA-Raad zodat het instituut levensvatbaar kon blijven.

Tijdens het Introductieweekend op 6 oktober 2018 vond het (bekende) CDJA Raadsdebat plaats. Tijdens dit evenement kregen (nieuwe) leden een debattraining en werd hun de

 MAZARS

tips en trucs bijgebracht. Vervolgens vond een debatwedstrijd plaats welke gewonnen werd door het team Ebie Peeters en Hielke Onnink.

In de tweede helft van het jaar is de CDJA-Raad gaan samenwerken met de werkgroep Digitalisering. Er is vanuit de werkgroep een schrijfgroep opgericht met betrokken leden die begonnen zijn met het schrijven van een visiestuk over de gevolgen van digitalisering, een onderwerp waar het CDJA nog weinig standpunten over had. Deze aanpak, het samenwerken met een werkgroep tot het schrijven van een visiestuk, is onderdeel van een nieuwe strategie voor de CDJA-Raad. In 2019 zal dit visiestuk behandeld worden tijdens een CDJA Raadscongres.

Het Raadspresidium bestond in 2018 uit:

Harmen Krul – voorzitter  
Corné Borst- vicevoorzitter  
Lorenzo Essoussi – vicevoorzitter  
Tom Scheepstra – vicevoorzitter

## **2.7 Statuten en Huishoudelijk Reglement**

Op het najaarscongres van 2017 is de laatste algehele statutenwijziging aangenomen door de ALV. Deze statutenwijziging is in maart 2018 officieel vastgelegd bij de notaris. Het Huishoudelijk Reglement is in 2018 niet gewijzigd.

Sinds eind mei 2018 geldt in de hele EU de AVG verordening, die ziet op de privacy van alle Europese burgers, en dus ook onze leden. Wat belangrijk is om te weten is het volgende: De AVG kent een bijzondere categorie gegevens, waarmee extra voorzichtig dient te worden omgegaan. Binnen deze categorie vallen alle gegevens die te linken zijn aan personen en hun politieke voorkeuren. Alle gegevens die het CDJA verwerkt, vallen hier automatisch onder. Dit betekent dat er extra voorzorgsmaatregelen dienen genomen te worden bij het verwerken van deze gegevens.

Nieuwe secretarissen moesten in het begin van 2018 eerst een formulier invullen over omgang met deze gegevens. Dit bleek een onpraktische papierwinkel te worden. Met de invoering van CDJA Dirk kon het akkoord gaan met de voorwaarden digitaal gedaan worden. Dit werkt efficiënter en is overzichtelijker.



### **3. Communicatie & Campagne**

*Verantwoordelijk bestuurslid: Klaas Valkering*

#### **3.1. Digitale communicatie**

Het jaar 2018 was voor het CDJA een druk jaar op het gebied van digitale communicatie. Zo kreeg het CDJA een nieuwe gebruiksvriendelijke en up-to-date website die maandelijks rond de 50.000 bezoekers telt, ons Instagram-account inmiddels ruim 3.300 volgers, onze facebookpagina +/- 3100 en ons twitter account 3500 volgers. Het afgelopen jaar is het aantal volgers op social media sterk gestegen net als het aantal bezoekers van onze website. Nieuw waren dit jaar de succesvolle facebooklives. Bij de vernieuwde website hoort ook een het ledenportaal "MijnCDJA". Dit online platform geeft, naast ruimte voor discussie en debat, kandidaten, leden en bestuursleden een online go-to plaats waarop alle over hen relevante informatie is terug te vinden.

2018 was ook het jaar van een volledig vernieuwd CRM-systeem. Dit email en contactensysteem met bijbehorende nieuwe 'formulieren'-website vormen een grote verbetering ten opzichte van de oude situatie. Dankzij deze verbetering zagen wij het aantal deelnemers aan introductieweekenden, lezers van nieuwsbrieven en contributiebetalingen significant stijgen. Door de koppeling met de afgifte van de automatische incasso zijn inmiddels bij het CDJA de betaling van 75% van de subsidiabele leden binnen in de eerste maand.

#### **3.2. Perscommunicatie**

Wanneer je jongerenorganisatie wordt aangestuurd door een Elsevier 30-onder-de-30 talent als voorzitter is het niet gek dat 2018 opnieuw een top jaar was voor de media-optredens van het CDJA. Nog nooit hadden we zoveel (101) mediamomenten in een jaar en nog nooit waren we zo vaak op televisie te zien als dit jaar. Dit jaar werd voor het eerst gewerkt met een lange termijn communicatieagenda dit bleek zeer effectief. In de communicatie van het CDJA kwam een duidelijke lijn en de thema maanden zorgde voor een heldere boodschap zowel online als offline. In aanloop naar de CDA-congressen was het CDJA steeds duidelijk aanwezig en passeerde we geregeld het CDA in bereik en aantal media-uitingen.

Overzicht persmomenten:

##### Januari:

5 januari, Lotte, Trouw, WIV

8 januari, Lotte, BNNVARA, Holland

##### Februari:

1 februari, Klaas, Diverse, kwestie loan

4 februari, Lotte, Buitenhof, Gekozen burgemeester

10 februari, Lotte, Diverse regionale kranten, Wilhelmus

13 februari, Lotte, NRC, Halbegate

22 februari, Lotte, Diverse, 700 jongerenkandidaten

 MAZARS

#### Maart:

6 maart, Lotte / Klaas, ND, Vaderschapsverlof  
8 maart, Lotte, RD, Int. Vrouwendag  
9 maart, Lotte / Klaas, Trouw, Vaderschapsverlof  
12 maart, Lotte, NPO radio 1, Vaderschapsverlof  
14 maart, Lotte, BNR, GR18  
16 maart, Klaas, RD, GR18  
20 maart, Lotte, NPO radio 1, Sleepwet

#### April:

11 april, PJO breed, Diverse, Pensioenpoort  
12 april, Lotte / Klaas, ND, Leenstelsel  
13 april, Lotte, Grootnieuws, Maatschappelijkedienstplicht  
25 april, #, BinnenlandsBestuur, loondispensatie

#### Mei:

2 mei, Werkgroep OCW, Christendemocraat, Koningsdag  
11 mei, Lotte & Klaas, RD, referendum donorwet  
15 mei, Klaas, Radio 1, CDA-congres  
20 mei, Lotte, Buitenhof, millennials

#### Juni:

1 juni, Lotte & Klaas, Trouw, gekozen burgemeester  
2 juni, Lotte, AD, CDA-congres  
2 juni, Lotte, RD, CDA-congres  
2 juni, Lotte, ND, CDA-congres  
2 juni, Lotte, RTL, CDA-congres  
7 juni, Lotte, Telegraaf, CDA-congres – loondispensatie  
13 juni, Lotte, De ochtend van vier, Interrailticket

#### Juli:

5 juli, Klaas, GrootNieuwsRadio, CDJA-zomerschool  
20 juli, ##, diverse, Vliegpackt  
21 juli, Lotte & Klaas, Parool, Kind bruiden  
25 juli, Lotte, Jinek, Rutte 3

#### Augustus:

22 augustus, Lotte, Elsevier, Talent

#### September:

1 september, Lotte, HpdeTijd, Democratie  
4 september, Lotte & Klaas, Elsevier, Aanvullende beurs  
7 september, Lotte, NOS, Loondispensatie

 MAZARS

7 september, Lotte & Klaas, RD, Aanvullende beurs  
17 september, Lotte, Trouw, Stijging rente studieschuld  
17 september, Lotte, Dit Is De Dag Radio 1, Stijging rente studieschuld  
19 september, Klaas, younews, Prinsjesdag  
21 september, Lotte, 7 days, Prinsjesdag  
21 september, Lotte, Telegraaf, Koopkracht  
21 september, Lotte, RTL, Koopkracht  
21 september, Lotte, RD, Koopkracht  
21 september, Lotte, NOS, Koopkracht  
21 september, Lotte, 538-nieuws, Koopkracht  
21 september, Lotte, Telegraaf, Koopkracht  
21 september, Lotte, diverse andere, Koopkracht  
23 september, Lotte, Buitenhof, APB  
25 september, Lotte, GrootNieuwsRadio, Krapte op de woningmarkt

#### Oktober:

3 oktober, Lotte, Nederlands Dagblad, Onbetaalde Stages  
10 oktober, Klaas, NWSNOW, Koopkracht studenten  
16 oktober, Lotte, BNN/VARA Na Het Nieuws, Nepnieuws  
18 oktober, Lotte & Klaas, Parool, Handhaving schijnconstructies  
19 oktober, Lotte, Gooi en Eemlander, Interview Lotte  
25 oktober, Klaas, 3FM, Politieke hitlijst  
29 oktober, Lotte, RTL Late Night, Rente studieschuld  
29 oktober, Lotte, Telegraaf, Rente Studieschuld  
29 oktober, Lotte, NOS, Rente Studieschuld  
30 oktober, Klaas, FD, Rente Studieschuld  
30 oktober, Lotte, WNL, Rente Studieschuld  
30 oktober, Lotte, Diverse studentenkranten, Rente Studieschuld  
30 oktober, Lotte, Spraakmakers NPO1, Rutte III

#### November:

2 november, Lotte, 3FM, Politieke hitlijst & Rente Studieschuld  
2 november, Lotte & Klaas, Dagblad van het Noorden, Rente Studieschuld  
3 november, Lotte, AD, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, NOS, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, Telegraaf, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, Trouw, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, DDS, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, TPO, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, Volkskrant, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, NRC, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, ANP nieuws, Rente studieschuld  
3 november, Lotte, RTL nieuws, Rente studieschuld





3 november, Lotte, AD, Rente studieschuld  
5 november, Lotte, Trouw, Rente studieschuld  
5 november, Lotte, Volkskrant, Rente studieschuld  
5 november, Lotte, FD, Rente studieschuld  
5 november, Lotte, Parool, Rente studieschuld  
5 november, Lotte, ND, Rente studieschuld  
5 november, Lotte, Diverse studentenkranten, Rente studieschuld  
13 november, Lotte & Klaas, HPdeTijd, gekozen burgemeester  
13 november, Lotte, Na het Nieuws, CDA/CDJA  
21 november, Lotte, Radio1, Nieuwsquiz  
21 november, Renate, Den Haag FM, sinterklaas actie  
21 november, Lotte & Laura, ND, Studentenhuisvesting  
30 november, Lotte & Klaas, RD, Pensionado populisme

#### December:

4 december, Lotte, NHN, Brexit  
5 december, Lotte, Telegraaf, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, ND, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, RD, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, AD, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, Trouw, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, Volkskrant, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, Diverse, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, WNL, Rente op studieschulden  
5 december, Lotte, Spraakmakers Radio 1, Rente op studieschulden  
6 december, Lotte, Eenvandaag, Klimaatwet  
20 december, Lotte & Klaas, Parool, Verplichtsporten en kinderarmoede  
21 december, Lotte, NaHetNieuws, Eindejaarsuitzending

### **3.3 Campagne / Generatie2018**

Ook dit jaar organiseerde wij een generatietraject gericht op het scouten, trainen en verkozen krijgen van zoveel mogelijk jonge CDA'ers. 2018 was daarin een heel bijzonder jaar. Aangevuld met de herindelingsverkiezingen in november waren meer dan 800 jongeren verkiesbaar voor het CDA, een ongeëvenaard record. Het CDJA presteerde het zelfs meer jongerenkandidaten te presenteren dan alle andere landelijke partijen bij elkaar. Diverse jonge lijsttrekkers hielpen hun gemeentelijke afdelingen aan soms forse winsten en ook bij de niet lijsttrekkers werden (bijvoorbeeld in Amsterdam en Eindhoven) enorme hoeveelheden voorkeursstemmen binnengehaald. Voor de campagne werden de kandidaten voorzien van een generiek campagnefilmje een onlinecampagnecentrum met trainingen, hulpmiddelen en online content en een opkomstcampagne.

 MAZARS

### 3.4 Overig / P.A. taken 😊

In 2018 kwam binnen de communicatie portefeuille ook de nieuwe huisstijl tot stand. In samenwerking met de voorzitter en het bestuurslid ledenwerving is gewerkt aan een volledig nieuwe vormgeving voor het CDJA. De nieuwe huisstijl past bij het CDJA van nu, maakt ons duidelijk herkenbaar als onderdeel van, maar toch anders dan, het CDA en is eenvoudig in het gebruik bij de afdelingen. Hoewel in het begin de huisstijl soms even wennen was oogst hij nu lof zowel binnen als buiten het CDJA.

De inhoudelijke prestaties van het CDJA kwamen in 2018 voor het eerst volledig binnen de verantwoordelijkheid van het bestuurslid communicatie. Twee succesvolle congressen waren hiervan het gevolg. Absoluut hoogtepunt hiervan was het passeren van de resolutie tegen de verhoging van de rente op de studieschuld die een ruime meerderheid behaalde ondanks een negatief preadvies. Daarnaast zijn in 2018 diverse knopen aan bloesjes genaaid, tassen vastgehouden en bekers thee gehaald 😊

 MAZARS

21 JUNI 2019

## **4. Ledenwerving & Activiteiten**

*Verantwoordelijk bestuurslid: Renate Wijmenga*

### **4.1 Algemeen**

In 2018 zijn enorme stappen gezet wat betreft de functie ledenwerving & Activiteiten. Naast het optuigen van de nieuwe DB functies L&A en HRM&A hebben we ook deze rollen meer vorm gegeven. In onderstaand verslag wordt verder uiteengezet welke activiteiten hebben plaatsgevonden op de verschillende portefeuilleonderdelen. In 2018 was Anne Zandberg de waarnemend DB'er Ledenwerving en Ledenbinding en vervolgens Renate Wijmenga de verantwoordelijke DB'er van de nieuwe functie ledenwerving & activiteiten en vielen de volgende portefeuilles onder deze post:

- Introductieweekend
- Introdagen & Ledenwerfcampagnes
- Landelijke activiteiten
- Congrescommissie – Organisatie
- Organisatiecommissie

### **4.2 Ledenwerving**

In 2018 zijn een recordaantal van ## mensen lid geworden van het CDJA. Dit is een enorme groei, waarmee we het hoogste aantal leden hebben sinds ruim 20 jaar. Daarnaast is in 2018 een nieuwe vorm van ledenwerving in gang gezet, namelijk het aanwezig zijn op verschillende events buiten de introductiedagen om, waar onze doelgroep aanwezig is. Hier zal in 2019 meer invulling aan gegeven worden. Daarnaast zijn er in 2018 twee introductieweekenden geweest, één in april en één in oktober. Tijdens deze weekenden konden de nieuwe leden van het CDJA kennismaken met de vereniging en de diverse gremia. De introductieweekenden waren beiden uitverkocht en we hebben een totaal van meer dan honderd nieuwe leden mogen verwelkomen.

Uiteraard was het CDJA ook te vinden op de vele introductiedagen van de verschillende studentensteden, onder de titel CDJA on Tour! Het CDJA was in een recordaantal steden aanwezig, waar we ook via een vlog verslag van hebben gedaan aan onze leden. In deze periode hebben we het CDJA goed kunnen profileren. In september was de Ledenmaand waarbij tien afdelingen een activiteit hebben georganiseerd. Dit jaar hebben we gezamenlijk een recordaantal activiteiten georganiseerd: 134 activiteiten op landelijk en lokaal niveau - het CDJA bruist!

 MAZARS



### 4.3 Activiteiten

In 2018 hebben we ingezet op verschillende soorten activiteiten. Nieuwe leden zijn verwelkomd via de al eerder genoemde introductieweekenden, maar ook de oudere CDJA'ers wisten blijven te plakken via de samenwerking met de dertigers voor een dertigersdiner bij het CDA congres in Groningen. We wisten de leden te vermaken met interessante lezingen, maar ook met een speelse zomeractiviteit of zich in te laten zetten via verschillende vrijwilligersactiviteiten.

### 4.4 Landelijke activiteiten en de organisatiecommissie

Sinds december 2017 is Emma van der Heijden de voorzitter van de organisatiecommissie. Zij is te bereiken via [oc@cdja.nl](mailto:oc@cdja.nl). Sinds het einde van 2018 is deze aangevuld met verschillende nieuwe commissieleden en zij zijn klaar om van 2019 een topjaar te gaan maken.

De volgende reguliere, landelijke activiteiten hebben in 2018 plaatsgevonden:

11 januari	Nieuwjaarsborrel
13 januari	GEN18 Fractievoorzitterscursus
23&24 februari	Vormingsweekend
28 maart	GEN18 cursus Kandidaat-Raadslid
6&7 april	Introductieweekend
7 april	Kaderdag
29 april	GEN18 Oriëntatie kandidaat - raadslid
25&26 mei	Voorjaarscongres Hilversum
30 juni	Zomer kick-off Leiden
Juli/augustus	Zomerschool
Augustus	CDJA on Tour - Introductiedagen
7 september	Openingsborrel en Hannie van Leeuwenlezing
Spetember	September Ledenmaand
5 & 6 oktober	Introductieweekend
6 oktober	CDJA Raad debattoernooi
2 november	Walk & Talk diner ism CDA Dertigers
23 & 24 november	Najaarscongres Rotterdam
December	Vrijwilligersmaand
18 december	Landelijke vrijwilligersactie



## 5. Politiek en Internationaal

Verantwoordelijk bestuurslid: Robert Klaassen

### 5.1 Overdracht en inhoudelijke koers

De portefeuillehouder Politiek en Internationaal was tot november 2018 Mark van de Fliert. Op het Najaarscongres van het CDJA op 23 en 24 november is Robert Klaassen door de ALV verkozen tot de nieuwe portefeuillehouder Politiek en Internationaal.

Onderstaand overzicht geeft de in 2018 binnen het CDJA aangenomen resoluties weer. Het is mooi om te zien dat er weer over een breed scala aan thema's door een diverse groep van indieners resoluties zijn aangeleverd.

Datum	Resolutie/visiestuk	Ingediend door	Aangenomen door
17-01	Begeleiding studiekeuze en loopbaan	Werkgroep OCW	Algemeen Bestuur
17-01	Transparantie van het Europese wetgevingsproces	Werkgroep Europa	Algemeen Bestuur
21-02	Etnische zuivering van Rohingya	Werkgroep BZD	Algemeen Bestuur
16-05	Vaderschapsverlof voor niet-vaders	Dagelijks Bestuur	Algemeen Bestuur
19-05	Rem op het wettelijk collegegeld	CDJA Groningen	ALV
19-05	Volwaardig solliciteren	Izaak van Jaarsveld	ALV
19-05	De grote drooglegging	Ard Warnink c.s.	ALV
19-05	Een Groningen dat we door willen geven	CDJA Groningen	ALV
19-05	Ereschuld aan Groningen	CDJA Groningen	ALV
19-05	Gelijke monniken, gelijke kappen	CDJA Overijssel c.s.	ALV
19-05	Online resolutiebibliotheek	CDJA Overijssel c.s.	ALV
19-05	Generatie Zombie	CDJA Overijssel c.s.	ALV
20-06	Fundamentele samenwerking EU-onderwijsbeurzen en vakonderwijs	Werkgroep Europa	Algemeen Bestuur
20-06	Visiestuk duurzaamheid	Arjen Veerman c.s.	Algemeen Bestuur
21-09	Naar een land dat geen schulden doorgeeft!	Werkgroep OCW	Algemeen Bestuur
21-09	Visiestuk vakonderwijs	Werkgroep OCW	Algemeen Bestuur
21-09	Desinformatie	Werkgroep JBB	Algemeen Bestuur
22-09	Aanjagen innovatie met een Vlees-VAT	Werkgroep MIL	Algemeen Bestuur
17-10	Naar een mondiaal akkoord voor duurzame, innovatieve landbouw	Werkgroep MIL	Algemeen Bestuur

 MAZARS

21 JUNI 2019

24-11	Samenwerking en ondersteuning voor en door jonge bestuurders	Jasper John c.s.	ALV
24-11	Solidariteit naar de slacht?	Iris Bouwers c.s.	ALV
24-11	Acceleratie herstelopgave Groningen	CDJA Groningen	ALV
24-11	Meer maatschappijleer	CDJA Groningen	ALV
24-11	Red de boeren	CDJA Groningen	ALV
24-11	Hier kö-j plat proat'n	CDJA Overijssel	ALV
19-12	Geloofsvrijheid	Werkgroep BZD	Algemeen Bestuur
19-12	Nederland verdient een Nationale Veiligheidsraad	Werkgroep BZD	Algemeen Bestuur

## 5.2 CDA-congressen

Zoals men van ons gewend is, heeft het CDJA ook in 2018 weer veel van zich laten horen op de CDA-congressen. Onderstaand overzicht geeft de ingediende resoluties en de uitkomst van de stemmingen over deze resoluties weer.

Datum	Resolutie	Uitkomst
02-06	Versterken van de solidariteit tussen generaties	Gewijzigd overgenomen
02-06	Bevorderen interne partijdemocratie	Verworpen
02-06	CDA staat op voor mensenrechten voor mensen met een beperking	Gewijzigd overgenomen
02-06	Meeouderschap	Gewijzigd overgenomen
02-06	Meer waardering voor onze burgemeesters	Overgenomen
02-06	Dividendbelasting	Verworpen
03-11	Hardere handhaving huisjesmelkers	Overgenomen
03-11	Geen schulden maar kansen	Overgenomen
03-11	Tegen polarisatie in de polder	Gewijzigd overgenomen
03-11	Jong geleerd, oud gedaan: naar een sterkere democratie	Gewijzigd overgenomen
03-11	Vertrouwen in de toekomst	Overgenomen

## 5.3 Werkgroepen

In 2018 hebben de werkgroepen, met uitzondering van december, maandelijks vergaderd in Utrecht. De vruchten van dit werk staan hierboven in het overzicht en zijn na te lezen op de website. In december 2018 waren de volgende CDJA'ers werkgroepvoorzitter (indien van toepassing schuingedrukt de namen van personen die in 2018 werkgroepvoorzitter waren, maar eerder in het jaar zijn opgestapt):





<b>Werkgroep</b>	<b>Voorzitter</b>
Buitenlandse Zaken en Defensie	Vacant <i>Tom Scheepstra (tot november 2018)</i> <i>Ruben Oldenhof (tot maart 2018)</i>
Duurzaamheid, Natuur en Landbouw (Tot oktober 2018 Milieu, Infrastructuur en Landbouw)	Dirk Otten <i>Arjen Veerman (tot mei 2018)</i>
Europa	Lisa Laumen <i>Carlo de Witte (tot februari 2018)</i>
Justitie en Binnenlands Bestuur	Giel Wind (vanaf maart 2018)
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Mart de Koning
Sociaaleconomische Zaken en Financiën	Jeroen Boersma <i>Diederick van Wijk (tot oktober 2018)</i>
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Vacant <i>Reinder van Meijeren (ad interim)</i> <i>Marjolein Groeneveld (tot juli 2018)</i>
Digitalisering en Infrastructuur (opgericht in september 2018)	Gijs de Vries (sinds oktober 2018)

Aan het begin van 2018 bestond het voornemen om de werkgroepen meer gebruik te laten maken van het online platform. Dit platform is begin 2018 aan het Algemeen Bestuur en de werkgroepen gepresenteerd, maar het is nog niet goed gelukt om het online platform binnen het werk van de werkgroepen te betrekken. In 2019 zal echter het online platform op de website worden vernieuwd om dit wel te bewerkstelligen en de toegankelijkheid voor leden te vergroten.

In de loop van 2018 zagen we een geleidelijke toename van het aantal leden dat de vergaderingen van de werkgroepen bezoekt. Mogelijk heeft dit te maken met een toename van belangstelling onder jongeren voor de politiek rondom de gemeenteraadsverkiezingen in maart. Met name bij de werkgroep Volksgezondheid, Welzijn en Sport zien we een wisselende opkomst. Het doel blijft om dit te stabiliseren door onder meer een nieuwe werkgroepvoorzitter aan te stellen in 2019.

### **Vormingscommissie**

Op 23 februari 2018 vond het jaarlijkse vormingsweekend plaats. Het thema van dit weekend was ditmaal 'Gemeenschapszin.' Sprekers bij deze activiteit waren CDA-prominent Ernst Hirsch Ballin, Tweede Kamerlid voor het CDA Chris van Dam en pastor Nikolaas Sintobin sj. Onder de vormingscommissie valt ook de CDJA-Boekendub, die

 MAZARS

onder leiding van Diederick van Wijk enkele malen in het eerste halfjaar van 2018 bijeenkwam. In mei 2018 is de vormingscommissie overgedragen naar de portefeuillehouder HRM en Afdelingen.

#### 5.4. Grondslagencommissie

Elke vijf jaar vernieuwt het CDJA haar grondslagedocument. De laatste versie stamt uit 2012, dus de vernieuwing had eigenlijk al in 2017 moeten plaatsvinden. Voor het opstellen van het nieuwe grondslagedocument heeft Mark van de Fliert als portefeuillehouder Politiek en Internationaal eind 2017 een commissie ingesteld die zich hiermee bezighoudt. De leden van deze commissie zijn Hans Van den Heuvel, Jorden van der Haas, Roeland Spruyt, Marilia Laseur, Mark van de Fliert en Robert Klaassen. In de loop van 2018 kon de commissie tot een conceptversie van het grondslagedocument komen. Helaas kon de commissie in 2018 niet tot een afronding komen van het proces. Het streven is om het uiteindelijke grondslagedocument in mei 2019 vast te stellen op de Algemene Ledenvergadering van het CDJA.

#### 5.5. Internationaal

Hieronder volgt een overzicht van de leden van het internationaal secretariaat in 2018.

Internationaal secretaris	Carlo de Witte <i>Jimmy Bastings (tot februari 2018)</i>	Vanaf februari 2018 (einde termijn maart 2019)
Adjunct internationaal secretaris	Peter Buiting	Vanaf februari 2018 (einde termijn maart 2019)

Betreffende het internationaal werk is het CDJA in 2018 weer flink aan de slag geweest. Het CDJA is actief lid van het YEPP (*Youth of the European People's Party*) en heeft ook in 2018 weer onder leiding van het internationaal secretariaat deelgenomen aan de verschillende Council-bijeenkomsten en andere events (zie onderstaande tabel). Tot november 2018 was onze voorzitter Lotte Schipper ook bestuurslid bij het YEPP in de rol van *Deputy Secretary General*. Toch staan er weer genoeg YEPP-activiteiten op de planning waar wij ons zeker zullen laten horen.



<b>YEPP-evenement</b>	<b>Locatie</b>	<b>Datum</b>	<b>Deelnemers namens het CDJA</b>
Conference of Presidents	Milaan, Italië	15-18 februari 2018	Carlo de Witte, Marc Dorst, Lotte Schipper (YEPP)
Conference on the Future of Farming and Food Supply	Roeselare, België	3-5 mei 2018	Carlo de Witte, Lotte Schipper (YEPP)
The Conference on the Future of Economy: Technology and Society	Cascais, Portugal	14-17 juni 2018	Diederick van Wijk, Renate Wijmenga, Monica Breur, Scott van den Broek, Lotte Schipper (YEPP)
Council Meeting	Boekarest, Roemenië	21-23 september 2018	Carlo de Witte, Peter Buiting
Electoral congress	Athene, Griekenland	1-3 november 2018	Carlo de Witte, Lotte Schipper (YEPP), Tom Scheepstra, Lisa Laumen, Abel van de Sluis, Scott van den Broek

Binnen het YEPP maakt het CDJA zich sterk voor een Europa op kerntaken. Dat komt ook tot uiting in onze inbreng bij YEPP-evenementen (zie voor een uitgebreid overzicht van YEPP-resoluties de website van het YEPP). Bij de totstandkoming van resoluties en amendementen wordt niet alleen het internationaal secretariaat, maar ook met name de werkgroepvoorzitter Europa en de werkgroepvoorzitter Buitenlandse Zaken en Defensie betrokken. Ook met andere leden van de politieke commissie werkt het internationaal secretariaat nauw samen om de discussie over Europa binnen het YEPP en binnen het CDJA te blijven faciliteren.

Naast de activiteiten binnen het YEPP houdt het internationaal secretariaat in samenwerking met de portefeuillehouder Politiek en Internationaal ook bilaterale contacten bij, met name met de Junge Union uit Duitsland en Jong CD&V uit Vlaanderen.

In mei 2018 heeft er op het Partijbureau van het CDA in Den Haag een bijeenkomst plaatsgevonden, georganiseerd in samenwerking met de Konrad Adenauerstiftung, waar

**M M A Z A R S**



ook de JU en Jong CD&V aan deelnamen. Sprekers op deze bijeenkomst waren Europarlementariër Esther de Lange en oud-voorzitter van de Eerste Kamer Rene van der Linden.

Binnen de politieke commissie houdt het internationaal secretariaat in het bijzonder nauwe contacten met de werkgroep Europa. In deze werkgroep werd onder meer het opstellen van het verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen besproken. Wanneer de werkgroepvoorzitter Europa verhinderd was bij een werkgroepenavond, werd deze stevast door een van de leden van het internationaal secretariaat vervangen. Daarnaast heeft het internationaal secretariaat in 2018 een heel aantal verschillende CDJA-afdelingen en –activiteiten bezocht om de contacten binnen het CDJA warm te houden en om uitleg te geven over het internationaal werk.

Naast het werk binnen het YEPP en het CDJA is de Internationaal Secretaris onder meer lid van de buitenlandcommissie van het CDA, waar deze ook in 2018 meerdere keren bij vergadering heeft aangeschoven. Op deze manier krijgen we te zien waar het CDA zich op het gebied van internationaal werk mee bezighoudt. In het bijzonder werd zo inzicht verkregen in het opstellen van het verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen in 2019. Daarnaast onderhoudt de Internationaal Secretaris contacten met de CDA-delegatie in het Europees Parlement en met de Internationaal Secretaris van het CDA.

 MAZARS

## **6. HRM & Afdelingen**

*Verantwoordelijk bestuurslid: Job van den Broek*

### **6.1 Algemeen**

2018 kan voor de portefeuille HRM & A in twee delen gesplitst worden. Tot mei 2018 was deze portefeuille namelijk onderdeel van de bestuursportefeuille Ledenwerving & Ledenbinding (L&L). Vanaf mei 2018 is deze functie gesplitst in HRM & Afdelingen, verantwoordelijk voor scholing en afdelingsbeleid, enerzijds, en Ledenbinding & Activiteiten anderzijds, verantwoordelijk voor activiteiten en ledenacties. In dit onderdeel van het jaarverslag zal zowel de portefeuille HRM & Afdelingen vanaf mei 2018 besproken worden als de onderdelen van deze portefeuille die tot mei '18 onder Ledenwerving & Ledenbinding vielen. Dit zijn grofweg de volgende onderdelen:

- Afdelingen
- Scholing
- HRM
- Vormingscommissie

### **6.2. Afdelingen**

In 2018 is er weer een hoop gebeurd op afdelingsgebied. We begonnen het jaar met 27 afdelingen. Daarvan is er in 2018 eentje opgeheven: het CDJA Noordwest-Veluwe bestaat niet meer. Ook hebben we een nieuwe afdeling mogen verwelkomen: het CDJA Woudenberg. Eind 2018 had het CDJA dus weer 27 afdelingen, waarvan 12 provinciale afdelingen en 15 lokale afdelingen. Deze afdelingen zijn:

- Drenthe
- Flevoland
- Friesland
- Gelderland
- Arnhem
- Ermelo
- Foodvalley
- Rijk van Nijmegen
- Groningen
- Limburg
- Noord-Brabant
- Noord-Holland
- Amsterdam en omstreken
- Beverwijk-Heemskerk
- Noord-Holland-Noord
- Overijssel
- IJsseldelta
- Twente
- Zwolle



21 JUNI 2019

Mazars N.V.  
Gewaarsigd  
voor identificatiedoeleinden

- Utrecht
- Woudenberg
- Zeeland
- Zuid-Holland
- Den Haag
- Gorinchem
- Leiden
- Rotterdam

Naast deze afdelingen heeft het CDJA nog een aantal afdelingen die nog niet officieel bestaan, maar waar wel CDJA'ers actief zijn en die ook graag een afdeling willen worden. Dit zijn zogenaamde "afdelingen in oprichting". Eind 2018 waren de volgende twee afdelingen in oprichting:

- 's-Hertogenbosch (Noord-Brabant)
- West-Friesland (Noord-Holland)

In 2018 is er één verzoek tot oprichting afgewezen. Dit betrof de op te richten afdeling Twenterand. De reden hiervoor was tweeledig: enerzijds voldeed de afdeling in oprichting niet aan het minimum ledenaantal. Daarnaast is er in het doelgebied van deze afdeling al een lokale afdeling actief; de afdeling Twente.

2018 heeft naast nieuwe afdelingen ook nog iets anders leuks gebracht. Op 23 juli is de allereerste "voorzittersavond" georganiseerd. Deze jaarlijks terugkerende avond in de zomer moet samen met de congressen en de kaderdag in april hét moment worden waar de voorzitters van de verschillende afdelingen bij elkaar komen om ervaringen uit te wisselen.

### 6.3. Scholing

Door middel van de portefeuillesplitsing van L&L is er meer ruimte beschikbaar gekomen voor scholing. In de eerste maanden van 2018 stond de portefeuille scholing vooral in het teken van de uitvoering van Generatie2018. Dit traject is zeer succesvol geweest en heeft een nuttige bijdrage kunnen leveren aan de nieuwe generatie jonge CDA-raadsleden.

De tweede helft van 2018 stond in het teken van het uitdenken van een geheel nieuwe scholingsvisie voor het CDJA, evenals de voorbereidingen op het Generatie2019-traject.

De nieuwe CDJA-scholingsvisie, zoals gepresenteerd in het scholingsplan van 21 november, brengt veel nieuwe ideeën en initiatieven met zich mee. Er zullen op regelmatige basis trainingen en cursussen georganiseerd gaan worden. Daarnaast worden ook een aantal zaken versimpeld en verduidelijkt. Zo wordt het voor afdelingen en individuele leden makkelijker en laagdrempeliger om om hulp te vragen bij bijvoorbeeld het schrijven van resoluties. Ook wordt de jaarlijkse CDJA-zomerschool in samen-



werking met de vormingscommissie flink uitgebreid en geprofessionaliseerd. In de zomer van 2019 zal de eerste editie van de nieuwe "CDJA-Academie Zomerschool" gaan plaatsvinden.

2018 heeft ook de oprichting van het Jong Wetenschappelijk Instituut mogen aanschouwen. Het Jong Wetenschappelijk Instituut, of Jong-WI, is een samenwerking tussen het CDJA en het Wetenschappelijk Instituut van het CDA. De doelstellingen van het Jong-WI, zijnde vier keer per jaar een "prikkelende avond" organiseren, zijn nog bescheiden, maar kunnen de komende jaren flink uitgebreid worden. Tot nu toe zijn er nog geen activiteiten van het Jong-WI georganiseerd, de hoop is dat dit vanaf 2019 opgepakt gaat worden.

Om de jongerenkandidaten voor de Provinciale Statenverkiezingen, Waterschapsverkiezingen en de Europese verkiezingen te ondersteunen is in 2018 al begonnen met de voorbereidingen van het Generatie2019-traject. Helaas heeft het CDJA in 2019 geen jongerenkandidaat op een verkiesbare plaats op de Europese kieslijst staan. Het Generatie2019 richt zich daarom vooral op de Provinciale-en Waterschapsverkiezingen. In het kader van deze verkiezingen heeft het CDJA in samenwerking met het Steenkampinstituut van het CDA een breed scala aan online cursussen aan kunnen bieden. Twee Generatie2019-trainingen op het partijbureau hebben helaas geen doorgang kunnen vinden wegens te weinig animo onder de kandidaten.

#### **6.4. HRM**

Het HRM van het CDJA heeft in de eerste maanden van 2018 een moeilijke tijd gekend. Door het aftreden van zowel het Dagelijks Bestuurslid Ledenwerving & Ledenbinding (toen verantwoordelijk voor HRM) en de voorzitter van de HRM-commissie in een tijdsbestek van minder dan een maand kon de continuïteit van het HRM van het CDJA niet gewaarborgd worden. Pas bij de splitsing van de grote portefeuille L&L in onder andere HRM & A ontstond er weer ruimte voor HRM. Per September 2018 heeft de HRM-commissie bovendien ook weer een voorzitter in de persoon van Sifra Veerman-van Hees. Toch heeft de HRM-commissie het nog steeds lastig. Enerzijds blijkt het moeilijk te zijn leden te vinden met interesse in HRM voor de commissie, en anderzijds is de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming, beter bekend als de AVG, een verder complicerende factor gebleken. De AVG maakt het namelijk heel lastig voor de HRM-commissie om toegang te krijgen tot de talentenbak en de CV's van leden, waardoor de commissie ernstig in haar functioneren beperkt wordt. Een oplossing hiervoor wordt nog gezocht.

Wel heeft de voorzitter van de HRM-commissie sinds september als adviserend lid weer permanent zitting in de selectiecommissies voor de leden van het Dagelijks Bestuur, de vrijgekozen leden van het Algemeen Bestuur en de voorzitter.

De termijn van de voorzitter van de HRM-commissie, Sifra Veerman van Hees, loopt van september 2018 tot september 2019.

### **6.5. Vormingscommissie**

De vormingscommissie heeft in 2018 een relatief rustig jaar beleefd. Tot mei 2018 viel de vormingscommissie onder de verantwoordelijkheid van het Dagelijks Bestuurslid Politiek en Internationaal. In de eerste helft van 2018 heeft het jaarlijkse vormingsweekend plaatsgevonden, in het weekend van 23-24 februari in Heiloo. In de zomer heeft de vormingscommissie de jaarlijkse zomerschool georganiseerd, met lezingen van onder andere Prof. Dr. James Kennedy, de Dean van het University College Utrecht. Vlak na de zomer volgde daarop de eveneens jaarlijkse Hannie van Leeuwenlezing. De lezing werd dit jaar uitgesproken door CDA-Europarlementariër en delegatieleider Esther de Lange.

In december 2018 liep de termijn van de voorzitter van de vormingscommissie, Willem-Rutger van Dijk, af. Omdat er op dat moment nog geen nieuwe kandidaat-voorzitter was gevonden, is er besloten de termijn van Willem-Rutger van Dijk te rekken totdat er een nieuwe, geschikte kandidaat gevonden is.

 MAZARS

21 JUNI 2019

Mazars N.V. 116  
Gewaarmerkt  
voor identificatiedoeleinden

# Financieel verslag

## Inhoudsopgave

I. Totaal uitgaven activiteiten CDA 2018.....	2
II. Toelichting uitgaven activiteiten CDA 2018.....	3
III. Inkomsten CDA 2018 .....	5
IV. Toelichting Inkomsten CDA 2018 .....	6
V. Vermogenspositie / schulden CDA 2018 .....	7
VI. Toelichting vermogenspositie / schulden CDA 2018.....	8
VII. Bijdragen / schulden CDA 2018.....	9
VIII. Controleverklaring accountant.....	10
IX. Ledenverklaring CDJA.....	11
X. Ledenverklaring CDA .....	12



21 JUNI 2019

Mazars N.V.  
Gewaardeerd  
voor identiteitsdoeleinden



# Financieel verslag

## I. Totaal uitgaven activiteiten CDA 2018

	Directe kosten	Indirecte kosten	Totaal kosten
a Politieke vormings- en scholingsactiviteiten	97.630	255.337	352.967
b Informatievoorziening	476.417	883.943	1.360.360
c Het onderhouden van contacten met zusterpartijen buiten Nederland	218.687	117.692	336.380
f Werven van leden	6.556	30	6.586
h Werving, selectie en begeleiding van politieke ambtsdragers	28.989	102.774	131.762
i Activiteiten in het kader van verkiezingscampagnes	219.212	0	219.212
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.047.490	1.359.776	2.407.266
d Politiek-wetenschappelijke activiteiten	167.256	442.557	609.813
e Activiteiten ter bevordering van de politieke participatie van jongeren	122.740	42.141	164.881
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<b>Totaal uitgaven subsidiabele activiteiten CDA 2018</b>	<b>1.337.486</b>	<b>1.844.474</b>	<b>3.181.961</b>

### Algemene waarderingsgrondslag

De in het financieel overzicht opgenomen balansposten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

### Resultaatbepaling

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben. De contributieopbrengsten worden verantwoord per contributiejaar. Bij de verantwoording van de contributiebaten is rekening gehouden met de inbaarheid van de contributies. Lasten die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen.

 MAZARS

21 JUNI 2019

## II. Toelichting uitgaven activiteiten CDA 2018

	Directe kosten	Indirecte kosten	Totaal kosten
<b>a Politieke vormings- en scholingsactiviteiten</b>			
Landelijk scholingsaanbod	49 299	136 099	185 399
Regionaal scholingsaanbod	46 794	115 048	161 842
Ontwikkeling opleidingsproducten	1 537	4 190	5 727
<b>Totaal Politieke vormings- en scholingsact.</b>	<b>97.630</b>	<b>255.337</b>	<b>352.967</b>
<b>b Informatievoorziening</b>			
Media - CDA nl	99 536	226 280	325 816
Hosting CDA Net / Internet	18 342	333 804	352 147
Voorlichtingskosten	856	5 103	5 959
Radio en TV uitzendingen	0	0	0
Partijpublicaties	16 268	0	16 268
Permanente activiteiten	157 497	40 587	198 084
Verkiezingsonderzoek	45 994	0	45 994
Ledenzorg	3 329	89 165	92 495
Commissies	20 215	23 481	43 696
Publiek debat	9 090	38 432	47 522
Congres	82 524	124 236	206 759
Projectactiviteiten	22 766	2 855	25 620
<b>Totaal informatie voorziening leden</b>	<b>476.417</b>	<b>883.943</b>	<b>1.360.360</b>
<b>c Het onderhouden van contacten met zusterpartijen buiten Nederland</b>			
Kosten Internationaal werk	41 088	37 872	78 960
Projectkosten (EFS)	427 533	141 320	568 853
Af projectkosten (EFS) t b v Oostelijk Partnerschap	-67 572	-16 500	-84 072
Af extra projectkosten (EFS) t b v Arabische regio	-182 362	-45 000	-227 362
<b>Totaal kosten onderhouden van contacten met zusterpartijen buiten Nederland</b>	<b>218.687</b>	<b>117.692</b>	<b>336.380</b>

 MAZARS

21 JUNI 2019

## II. Toelichting uitgaven activiteiten CDA 2018 (vervolg)

	Directe kosten	Indirecte kosten	Totaal kosten
<b>d Politiek-wetenschappelijke activiteiten</b>			
Publicaties	10 599		10 599
Conferenties & commissies	5 401		5 401
CD Verkenningen	18 072		18 072
Projecten	133 184	442 557	575 741
<b>Totaal Politiek Wetenschappelijk werk</b>	<b>167.256</b>	<b>442.557</b>	<b>609.813</b>
<b>e Activiteiten ter bevordering van de politieke participatie van jongeren</b>			
Bestuurskosten	18 329	6 293	24 623
Activiteiten	89 858	30 851	120 709
Interruptie	14 553	4 997	19 550
<b>Totaal activiteiten ter bevordering van de politieke participatie van jongeren</b>	<b>122.740</b>	<b>42.141</b>	<b>164.881</b>
<b>f Werven van leden</b>			
Ledenwerving	6 556	30	6 586
<b>Totaal werven van leden</b>	<b>6.556</b>	<b>30</b>	<b>6.586</b>
<b>h Werving, selectie en begeleiding van politieke ambtsdragers</b>			
HRM	28 989	102 774	131 762
<b>Totaal Werving, selectie en begeleiding van politieke ambtsdragers</b>	<b>28.989</b>	<b>102.774</b>	<b>131.762</b>
<b>i Campagneactiviteiten</b>			
Europese Parlementsverkiezingen	39	0	39
Gemeenteraadsverkiezingen	219 173	0	219.173
<b>Totaal campagneactiviteiten</b>	<b>219.212</b>	<b>0</b>	<b>219.212</b>

 MAZARS

21 JUNI 2019



### III. Inkomsten CDA 2018

#### TOTAAL INKOMSTEN CDA 2018

	<b>Totaal inkomsten</b>
a Subsidies	1.465.869
b Bijdragen	3.155.066
c Overige inkomsten	417.055
	<hr/>
<b>Totaal inkomsten CDA 2018</b>	<b>5.037.990</b>
	<hr/>

 MAZARS

21 JUNI 2019

## IV. Toelichting Inkomsten CDA 2018

### TOELICHTING INKOMSTEN CDA 2018

	<b>Totaal inkomsten</b>
<b>a Subsidies</b>	
Ministerie Binnenlandse Zaken inz.WFPP	1.465.869
Overige subsidies	-
<b>Totaal Subsidies</b>	<b><u>1.465.869</u></b>
<b>b Bijdragen</b>	
Contributies leden	2.930.070
Afdrachten politieke ambtsdragers (LBR)	88.963
Giften van leden (financiële actie)	120.021
Donaties	16.012
Overige bijdragen	-
<b>Totaal Bijdragen</b>	<b><u>3.155.066</u></b>
<b>c Overige inkomsten</b>	
Rente inkomsten uit vermogen	158.118
Deelnemersbijdragen	49.969
Bijdragen neveninstellingen	208.321
Overige inkomsten	647
<b>Totaal Overige inkomsten</b>	<b><u>417.055</u></b>

 MAZARS

21 JUNI 2019

## V. Vermogenspositie / schulden CDA 2018

### TOTAAL VERMOGENSPOSITIE / SCHULDEN CDA 2018

	Stand per 31/12/2018
a Eigen Vermogen	3.088.801
b Schulden / overlopende passiva	1.363.073
c Rekening courant neveninstellingen	1.875.844
	<hr/>
<b>Totaal vermogenspositie/schulden CDA 2018</b>	<b><u>6.327.718</u></b>

 MAZARS

21 JUNI 2019

Mazars N.V.  
Gevaarmerkt 7  
voor identificatiedoeleinden



## VI. Toelichting vermogenspositie / schulden CDA 2018

### TOELICHTING VERMOGENSPOSITIE / SCHULDEN CDA 2018

Stand per 31/12/2018

#### a Eigen Vermogen

Algemene reserve	2.796.187
Verkiezingsfonds	117.614
Partijvernieuwing	175.000
<b>Totaal Eigen Vermogen</b>	<b>3.088.801</b>

#### b Schulden / overlopende passiva

Vooruitontvangen posten	438.460
Provinciale / Gemeentelijke afdelingen	171.682
Saldo vakantiegeld / vakantiedagen	244.138
Crediteuren	175.214
Belastingen / sociale lasten	110.498
Reservering indexatielasten pensioenen	175.574
Accountantskosten	11.269
Overige te betalen posten	36.238
<b>Totaal Schulden</b>	<b>1.363.073</b>

#### c Rekening courant neveninstellingen

Stichting Wetenschappelijk Instituut voor het CDA	818.506
Stichting Huisvesting CDA	387.517
CDA-Bestuurdersvereniging	168.096
Vereniging CDJA	170.613
CDAV	62.921
Eduardo Freistichting	107.962
Overige	160.229
<b>Totaal Rekening courant neveninstellingen</b>	<b>1.875.844</b>

 MAZARS

21 JUNI 2019

## VII. Bijdragen / schulden CDA 2018

Op grond van artikel 25 eerste lid sub b van de Wet WFPP, volgt hier een opgave van bijdragen van € 4.500 of meer in 2018 ontvangen:

Naam	Adres	Postcode	Plaats	Bedrag	Datum
------	-------	----------	--------	--------	-------

In 2018 zijn er geen bijdragen van € 4.500 of meer ontvangen door het CDA.

Op grond van artikel 25 eerste lid sub c van de Wet WFPP, volgt hier een opgave van schulden van € 25.000 of meer die in 2018 zijn ontstaan:

Naam	Adres	Postcode	Plaats	Bedrag	Datum
Aegon Levensverzekeringen BV	Aegonplein 50	2591 TV	Den Haag	€ 38.932,20	07-06-2018
BCM	Esp 101	5633 AA	Eindhoven	€ 31.761,67	09-05-2018
BCM	Esp 101	5633 AA	Eindhoven	€ 33.212,50	25-07-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 61.338,93	31-01-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 61.387,99	28-02-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 61.432,19	31-03-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 58.744,78	30-04-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 124.714,43	31-05-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 60.323,20	30-06-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 61.225,16	31-07-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 58.298,50	31-08-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 56.839,79	30-09-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 60.528,72	31-10-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 57.818,39	30-11-2018
Belastingdienst/Haaglanden	Prinses Beatrixlaan 512	2595 BL	Den Haag	€ 98.772,03	31-12-2018
1931 Congrescentrum 's Hertogenbosch	Oude Engelseweg 1	5222 AA	Den Bosch	€ 56.128,31	22-06-2018
Mazars Accountants	Orteliuslaan 1051	3528 BE	Utrecht	€ 36.206,83	02-07-2018
M2Media - Meer met Media	Bergweg 70	1217 SC	Hilversum	€ 145.014,87	07-03-2018
OBM Veenendaal BV	Zijdevinderhoek 16	3905 KC	Veenendaal	€ 31.459,99	08-11-2018
Salesforce.com EMEA Limited	Floor 26 Sal.Tower 110 Bishopsgate	EC2N 4AY	London	€ 37.806,72	14-08-2018
De Suiker Events	Radesingel 53	9711 EH	Groningen	€ 25.029,15	08-11-2018

Op grond van artikel 30 tweede lid sub a van de Wet WFPP, volgt hier een opgave van bijdragen van € 4.500 of meer in 2018 ontvangen door de neveninstellingen van het CDA:

Naam	Adres	Postcode	Plaats	Bedrag	Datum
------	-------	----------	--------	--------	-------

In 2018 zijn er geen bijdragen van € 4.500 of meer ontvangen door de neveninstellingen van het CDA.

Op grond van artikel 30 tweede lid sub b van de Wet WFPP, volgt hier een opgave van schulden van € 25.000 of meer die in 2018 zijn ontstaan bij de neveninstellingen van het CDA:

Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

Naam	Adres	Postcode	Plaats	Bedrag	Datum
Prodentfabriek BV	Oude Fabriekstraat 20	3812 NR	Amersfoort	€ 32.284,53	23-11-2018
Universiteit Leiden Fac. Rechtsgeleerdh.	Steenschuur 25	2311 ES	Leiden	€ 27.143,69	24-04-2018

In 2018 was er bij de overige neveninstellingen van het CDA geen sprake van schulden van € 25.000,00 of meer die in 2018 zijn ontstaan.

 MAZARS

21 JUNI 2019

## VIII. Controleverklaring accountant

 **MAZARS**

21 JUNI 2019

Mazars N.V.  
Gewestelijk  
voor identificatie doeleinden



## IX. Ledenverklaring CDJA

 MAZARS

21 JUNI 2019

Mazars M.V.  
Gewaarskerkt  
voor identificatiedoeleinden 11

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties  
Directie BDF  
Postbus 20011  
2500 EA Den Haag

Betreft: ledental CDJA

Den Haag, 6 mei 2019

Geachte heer Severens,

Hierbij willen wij u de ledentallen van het CDJA over het jaar 2018 doorgeven.  
Deze ledentallen zijn nodig om de definitieve grootte van de subsidie van het CDJA van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over 2018 vast te stellen.  
De ledentallen zijn vastgesteld op basis van de voorschriften zoals genoemd in de Wet financiering politieke partijen.

Op basis van de criteria zoals geformuleerd in de Wet had het CDJA in 2018, 902 leden.

Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben, dan kunt u die stellen bij ondergetekende, penningmeester van het CDJA, 06-23787760.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

Marc Dorst  
Penningmeester CDJA

 MAZARS

21 JUNI 2019

Mazars N.V.  
Gewaarmerkt  
voor identiteitsdoeleinden

## X. Ledenverklaring CDA

 MAZARS

21 JUNI 2019

Mazars N.V.  
Gewaaierkt 12  
voor identificatiedoeleinden





Stichting Secretariaat CDA

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties  
Directie BDF  
Postbus 20011  
2500 EA Den Haag

Betreft: ledental CDA

Den Haag, 6 mei 2019

Geachte heer Severens,

Hierbij willen wij u de ledentallen van het CDA over het jaar 2018 doorgeven.  
Deze ledentallen zijn nodig om de definitieve grootte van de subsidie van het CDA van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over 2018 vast te stellen.  
De ledentallen zijn vastgesteld op basis van de voorschriften zoals genoemd in de Wet financiering politieke partijen.

Op basis van de criteria zoals geformuleerd in de Wet had het CDA in 2018, 34.786 leden.


Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben, dan kunt u die stellen bij de heer M.P.R. Kampmeijer (tel. 070 – 34 24 826).

Met vriendelijke groet,

J.M. van der Kolk  
Directeur partijbureau

 M A Z A R S

21 JUNI 2019

  
Mazars N.V.  
Gewaarmerkt  
voor identificatiedoeleinden